

У нумары:

Малыя гарады — клопат усеагульны

Толькі ў малых гарадах захоўваецца наша нацыянальная адметнасць.

Стар. 4

Люстэрка айчыннай думкі

Адлюстроўваць дзейнасць беларускіх вучоных будзе часопіс «Беларуская думка».

Стар. 5

«Вздымаю взор с мечтой о небе, но...»

Пад пільнай увагай крытыка — кніга А. Аўруціна «Наедине с молчанием».

Стар. 6

«Зоры над Зальвянкай»

Паэзія ўдзельнікаў зэльвенскага літаратурнага аб'яднання.

Стар. 8

Літаратары ўсміхаюцца

Штомесячная старонка сатыры і гумару.

Стар. 13

ІДЗЕ ПАДПІСКА НА І ПАЎГОДДЗЕ 2008 г.

ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК «ЛіМ» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА

Для індыўідуальных падпісчыкаў:
1 месяц — 6400 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:
1 месяц — 8300 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індыўідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: першае паўгоддзе, на 1 месяц — 4400 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска: 1 месяц — 6500 руб. Падпісны індэкс — 63880

Каб год для вас быў неблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

«Паміж Бобрыкам і Ланню»

Менавіта пад такой назвай выйшла ў заснаванай выдавецтвам «Мастацкая літаратура» серыі «Беларусь літаратурная» кніга, прысвечаная ганцавіцкай зямлі. Як піша ў прадмове да кнігі міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Уладзімір Русакевіч, жыццёвыя пуцявіны якога трывала звязаны з Ганцаўшчынай, «...акурат на супрацьлеглых межах раёна працякаюць гэтыя дзве маляўнічыя палескія рачулки. Чытачы, напэўна, будуць прыемна ўражаны, калі, адгарнуўшы ёмісты і змястоўны том, убачаць пад адной вокладкай цэлае сузор'е вядомых і менш вядомых, але таксама прызнаных у Беларусі пісьменніцкіх імёнаў».

І сапраўды, гэтыя цудоўныя мясціны ўславіў зямляк, выдатны фалькларыст Аляксандр Казіміравіч Сержпутоўскі, які збіраў і запісваў у наваколлі непаўторна-маляўнічай Лані, у вёсках Чудзін, Вялікі Рожан, Пярэвалакі прымхі, казкі і расповеды палешукоў. А ў вёсцы Люсіна вучыў грамаце сялянскіх дзяцей малады настаўнік Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч, славуцы Якуб Колас. Менавіта на люсінскім матэрыяле ён стварыў першую частку выдатнай трылогіі «На ростанях» — аповець «У палескай глушы».

Ганцаўшчына ганарыцца імёнамі Міхася Рудкоўскага, Васіля Праскурава, Міхала Дубянецкага, Міколы Купрэва, Івана Кірэйчыка, чыя адметная творчасць шырока вядома ў Беларусі. Іх літаратурныя традыцыі сёння працягваюць Віктар Гардзеі, Алесь Каско, Уладзімір Марук, Алесь Кажадуб, Іван Лагвіновіч, Ірына Дарафейчук, Мікола Антанюўскі, Анатоль Трафімчык.

Выхад кнігі «Паміж Бобрыкам і Ланню» стаўся падзеяй і святам для ганцаўчан. Нядаўна ў раённым Доме культуры адбылася прэзентацыя гэтай змястоўнай і цудоўна аформленай кнігі. У госці на палескую зямлю прыехалі выдаўцы — дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Уладзіслаў Мачульскі і галоўны рэдактар Віктар Праўдзін, а таксама пісьменнікі-землякі Віктар Гардзеі і Уладзімір Марук. Са сцэны гучалі вершы і мясцовых паэтаў Ніны Кавальчук і Аляксея Галаскока. Гасцей свята і ўдзячных слухачоў віталі намеснік старшыні райвыканкама Мікалай

Вальнец, загадчыца аддзела культуры Ірына Марцінкевіч, лепшыя мастацкія калектывы раёна, сярод якіх народнае аматарскае аб'яднанне «Талака», чый фотапартрэт упрыгожвае вокладку кнігі «Паміж Бобрыкам і Ланню».

Так, Ганцаўшчына асвятліла шлях да вяршыняў творчасці не аднаму пакаленню землякоў. Верыцца, што новыя і новыя імёны ганцаўчан загарачца на літаратурным небасхіле Беларусі.

Уладзь ВАСІЛЬКОЎ
На здымку: аўтографы землякам ад Віктара Гардзея.

Шчодры дарунак Майстра

Творчая і жанравая рознабаковасць народнага мастака Беларусі Уладзіміра Стальмашонка ўражвае.

Ён і «вітражных спраў майстар», і ўдзельнік вялікай калектывнай працы па дэкаратыўным аздабленні станцыі Мінскага метрапалітэна, і аўтар манумен-

тальных жывапісных твораў. Напісаныя ім партрэты Янкі Купалы, Якуба Коласа, Рыгора Шырмы — ужо класіка. Адзін з першых фестываляў «Музы Нясві-

жа» ўвайшоў у гісторыю прэзентацыяй адмысловай партрэтнай галерэі роду Радзівілаў, створанай Уладзімірам Стальмашонкам. А ў мастацкім салоне, што размешчаны непадалёк ад Ратушняй плошчы нашай «некаранаванай сталіцы», давялося аднойчы ўбачыць сэрью сувенирных сподачкаў з немудрагелістымі выявамі знакамітых нясвіжскіх магнатаў: таксама плён фантазіі няўрымслівага мастака, почырк якога, дарэчы, пазнаеш і ў такім жанры. І, нарэшце, — акварэль...

«Па гарадах і краінах» — персанальная выстаўка акварэлі Уладзіміра Стальмашонка, зладжаная ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі да 80-годдзя майстра і 50-годдзя яго творчай дзейнасці. Каля чатырох дзесяткаў акварэльных пейзажаў, нацюрмортаў, партрэтаў утварылі своеасаблівы летапіс вандровак У. Стальмашонка, якому ў розны час давялося пабываць у многіх мясцінах колішняга Саюза, у краінах Еўропы і Амерыкі. А колькі чароў-

ных куткоў адкрыў ён у роднай Беларусі!

Мастак-манументаліст раскрыўся перад сваімі прыхільнікамі, калегамі (сярод іх і шматлікія вучні Уладзіміра Іванавіча) як яркі майстар акварэлі, які вызначаецца назіральнасцю, эмацыянальнасцю, лёгкасцю і трапнасцю штрыха, віртуозным валоданнем рознымі творчымі манерамі — а між тым, як лічаць спанатраныя практыкі, ствараць мастацкі вобраз акварэллю куды цяжэй, чым алейнымі фарбамі.

Мала сказаць, што майстар шчодра дзеліцца сваёй дабраторнай энергіяй, сваім абратворнай талентам. Прыгадайма, што пры Асіповіцкім раённым гісторыка-краязнаўчым музеі са снежня 2006 года дзейнічае галерэя твораў народнага мастака Беларусі Уладзіміра Стальмашонка — ганаровага грамадзяніна гэтага раёна. А ўсе акварэлі, што склалі яго сёлетнюю юбілейную экспазіцыю ў сталіцы, майстар падарыў Нацыянальнаму мастацкаму музею Беларусі.

Лана ІВАНОВА
Фота Кастуся Дробова

Па славутих адрасах

Паездку па мясцінах Брэстчыны, звязаных з жыццём і творчасцю славутих Фёдара Дастаеўскага і Аляксандра Блока, знакамітай паэтэсы Яўгеніі Янішчыц, здзейсніла група педагогаў Брэста і пісьменнікаў вобласці пры арганізацыйнай падтрымцы рэспубліканскай грамадскай арганізацыі "Русское общество", Генконсульства Расійскай Федэрацыі ў Брэсце і абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Як вядома, радаслоўная Фёдара Міхайлавіча каранямі заглаблена ў зямлю сучаснай Іванаўшчыны, у сяло Дастоева, ад назвы якога і атрымаў прозвішча вялікі рускі пісьменнік-гуманіст. У мясцовай школе ўжо шмат гадоў пасляхова дзейнічае літаратурна-краязнаўчы музей. Намаганнямі яго дырэктара, завуча школы Анатоля Бурака, у музеі сабраны ўнікальныя калекцыі экспанатаў, якія праліваюць святло на малавывучаныя бакі жыцця Дастаеўскага і яго нашчадкаў.

У базавай школе вёскі Парэчча Пінскага раёна вычулася паэтычна ластаўка Палесся, як яе пяшчотна называлі яшчэ пры жыцці, Яўгенія Янішчыц. Стваральніца і нязменныя цягам дзесяцігоддзяў кіраўнік музея паэтэсы, яна ж дырэктар школы, Антаніна Сідарук вычулася з Жэняй, была яе школьнай сяброўкай і праз усё жыццё нясе любоў да яе творчасці, памяць пра яе.

У Пінску пасля агляднай экскурсіі па горадзе дэлегацыя наведала педагогічны каледж Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна. Перад будучымі настаўнікамі і выхавальнікамі выступілі іх калегі з Брэста, паэты, члены Саюза пісьменнікаў Беларусі Георгій Тамашэвіч, Валерыі Кухарчук, Мікалай Лаўровіч і іншыя. Тут жа адбылася прэм'ера песні, якую напісаў выкладчык каледжа, самадзейны кампазітар Аляксандр Жуковіч на словы Анатоля Шушко "Пінскі вальс".

Апошні прыпынак двухдзённага маршрута — вёска Калбы Пінскага раёна. Тут падчас Першай сусветнай вайны кватараваў вялікі рускі паэт Аляксандр Блок. У Калбах захавалася капіца, якую паэт замяляў у свой паходныя бланкет. Усё гэта ж паасярод вёскі расце агромністы дуб — пад ім у вольны час любіў паяздзець Аляксандр Блок.

Антаніна КІТ

Вылучаны на рэспубліканскую прэмію

Кнігі РВУ "Літаратура і Мастацтва" прыцягваюць вялікую ўвагу як шматлікіх чытачоў, так і спецыялістаў, калег-кнігавыдаўцоў, пісьменнікаў, бібліятэчных работнікаў, настаўнікаў.

У мінулым годзе, напрыклад, аб гэтым яркава засведчылі такія выданні як "Чырвоная кніга ў казках і вершах", зборнік твораў Раісы Баравіковай "Казкі астранаўтаў" ды іншыя.

А днямі савет Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі аднагалосна вылучыў на атрыманне рэспубліканскай прэміі "Лепшая кніга года" ў галіне дзіцячай літаратуры зборнік Міхаса Пазнякова "Падарожжа ў краіну загадак", а ў галіне мастацкага перакладу кнігу вершаў вядомага польскага паэта Рышарда Капусцінскага "Вяртанне", пераклады якой на рускую і беларускую мовы ажыццявілі Валерыі Грышкавец і Анатоль Шушко.

Абедзве кнігі падрыхтаваны і выдадзены РВУ "Літаратура і Мастацтва" і атрымалі нямала станоўчых водгукаў, выклікалі прыкметны грамадскі рэзананс.

Павел КУЗЬМІЧ

З прыходам новага года перад Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь не толькі паўстаў шэраг новых задач, але яшчэ больш актуалізаваліся ранейшыя. Адна з іх — працяг рэканструкцыі значных аб'ектаў у межах дзяржаўнай інвестыцыйнай праграмы.

Мадэрнізацыя, рэканструкцыя

Як паведаміў намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Уладзімір Грыдзюшка, у 2008-м годзе на гэтыя патрэбы прадуладжана каля 155 млрд. беларускіх рублёў. Нагадаем, у мінулым годзе гэтая лічба складала 116 млрд. рублёў.

У планах міністэрства — завяршэнне да снежня рэканструкцыі будынка Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь, здача ў эксплуатацыю наступнага пусковага комплексу ў Мірскім замку (гасцініца, рэстаран і інш.) Рамонтныя работы таксама пройдуць у Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі, Косаўскім палацавым комплексе, што ў Івацэвіцкім раёне, пачнецца будаўніцтва культурна-аздараўляльнага цэнтра БДУ культуры і мастацтваў.

У якасці прыкладу збалансаванага комплексу мер па аднаўленні аб'ектаў культуры Уладзімір Грыдзюшка прывёў прынятую яшчэ ў 2004 годзе праграму мадэрнізацыі і рэканструкцыі дзяржаўных тэатраў. Сёння яна падыходзіць да лагічнага фінала, засталася добраўпарадкаваць 6 тэатраў.

— Нам трэба было не толькі прывесці будынкі да адпаведных нарматыўна-тэхнічных патрабаванняў, але і проста даць людзям нармальна працаваць, у цяпле і ў святле. Бо калі творцу добра працуець

ца, калі у яго ёсць натхненне, то і глядач актыўней будзе наведаць тэатры, — значае намеснік міністра культуры. — У 2008-м плануецца распрацоўка праектна-каштарыснай дакументацыі, каб у 2009 годзе распачаць рамонт Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. Ён будзе доўжыцца два гады...

Сяргей ДУБОВІК

На здымку: Уладзімір Грыдзюшка аглядае новыя аб'екты культуры.

Фота аўтара

Эканомія — найперш

Напэўна, нафта-газавыя праблемы 2006-2007 надоўга ўвойдуць у гісторыю сучаснай Беларусі. Менавіта ў сувязі з павышэннем цэн на энергарэсурсы была прынята Дырэктыва Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь № 3 «Эканомія і беражлівасць — галоўныя фактары эканамічнай бяспекі дзяржавы». Наша гаворка — пра яе выкананне ва ўстановах, падпарадкаваных Міністэрству культуры Рэспублікі Беларусь.

Па словах намесніка міністра культуры Рэспублікі Беларусь Уладзіміра Грыдзюшкі, сёлета забяспечваюцца святлом і цяплом каля 60 тыс супрацоўнікаў і каля 7 тысяч будынкаў арганізацый, якія падпарадкоўваюцца міністэрству.

— Праблемай эканоміі энерганосьбітаў мы займаемся не першы год. Ужо нават за 2007-ы мы змаглі зберагчы значную колькасць умоўнага паліва, — значае Уладзімір

Паўлавіч. — Але пасля выхаду адпаведнай Дырэктывы быў зацверджаны план, у якім сістэматызаваны мерапрыемствы па яе рэалізацыі да 2010 года. Ён утрымлівае комплекс мер, скіраваных не толькі на непасрэдна эканомію рэсурсаў, але і на яе прапаганду, матэрыяльнае заахвочванне кіраўнікоў, якія дасягаюць найлепшых паказчыкаў. У нас ёсць планывы сукупны паказчык па зберажэнні энергіі — мінус дзесяць працэнтаў, у мінулым годзе мы яго нават перавыканалі.

За 2007 год у арганізацыях культуры рэспубліканскага падпарадкавання было ўстаноўлена больш як 1200 энергазберагаючых свяцільнікаў, праводзілася цэплавая рэабілітацыя будынкаў, старыя вокны замяняліся шкопакетамі. Такім чынам, па словах Уладзіміра Паўлавіча, у мінулым годзе толькі па рэспубліканскіх установах культуры эканомлена каля 250 млн. беларускіх рублёў. Калі разглядаць установы культуры камунальнай уласнасці, то там лічба эканомленых сродкаў перавысіла 2,3 млрд. руб-

Браты Гарэцкія

Аргкамітэт па правядзенні XVI Гарэцкіх чытанняў паведамляе, што праца канферэнцыі ("Максім і Гаўрыла Гарэцкія. Жыццё і творчасць" (да 115-годдзя з дня нараджэння М. Гарэцкага) будзе праходзіць у Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры 15 лютага 2008 года (вул. М. Багдановіча, 13).

Адкрыццё канферэнцыі — 10.00. Пачатак рэгістрацыі ўдзельнікаў — 9.00. Заяўкі на ўдзел у канферэнцыі будучы прымацца да 1 лютага 2008 года.

За даведкамі просім звяртацца па тэл. 389-34-75, 334-57-18.

Памяці Елісея Лаўрышаўскага

У Навагрудку прайшлі святочныя мерапрыемствы, прымеркаваныя адразу да некалькіх святочных дат: 1015-годдзя праваслаўя ў Беларусі, 750-годдзя працягнення прападобнага Елісея Лаўрышаўскага, 690-годдзя ўтварэння Навагрудскай епархіі і 15-годдзя яе аднаўлення.

Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі Філарэт, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі асвяціў помнік Елісею Лаўрышаўскаму: трохметровы манумент усталяваны на Гродзенскай вуліцы каля будынка епархіяльнага ўпраўлення...

На цэнтральнай гарадской плошчы адбыўся святочны канцэрт з удзелам лепшых мастацкіх калектываў Навагрудчыны, Ліды, Слоніма... А ў актавай зале гандлёва-эканамічнага каледжа прайшлі Свята-Елісееўскія чытанні.

Яўген ЛАПЦЕЎ

лёў. Трэба ўлічваць, што немалыя грошы былі выдаткаваны на комплекс мерапрыемстваў па тэхнічным перааснашчэнні. І гэта не толькі ўкараненне новых тэхналогій, але і пераход да выкарыстання мясцовых відаў паліва...

Што датычыць прапаганды энергаберажлівасці, то, напрыклад, у 2007-м «Беларусь-фільм» зняў дакументальны фільм «Беражлівасць — мая работа», Белвідцэнтр стварыў дакументальны фільм «Хочаш жыць багата — скараці выдаткі». Таксама Міністэрства культуры праводзіла конкурс агітплаткатаў адпаведнай тэматыкі і спарборніцтваў, у выніку якіх адзначаны арганізацыі, упраўленні і аддзелы культуры, якія змаглі дасягнуць лепшых паказчыкаў.

Якая ж установа «з'ядае» больш цяпла і святла? Адназначнага адказу атрымаць не ўдалося, паколькі нельга параўноўваць, напрыклад, тэатр і бібліятэку ці музей. Ёсць лідэры ў эканоміі энерганосьбітаў. Так, па словах генеральнага дырэктара Белдзяржфілармоніі Аляксандра Гарбара, установа амаль удвая перавыканала планывы паказчык па зберажэнні энергіі.

Уладзімір ШУГАБЕЕЎ

Як Стары Новы год сустрэнеш...

11 студзеня ў Мінскай гарадской бібліятэцы № 15 імя Цёткі прайшла літаратурна-музычная вечарына-карнавал "Стары Новы год у Цёткі".

Месца правядзення мерапрыемства было абрана паэтычным тэатрам "Арт. С" невыпадкава, бо менавіта ў год Мышы нарадзілася Алаі-

за Пашкевіч, а таксама іншыя класікі беларускай літаратуры, імёны якіх узгадала народная артыстка Беларусі Марыя Захарэвіч. Прыма Купалаўскага

тэатра прачытала вершы Максіма Танка, Яўгеніі Янішчыц, Генадзя Бураўкіна. На вечарыне яна выконвала галоўную ролю — Каралевы зімы, а вядучыя Аксана Спрычан і Зміцер Арццюх пераўвасобіліся ў навагодніх мышак... Менавіта Мыш, сімвал Новага года, стала асноўным персанажам святкавання. Кожны з выступоўцаў стараўся ўзгадаць верх ці песню або нейкую цікавую гісторыю, звязаную з шэрай сяброўкай.

Святочнаму настрою спрыялі песні ў выкананні бардаў Зміцера Сідаровіча, Рамана Яраша, Вадзіма Клімовіча, дуэта Яраша Малішэўскага і Юліі Ліцвінавай. Сапраўдны фурор выклікала віртуозная ігра скрыпачкі Юліі Гаўрылюк, якая сёлета дае ў Мінску свае першыя сольныя канцэрты.

Новымі вершамі падзяліліся з прысутнымі паэты Мікола Кандратаў, Маргарыта Аляшкевіч, а таксама гаспадары сустрэчы Зміцер Арццюх і Аксана Спрычан. Алена Ма-

сла прачытала казку "Страх" са сваёй новай кнігі "Падарожжа з божымі кароўкамі", а ўкраінская актрыса, выкладчык Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Людміла Баяўчук развесяліла прысутным байкамі на ўкраінскай мове.

Не забылі арганізатары і пра падарункі. Кожны з гасцей меў магчымасць выйграць цікавыя кніжкі, правільна адказаўшы на пытанні вядучых, а таксама паўдзельнічаць у варажбе на літаратурных творах. Калядная варажба адбылася па кнізе вершаў "Гаспода" Ляаніда Дранько-Майскага.

Год Мышы пачынае цыкл усходняга календара, але ў паэтычным тэатры "Арт. С" вырашылі святкаваць Каляды па беларускіх традыцыях. Замест года Быка адзначаць год Зубра, замест Тыгра — Рысі, замест Дракона — Бусла, замест Змяі — Вужа, а замест Малпы — Жабы.

Ян АКУЛІН

Фота аўтара

«Сыноч» на экране

Пакуль кінематографісты, сцэнарысты і акцёры, а разам з імі і пісьменнікі, журналісты спрачаюцца, ці ёсць беларускае кіно, на паліцу з фільмамі ставяцца новыя касеты, а залы кінатэатраў запрашаюць кінаманаў на прэм'еры.

Новы фільм Аляксея Туровіча прэзентаваўся ў кінатэатры «Цэнтральны» і прывабіў не столькі афішаю, колькі ўвасабленнем мары пра фінансаванае самастойнае кіно. Пакуль яшчэ не самаакупнае, а толькі — прафінансаванае з іншых крыніц. Вядомы больш па працы ў карціне «Пісьмо Феліні», створанай па сцэнарыі Г.Марчука на «Беларусь-фільме», на вытворчасць якога знайшлі каля 8 тыс. долараў з недзяржаўных крыніц, Аляксей Туровіч выступіў адначасова прадзюсерам, сцэнарыстам, акцёрам (выканаўцам галоўнай ролі) і рэжысёрам фільма «Сыноч».

У яго творчай групе — Н. Чамадурова, Э. Гарачы, Я. Крыжанойскі, А. Душакініч ды інш. Сюжэт для аўтара сцэнарыя ў многім аўтабіяграфічны: галоўны герой выходзіць з школы-інтэрнаце. Дарослым — праце вадзіцелем у аўтобусным парку, лічыць за абавязак дапамагачь кожнаму з блізкіх, не прымае хамства і жорсткасці. Марыць забраць сваю адзінокую маці з дома састарэлых, але сам пакуль не ўладкаваўся, не мае ўласнай кватэры, жыве ў інтэрнаце. «Я імкнуўся, каб кожны, прагледзеўшы фільм, мог

зразумець: самае дарагое, што ёсць у жыцці — гэта чалавек», — зазначыў на прэзентацыі фільма, якая адбылася напрыканцы 2007 года, яе аўтар і рэжысёр. Адвечныя тэмы бацькоў і дзяцей, шчырага кахання, процістаяння добра і зла, кожная з якіх, здаецца, магла б стаць прадметам асобнага аўтарскага даследавання, тут цесна пераплеценныя. Часам яны падаюцца схематычна, бракуе якаснай літаратурнай асновы, замінае прысутнасць старых і даўно забытых «лозунгавых» заклікаў — напэўна, кінакрытыкі скажуць сваё слова пра мастацкія вартасці «новага беларускага кіно». Акрамя творчай дзейнасці, Аляксей, як піша прэса, займаецца «раскруткай» школьнага руху ў Беларусі, падтрымлівае школьныя суполкі (асабліва каманды КВЗ), як прадпрымальнік дапамагае школам-інтэрнатам (сам выхаванец Ашмянскай школы-інтэрната) і, як падаецца, мае сякі-такі пяр у інтэрнеце. Як творца Аляксея Туровіча стаўся заўважным кінематографічным журы розных спецыяльных намінацый. Яго рэжысёрскі дэбют «Тюрыя для кума» адзначаны спецыяльным на Бярэзінскім кінафестывалі

«Брыганціна». Ягоная роля кінамеханіка Тараса з «Пісьма Феліні» таксама ўганаравана спецыяльным дыпламам. У арсенале яшчэ дыплом «За адданасць і любоў да кіно» міжнароднага кінафестывалю ў Смаленску «Новае кіно. XXI стагоддзе».

Пасля прагляду фільма «Сыноч» карэспандэнт «ЛіМа» задаў яго стваральніку некалькі пытанняў.

— У кожнай карціны — свой глядач, а ў кожнага часу — свой герой. Як вы мяркуюце, ці прымуць глядачы ваш фільм і вашага героя?

— Павінны. Таму што моладзь часта не знаходзіць выйсця са складаных сітуацый. Героі такія патрэбны. Таму што — станоўчыя. Трэба гаварыць аб простых ісцінах.

— Якога глядача вы разлічваеце бачыць у зале на праглядзе гэтага фільма?

— У першую чаргу — старэйшых за 30 гадоў. І моладзь таксама.

— «Пісьмо Феліні» было заяўлена як малабюджэтны фільм пра высокае мастацтва. Што б вы як прадзюсер казалі пра гэта?

— Наадварот, шматбюджэтны, тут намога больш грошай і, адпаведна, больш высокай прафесійнай ўзровень.

— У гэтай стужцы вы выступаеце як сцэнарыст, прадзюсер, акцёр, рэжысёр. Што было самае складанае?

— Арганізаваць людзей. Калі ёсць каманда, добра. Бо кіно — гэта праца калектыўная. Я імкнуўся зрабіць усё, каб фільм канкурыраваў з дзяржаўнымі стужкамі.

— У беларускім кінематографіі акцёр, рэжысёр і асабліва прадзюсер у адной асобе — з'ява досыць рэдкая...

— Так, гэта не правіла, а хутчэй выключэнне. Мой сцэнарыі праляжаў мо гадоў васьме, пакуль я сам не ўзяўся за фільм. Магу сказаць толькі адно: трэба дапамагачь людзям, якія хочаць нешта зрабіць. Мы паказваем наш менталітэт, нашу, калі хочаце, аўру. Пры ўсім тым, беларуская карціна вылучаецца дабрыйнёй. Дабрыня, сардэчнасць, нашы шчырыя людзі — вось галоўнае. Я хацеў паказаць, што забіваюць не толькі куляй, а і бездухоўнасцю. Таму стужка існуе.

Ірына ТУЛУПАВА
Фота аўтара

Першыя вынікі рэспубліканскага конкурсу на лепшы твор года ў галіне паэзіі, прозы, драматургіі, літаратурнай крытыкі, дзіцячай літаратуры былі падведзены ў 2007 годзе (разглядаліся літаратурныя творы, выдадзеныя ў Рэспубліцы Беларусь і за мяжой, а таксама апублікаваныя ў рэспубліканскіх літаратурна-мастацкіх перыядычных выданнях у 2006 годзе). Адпаведны ўзнагароды пераможцам конкурсу былі ўручаны падчас святочных мерапрыемстваў Дня беларускага пісьменства ў горадзе Шклове. Да 1 сакавіка бягучага года будуць падведзены чарговыя вынікі конкурсу. Рэдакцыя штотыднёвіка «ЛіМ» палічыла за неабходнае надрукаваць дзеючую інструкцыю аб умовах яго правядзення.

ЗАЦВЕРДЖАНА:
Пастанова Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь
20.04.2007 № 7

Інструкцыя

аб рэспубліканскім конкурсе на лепшы твор года ў галіне паэзіі, прозы, драматургіі, літаратурнай крытыкі, дзіцячай літаратуры

1. Інструкцыя аб рэспубліканскім конкурсе на лепшы твор года ў галіне паэзіі, прозы, драматургіі, літаратурнай крытыкі, дзіцячай літаратуры (далей — Інструкцыя), распрацаваная ў адпаведнасці з Палажэннем аб Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь, зацверджаным пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 26 кастрычніка 2001 г. № 1545 (Нацыянальны рэстр прававых актаў Рэспублікі Беларусь, 2001 г., № 103, 5/9271) у мэтах развіцця айчынай літаратуры, прапаганды лепшых твораў беларускіх аўтараў.

2. Дадзеная Інструкцыя рэгулюе стасункі ў працэсе арганізацыі і правядзення рэспубліканскага конкурсу на лепшы твор года ў галіне паэзіі, прозы, драматургіі, літаратурнай крытыкі, дзіцячай літаратуры (далей — конкурс).

3. Заснавальнікамі конкурсу з'яўляюцца: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Мінскі гарадскі выканаўчы камітэт, Грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі».

4. Конкурс з'яўляецца адкрытым.

5. Асноўнымі мэтамі конкурсу з'яўляюцца ўсебаковае садзейнічанне развіццю беларускай літаратуры, прапаганда яе лепшых узораў, павышэнне прэстыжу творчай працы ў галіне літаратуры.

6. Для арганізацыі і правядзення конкурсу з ліку прадстаўнікоў арганізацый-заснавальнікаў фарміруецца арганізацыйны камітэт (далей — аргкамітэт), які дзейнічае на падставе дадзенага Палажэння.

7. Персанальны склад аргкамітэта зацвярджаецца рашэннем Праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі па ўзгадненні з арганізацыямі-заснавальнікамі конкурсу.

8. Аргкамітэт: фарміруе журы конкурсу (далей — журы); фарміруе рабочы орган для арганізацыі і правядзення конкурсу на базе ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»;

вызначае парадак арганізацыі, правядзення конкурсу, форму заявы для ўдзелу ў ім; разглядае пытанні, якія паўстаюць падчас падрыхтоўкі конкурсу;

складае каштарыс выдаткаў конкурсу і прадстаўляе яго на зацвярджэнне заснавальнікам конкурсу.

9. Фінансаванне конкурсу ажыццяўляецца за кошт уласных сродкаў заснавальнікаў і спонсараў конкурсу.

10. Умовы прыцягнення фінансавых сродкаў спонсараў аргкамітэт узгадняе з заснавальнікамі конкурсу.

11. У конкурсе могуць браць удзел літаратурныя творы ў галіне паэзіі, прозы, драматургіі, літаратурнай крытыкі, дзіцячай літаратуры,

выдадзеныя ў Рэспубліцы Беларусь і за мяжой, а таксама апублікаваныя ў рэспубліканскіх літаратурна-мастацкіх перыядычных друкаваных выданнях у мінулым годзе. У склад аўтарскага калектыву можа ўваходзіць не больш як чатыры чалавекі.

12. Для ўдзелу ў конкурсе не могуць быць прадстаўленыя творы, якія адначасова вылучаны на атрымманне дзяржаўнай і іншых прэмій Рэспублікі Беларусь, міжнародных прэмій або прэмій іншых дзяржаў.

Прэмія паўторна не прысуджаецца.

13. Дакументы і матэрыялы для ўдзелу ў конкурсе накіроўваюцца ў ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі» да 15 студзеня бягучага года, вынікі падводзяцца 1 сакавіка бягучага года.

14. Конкурс праводзіцца па наступных намінацыях з прысуджэннем пераможцам адпаведных узнагарод:

14.1. «Лепшы твор у галіне паэзіі»:

1-е месца — прэмія ў памеры 15 базавых велічынь, памятнае знак-сімвал конкурсу, дыплом;

2-е месца — прэмія ў памеры 10 базавых велічынь, дыплом;

3-е месца — прэмія ў памеры 5 базавых велічынь, дыплом.

14.2. «Лепшы твор у галіне прозы»:

1-е месца — прэмія ў памеры 15 базавых велічынь, памятнае знак-сімвал конкурсу, дыплом;

2-е месца — прэмія ў памеры 10 базавых велічынь, дыплом;

3-е месца — прэмія ў памеры 5 базавых велічынь, дыплом.

14.3. «Лепшы твор у галіне дзіцячай літаратуры»:

1-е месца — прэмія ў памеры 15 базавых велічынь, памятнае знак-сімвал конкурсу, дыплом;

2-е месца — прэмія ў памеры 10 базавых велічынь, дыплом;

3-е месца — прэмія ў памеры 5 базавых велічынь, дыплом.

14.4. «Лепшы твор у галіне драматургіі»:

прэмія ў памеры 15 базавых велічынь, памятнае знак-сімвал конкурсу, дыплом.

14.5. «Лепшы твор у галіне літаратурнай крытыкі»:

прэмія ў памеры 15 базавых велічынь, памятнае знак-сімвал конкурсу, дыплом.

15. У кожнай з намінацый журы таксама можа прысуджаць заахвочвальны дыплом.

16. У выпадку, калі пераможцам конкурсу з'яўляецца аўтарскі калектыў, яму ўручаецца памятнае знак-сімвал конкурсу, дыплом выдаецца кожнаму з удзельнікаў калектыву, а грашовая ўзнагарода размяркоўваецца паміж удзельнікамі паройну.

Кніжныя каляды

У зімовыя святочныя дні стала добрай традыцыяй праводзіць у бібліятэцы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў кніжныя каляды. Яны доўжацца цэлы тыдзень. Сялетнія былі прысвечаны песням беларускага народа Янку Купалу і Якубу Коласу. Пачыналіся святы прыгожай літаратурна-музычнай вечарынай, падрыхтаванай бібліятэкай сумесна з кафедрамі ўніверсітэта. Адкрывала святочны тыдзень дырэктар бібліятэкі Аксана Валодзіна.

У адзін з дзён на сустрэчу з чытачамі быў запрошаны малодшы сын Якуба Коласа, доктар тэхнічных навук Міхась Канстанцінавіч Міцкевіч. Ён цікава расказваў слухачам пра жыццё свайго знакамітага бацькі, гісторыю напісання тых ці іншых твораў. Чытаў урывкі з паэм, вершы...

Сустрэча з паэтам

Нядаўна да нас, друкакурнікаў факультэта рускай філалогіі, завітаў цікавы беларускі паэт і паэтычкі Анатоля Эзэкаў, які працуе загадчыкам аддзела прозы часопіса «Польмя». Пра што толькі мы не пачулі ад Анатоля Мікалаевіча: і пра часопіс, і пра сваіх былых аднавяскоўцаў, пра маленькую дзяўчынку Сашу, пра сябра — Алеся Пісьмянкова, якога,

на жаль, ужо няма на гэтым свеце і якому прысвечана кніга «Алесь»...

Даволі шмат было пытанняў да гасця — як сур'ёзных, філасофскіх, так і жартоўных. Некаторыя з іх ён змог прадбачыць («Ці сапраўднае ў вас прозвішча?»), а на пытанне «Калі б вам давялося пра жыцьцё другое жыццё, то які б вы абралі шлях?» толькі сказаў: «Гэта проста немагчыма, а што немагчыма, дык пра тое і няма чаго думаць. А яшчэ — шлях я не абіраў, бо ён мяне сам абраў». Гэтыя словы

кажуць многае пра Анатоля Эзэкава і як пра паэта, і як пра чалавека...

Шмат пачулі мы вершаў і пародый, і амаль кожны твор аўдыторыя сустракала дружнымі воплескамі. Мне найбольш спадабаліся наступныя словы аднаго з вершаў Анатоля Эзэкава: «Я еду дахаты, а трэба ляцець...» А з якой цеплынёй паэт гаварыў пра сваіх бацькоў — прыклад для ўсіх. Сустрэча была надзвычайнай і разам з тым насычанай, цікавай.

Ганна РЫБАКОВА

ВІШНУЕМ

з 80-годдзем **Юрчанку** Георгія Фёдаравіча, беларускага пэ-эта-сатырыка, мовазнаўцу, крытыка.

з 80-годдзем **Аношкіна** Івана Архіпавіча, беларускага прэзаі-ка.

з 70-годдзем **Ждана** Алега (Пушкіна Алега Аляксеевіча), беларускага прэзаіка, перакладчыка.

з 75-годдзем **Дубоўскага** Міколу (Мікалая Аляксандравіча), беларускага прэзаіка.

з 75-годдзем **Савелічава** Аркадзя Аляксеевіча, беларускага прэзаіка.

з 60-годдзем **Гальпяровіча** Навума Якаўлевіча, беларускага паэта.

з 60-годдзем **Ткачова** Васіля Юр'евіча, беларускага прэзаіка, драматурга.

з 50-годдзем **Сцяпана** Уладзіміра (Сцепаненку Уладзіміра Аляксандравіча), беларускага літаратара.

Юбілейны календар

270 гадоў **Нарбуту** Казіміру, беларускаму асветніку, прадстаўніку эклектычнага кірунку ў філасофіі эпохі Асветніцтва ў Беларусі і Літве.

190 гадоў **Кіркору** Адаму Гарноры Карлавічу, беларускаму этнографу, гісторыку, публіцысту, выдаўцу, грамадскаму дзеячу.

130 гадоў **Самойлу** Уладзіміру Іванавічу, беларускаму публіцысту, паэту, прэзаіку, літаратурнаму крытыку, філосафу.

115 гадоў **Буйло** Канстанцыя Антонаўне, беларускай паэтэсе.

110 гадоў **Запольскаму** Міхаілу Мікалаевічу, беларускаму паэту, прэзаіку, драматургу, публіцысту, перакладчыку.

100 гадоў **Азгуру** Заіру Ісакавічу, беларускаму скульптару, народнаму мастаку Беларусі.

100 гадоў **Зайцаву** Яўтэну Аляксеевічу, беларускаму жывапісцу, народнаму мастаку Беларусі.

100 гадоў **Садоўскаму** Яфіму Ільічу, беларускаму пісьменніку.

90 гадоў **Новікаву** Івану Рыгоравічу, беларускаму пісьменніку, журналісту, заслужанаму дзеячу культуры Беларусі.

85 гадоў **Ваданосаву** Міколу (Мікалаю Міхайлавічу), беларускаму пісьменніку, заслужанаму дзеячу культуры Беларусі.

65 гадоў **Пташукі** Міхаілу Мікалаевічу, беларускаму кінарэжысёру, народнаму артысту Беларусі.

60 гадоў **Жыбулю** Вячаславу Васільевічу, беларускаму крытыку, літаратуразнаўцу.

Літаратурна-творчая суполка "Купалінка" Мінскага раёна шчыра і сардэчна віншуе свайго кіраўніка і члуга гарадзкі паэта Міколу Чарняўскага з яго 65-годдзем і жадае яму моцнага здароўя, новых творчых задумак, цікавых твораў для дзці, плёну ў працы і дабрабыту ў сям'і.

новых прадпрыемстваў, а таксама філіялаў ужо існуючых. Але шмат што залежыць ад мясцовага кіраўніцтва, ад прыватнай ініцыятывы інвестараў.

У малых гарадах значна больш месца для будаўніцтва, існуюць ільготы ў падаткаабкладанні, хапае сыравіны, асабліва ў галіне перапрацоўкі сельскагаспадарчай прадукцыі. Паказальны прыклад Бялыніч, дзе ўжо вядомая ў Беларусі фірма "Бабушкіна кринка" стварыла дадатковыя цэхі і пачала вяршыць сыр. У кожным горадзе на месцы лепш бачны свае ўласныя магчымасці і свае ініцыятывы.

Вялікую карысць атрымліваюць пэўныя райцэнтры ад правядзення такіх штогадовых мерапрыемстваў, як "Дажынікі", "Дні беларускага пісьменства", ад розных рэгіянальных фестываляў ды святкаванняў. Раённая адміністрацыя павінна ведаць, што ў адпаведнасці з "Законам аб гора-

рэкрэацыйны характар. Да гэтага накірунку можна аднесці і шэраг іншых гарадоў, такіх як Нясвіж, Тураў і Мір. Праўда, названыя гарады маюць яшчэ адзін важкі статус — Цэнтры нацыянальнага значэння, у іх знаходзяцца гісторыка-культурныя комплексы, прызнаныя Еўропаю і ўсім светам. Да такіх паселішчаў можна аднесці таксама Браслаў ды Нарач. Насельніцтва іхня будзе на доўгі тэрмін забяспечана працаю ў турыстычна-рэкрэацыйнай інфраструктуры.

Але ж ёсць і іншыя малыя гарады, дзе такіх умоў для абслугоўвання турыстаў няма. Напрыклад, у зоне ўздзеяння Мінска знаходзяцца Заслаўе, Смалявічы, Мар'іна Горка ды іншыя. За 30 кіламетраў ад Віцебска месціцца Гарадок, непадалёк ад Гомеля — Добруш, ад Брэста — Камянец. Статыстыка сведчыць, што 30 працэнтаў насельніцтва такіх ма-

На жаль, у вялікіх гарадах такая адпаведнасць даўно і незваротна страчана. Па-другое, малыя гарады-раённыя цэнтры знаходзяцца паміж сабою на адлегласці ў 40 кіламетраў, а тыя, што райцэнтры не з'яўляюцца — у 30 км. Яны раўнамерна ахопліваюць усю тэрыторыю краіны, дзякуючы ім захоўваецца сувязь з прылягаючымі вёскамі, насельніцтва таксама роўна размеркавана па нашай зямлі. Малыя гарады — гэта каркас нашай беларускай дэмаграфіі. Да таго ж, большасць нашых гістарычных каштоўнасцяў — цэркваў, касцёлаў, палацаў, замкаў — знаходзяцца ў малых паселішчах і захаваліся яны могуць толькі ў выпадку паўнаважнасці дзейнасці малых гарадоў ды мястэчак. Гістарычная спадчына ўяўляе сабою твар рэспублікі, ёсць перадумова існавання нашага турызму і яго далейшага развіцця.

Малыя гарады — клопат усеагульны

лых гарадоў так альбо інакш працуюць на свой мегаполіс, а тыя размяшчаюць філіялы вытворчых, навуковых, спартыўных ды іншых фірм у гэтых гарадах-спадарожніках.

І ўсё ж малых гарадоў, якія не трапляюць ні ў катэгорыю нацыянальных прырытэнтаў, ні ў турыстычныя цэнтры, ні ў зоны прыцягнення вялікімі гарадамі, значна больш. Што, напрыклад, рабіць жыхарам Жабінкі, Сянно, Суража альбо Астраўца, Стрэшына ды Церахоўкі? Праз Беларусь праходзяць 3 транспартныя калідоры міжнароднага агульнаеўрапейскага значэння. Самы вялікі з іх звязвае Берлін з Варшаваю, Мінскам і Масквою, праходзіць праз Брэст, Баранавічы, Барысаў, Оршу і ўцягвае ў сваё ўздзеянне мноства малых гарадоў: Жабінку, Івацэвічы, Стоўбцы, Крупкі, Талачын, Дуброўна ды іншыя. Другі калідор праходзіць з поўначы на поўдзень, з Хельсінкі праз Санкт-Пецярбург, Віцебск, Магілёў, Гомель і далей, праз Кіеў ды Кішынёў, на Бухарэст. Трэці калідор мае накірунак Гомель—Жлобін—Мінск—Маладзечна—Вільнюс—Каўнас—Клайпеда. У зону ўздзеяння гэтых транспартных калідораў трапляюць каля 20 працэнтаў усіх малых гарадоў Беларусі. У тым выпадку калі паралельна з такімі шасейнымі ды чыгуначнымі дарогамі праходзяць судародныя рэкі, — Днепр, Сож, Заходняя Дзвіна, Прыпяць, Нёман — яны ўжо маюць статус інфармацыйна-транспартных калідораў.

Унедалёкім будучым праз Беларусь мяркуецца пракаласці яшчэ адну транс'еўрапейскую магістраль, якая пройдзе ад Любліна да Ужгарада, Львова і па тэрыторыі Беларусі да Баранавіч.

Ёсць яшчэ адна катэгорыя малых гарадоў, што знаходзяцца ў памежнай зоне. Працягласць нашых межаў складае блізка 3000 км. Самая доўгая мяжа з Расіяй, амаль такая ж з Украінаю, самая малая з Латвіяй — 143 км.

Можна задацца пытаннем: навошта нам патрэбна захоўваць нашыя малыя гарады ды паселішчы? Па-першае, таму што толькі тут захоўваецца наша нацыянальная адметнасць, толькі ў малых гарадах чалавек сумаштабны акаляючаму яго асяроддзю.

На жаль, праблема выжывання малых гарадоў мае месца, і спатрэбіцца яшчэ не адно дзесяцігоддзе, каб яе пераадолець. Галоўная цяжкасць у такой справе — гэта недастатковасць працоўных месцаў, асабліва ў такіх гарадах, што трымаюцца на манакультуры. Напрыклад, Елізава са сваёю шкляною фабрыкаю напачатку 90-х гадоў было на мяжы знікнення. Таму што фабрыка спынілася і занятку ў людзей не мелася да таго часу, пакуль не прыйшлі інвестары і не ўклалі капіталы, не ажывілі вытворчасць. Цяпер Елізава пастаўляе сваю прадукцыю і на замежныя рынкі.

Такіх манагарадоў на Беларусі шмат: гэта і Белаазёрск, і Новалукомль, і Касцюковічы... Да-статкова спыніцца па якой-небудзь прычыне электрастанцыі альбо цэментнаму заводу — і з горадам можа здарыцца бяда. У многіх малых гарадах і цяпер не хапае рабочых месцаў, таму людзі адсюль з'язджаюць. У апошнія дзесяцігоддзі назіраецца ўстойлівы адток насельніцтва, асабліва з паселішчаў Паазер'я. Таму і прапаноўваецца наладжваць і пашыраць інфраструктуру аўтасервісу ў транспартных калідорах, будаваць АЗС, станцыі дапамогі, кафэ, гасцініцы і г. д. Гэта дазволіць стварыць тысячы працоўных месцаў у малых гарадах, дасць людзям магчымасць мець устойлівы заробак.

Упамненныя тут памежныя гарады могуць наладжваць сувязь з суседнімі краінамі, ствараць сумесныя прадпрыемствы, прымаць у сябе турыстаў з Польшчы, Літвы, Латвіі, Украіны і Расіі, будаваць адпаведную інфраструктуру.

Беларускі ўрад вельмі добра ведае рэальнае становішча спраў у малых гарадах і робіць шмат, каб яго палепшыць. Прыняты шэраг законаў, якія спрыяюць актывізацыі жыцця ў правінцыі: напрыклад, Нацыянальная праграма развіцця турызму Рэспублікі Беларусь на 2007 — 2010 г.г., распрацоўваецца Дзяржпраграма па развіцці малых і сярэдніх гарадоў Беларусі. У гарадах, дзе ўзровень беспрацоўя асабліва высокі, прадугледжваецца стварэнне

дабудаўнічай, архітэктурнай і будаўнічай дзейнасці ў Рэспубліцы Беларусь" можна падаваць абгрунтаваныя заяўкі-патрабаванні на выдзяленне сродкаў для стварэння інжынерна-транспартнай інфраструктуры, аднаўлення помнікаў культуры, будаўніцтва новага жылля і гэтак далей.

Праблемамі адбудовы і рэканструкцыі малых гарадоў займаецца спецыяльна створаны для гэтага праектны інстытут "БелНДІ горадабудаўніцтва", на аднаўленне малых гарадоў станоўча ўздзейнічае і праграма пабудовы аграпрадкоў, што створана па асабістай ініцыятыве Прэзідэнта нашай рэспублікі.

29 — 30 лістапада 2007 года адбылася знакавая падзея, якая вызначыла карэнны пералом у падыходзе дзяржавы да вырашэння праблем малых і сярэдніх гарадоў. У Мінску пачаў працу пастаянная дзеючы семінар пад назваю "Адраджэнне малых гарадоў і паселішчаў — прыярытэтная задача сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны". Семінар адкрыў уступным словам Прэзідэнт А. Лукашэнка. У прыватнасці ён зазначыў:

"Трэба максімальна ўцягнуць насельніцтва ў вырашэнне пастаўленых задач. Людзі павінны разумець — мы гэта робім для нашых дзяцей і ўнукаў".

Агульны аб'ём фінансавання па праграме адраджэння малых гарадоў павінен скласці больш як 2 трыльёны рублёў. На працягу 2007 — 2010 гадоў у малых гарадах плануецца стварыць 100 тысяч працоўных месцаў. Да 2010 года ў перапрацоўчай галіне сельгасвытворчасці будзе рэалізавана не менш як 50 інвестыцыйных праектаў агульным коштам 400 млрд рублёў.

Многія беларускія малыя гарады цяпер нельга адрозніць ад еўрапейскіх, так яны змяніліся, асабліва за апошнія дзесяцігоддзі.

Няспынны клопат пра дабрабыт нашых грамадзян, пра зручнае і камфортнае іхняе жыццё абавязкова дасць свой плён, і праз пэўны час, дзякуючы мэтанакіраванаму будаўніцтву, аблічча незалежнай Беларусі зменіцца яшчэ больш, краіна заззяе ўсімі фарбамі нашай роднай беларускай вясёлкі.

Ігар ВАЛАСЕВІЧ

Апошнім часам беларуская навука знаходзіцца пад пільнай увагай кіраўніцтва краіны. На Першым з'ездзе вучоных Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка паставіў задачу дабіцца рэальных вынікаў даследаванняў навукоўцаў. Адлюстроўваць іх дзейнасць будзе часопіс "Беларуская думка". Напярэдадні свята айчыннай навукі карэспандэнт "ЛіМа" сустрэўся з галоўным рэдактарам часопіса Вадзімам Гігіным.

Адлюстэрка айчыннай думкі

— Вадзім Францавіч, давайце ўзгадаем той час, калі "Беларуская думка" толькі-толькі нараджалася...

— Наша выданне з'явілася ў кастрычніку 1991 года. Яно стала правапераемнікам часопіса "Камуніст Беларусі", які быў значным ідэалагічным звяном у каргоце тагачасных савецкіх СМІ. Ужо на пачатку гісторыі суверэнай Беларусі ўзнікла патрэба ў стварэнні не столькі непасрэдна ідэалагічнага, колькі інтэлектуальнага часопіса. Ім стала "Беларуская думка".

На працягу 16 гадоў выданнем кіраваў лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Уладзімір Вялічка. У пераломныя 90-я ён знайшоў для часопіса свой пэўны шлях у неспакойным моры розных, часам супярэчлівых, пунктаў гледжання. Разам з ім часопіс трымалі на сваіх плячах літаратары Алесь Марціновіч, Міхаіл Шэлехаў, Васіль Шырко. Аўтарамі "Беларускай думкі" былі выдатныя навукоўцы і публіцысты.

— Некаторыя з былых аўтараў вашага часопіса і сёння пытаюцца, чаму выданне перастала выходзіць пасля змены кіраўніцтва рэдакцыі, а потым

зноўку адраділася...

— На самай справе, "Беларуская думка" не спыняла свайго выхаду, проста поўнасьцю змяніўся склад рэдакцыі.

— Чым выкліканы змены ў складзе рэдакцыі?

— Перамены адбыліся не з нагоды дрэннага становішча выдання, а ў сувязі з пераходам часопіса, так бы мовіць, пад крыло Беларускага тэлеграфнага агенцтва. Для нас у гэтым ёсць шмат станоўчага. Напрыклад, цяпер нам вельмі дапамагаюць інфармацыйны фонд і фотаархіў БелТА.

— Якім шляхам часопіс будзе рухацца далей? Што зменіцца ў канцэпцыі выдання?

— Цяпер часопіс пачаў выдавацца ў колеры, "схуднеў" са 192 да 104 старонак. Тут можна знайсці матэрыялы, якія адрозніваюцца ад старога тэматычнага фармату часопіса ўстаўкамі цытат вядомых людзей, заўвагамі на палях, іншай стылёвай падачай. Цяпер у "Беларускай думцы" не будуць публікавацца проза і паэзія — для гэтага існуюць айчынныя літаратурна-мастацкія часопісы.

З'явіліся новыя рубрыкі. Мы сталі праводзіць "круг-

Вадзім Гігін, кандыдат гістарычных навук. Скончыў Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэ. У 2003 годзе абараніў дысертацыю па тэме "Фарміраванне аднапартыйнай сістэмы ў Беларусі ў 1917—1925 гг". Дацэнт Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь.

ля сталы". Падчас сустрэч абмяркоўваецца шэраг актуальных праблем. Сярод іх — выхаванне непаўналетніх, змены ў адукацыйным працэсе, узаемаадносіны ўлады і творцы ды іншыя. У такіх дыскусіях звычайна ўдзельнічаюць не толькі чыноўнікі, грамадскія дзеячы, але і навучэнцы, студэнты.

Наш часопіс двухмоўны, але рэдакцыя зацікаўлена ў беларускамоўных матэрыялах. Нават плацім большы ганарар аўтарам, якія пішуць па-беларуску.

Надалей публікацыі ў нашым часопісе будуць распаўядаць пра найбольш цікавыя і значныя адкрыцці айчынных вучоных, тым самым рыхтуючы грамадства

да ўкаранення наватарскіх рэчаў — вынікаў іх працы. Менавіта такім шляхам ідуць замежныя часопісы "The New Scientist", "Science", "Наука и жизнь" ды іншыя. На гэтыя вядомыя выданні будзе раўняцца "Беларуская думка".

— Як лічыце, ці варта рабіць тэматычныя нумары, прысвечаныя адной асобнай навуцы? Напрыклад, філасофіі, літаратуразнаўству...

— Такая задума была, але, пагадзіцеся, у выніку гэтага кола чытачоў нумара рэзка звужаецца. Больш эфектыўна браць універсальную тэматыку, напрыклад, разгледзець міжнародныя зносіны Беларусі на сучасным этапе ў працэсе развіцця розных навук.

— Вядома, што ў навуковых часопісах чарга на публікацыі. Колькі чакаць выхаду ў свет артыкула ў вашым часопісе?

— Многае залежыць ад распрацаванасці тэмы, актуальнасці матэрыялу.

— Калісьці вядомы фізік Пётр Капіца сказаў: "Чым лепш праца, тым карацей яна можа быць выкладзена". Ці пагадзіцеся вы з гэтым у дачыненні да матэрыялаў у "Беларускай думцы"?

— Пагаджуся. Я заўсёды на занятках кажу сваім студэнтам: калі вы не здолееце выказаць сваю думку на адной старонцы, то не выкажаце і на дзесяці. Насамрэч, існуе праблема рэгламенту ў выступленнях вучоных і на канферэнцыях, і на старонках часопіса. Але бываюць выключэнні. Так, матэрыял вядомага гісторыка Якава Трашчанка публікаваўся на працягу трох нумароў. Тэма артыкула — гістарычны выбар Беларусі...

Сёння мы адкрыты для самых розных канструктыўных і супярэчлівых пунктаў гледжання, якія дапамогуць палепшыць развіццё і беларускай навуцы, і нашага грамадства ўвогуле. Пішыце!

Гутарыў
Сяргей ДУБОВІК
Фота аўтара

Бібліятэка — гэта цёплы дом

Пісьменнік В. Разумневіч аднойчы сказаў: "Адкрыццё свету пачынаецца з кніжнай паліцы". Кнігі адкрываюць нам вялікі, часам нязведаны свет, які прыносіць з сабою радасць і здзіўленне, вучыць жыццю, дабру і любові. І пра гэта гавораць дзеці: "Калі чытаем кожную з іх, гартаем старонку за старонкаю, мы адкрываем для сябе новы свет. Кнігі глядзяць на нас і разумеюць, пра што мы думаем, гаворым", — так напісаў у кнізе водгукаў Заастрэцкай сельскай бібліятэкі вучань 9-га класа Рома Каражан.

Дзеці называюць бібліятэку "нашай", і гэта гаворыць пра многае: мы, наша работа, той дзіўны свет кнігі, які яны адкрываюць для сябе, наша ўвага неабходныя маленькім чытачам. Нешта добрае, светлае павінна адкласіся ў дзіцяці пался працывання бібліятэчнай кнігі. Вельмі падабаецца маленькім чытачам удзельнічаць у літаратурных віктарыях, ранішніках і тэатральных прадстаўленнях па творах таго ці іншага пісьменніка. Герояў кніг, якія палюбіліся ўжо дзецям — Бураціна, Чабурашка, Ямеля — яны іграюць самі. Колькі радасці было, да прыкладу, на прадстаўленнях "У гасцях у дзядулі Чучошы", "Рознакаляровыя кнігі С. Маршак", "Дзіва, імя якому — кніга".

Літаратурныя героі і персанажы кніг, якія падабаюцца дзецям, ажываюць у іх малюнках, у вырабах з паперы і прыроднага матэрыялу. Усе гэтыя вырабы дзіцячай творчасці склааі ўжо цэлую калекцыю, якая ўвесь час папаўняецца і экспануецца на розных тэматычных выставах.

Асабліваю цікавасць у дзяцей і бацькоў выклікае праца літаратурна-музычнага клуба "Імянінік", які запрашае цікава і весела адсвяткаваць дзень нараджэння ў бібліятэцы. Бацькі тут паводзяць сябе з дзецьмі па-іншаму, на нязвычайным для сябе ўзроўні — у гульнях, танцах, конкурсах. Мамы і таты, дзякуючы "Імянініку", не толькі з задавальненнем усламянаюць дзяцінства, але і лепш разумеюць псіхалогію сваіх дзяцей, а разам з тым часам глядзяць на сябе іх вачыма. Такі сумесны адпачынак выхоўвае павагу і любоў да сям'і, прыцягвае новых чытачоў у бібліятэку.

Адносіны падлеткаў да бібліятэкі не заўсёды простыя: ім патрэбна размова сам-насам; свае пачуцці і думкі ў гэтым узросце яны не любяць выстаўляць на паказ, ды яшчэ перад дарослымі.

Хочацца распавесці пра картачку "Пачытай сам — падзяліся з іншым", якая адкрываецца зваротам: "Прывітанне! У цябе ёсць любімая кніга? Ты хочаш, каб пра яе даведаліся іншыя? Напішы на картачку...". Гэтая картачка стала сапраўднай "поштай". Дзеці раіць адно аднаму пачытаць свае любімыя кнігі класікаў і сучасных пісьменнікаў, часопісы, прызнаюцца ў любові да куміраў, выказваюць пажаданні наконт падпіскі на часопісы, якіх яшчэ няма ў бібліятэцы.

Экалагічнае адукацыю чытачоў мы лічым адным з галоўных кірункаў сваёй дзейнасці. Вельмі хочацца спадзявацца, што інфармацыйная выстава па экалогіі "Ці ведаеш ты, чаму?" адыграла станоўчую ролю ў выхаванні нашых чытачоў. З дапамогай літаратуры, якая закранае ў аглядзе, дзеці і падлеткі рыхтаваліся да ўрокаў, пісалі рэфераты і проста чыталі для душы і карысці. На пасяджэннях экалагічнага клуба "Фларыда" дзяцей вучым беражліва адносіцца да прыроды, правільна даглядаць расліны, праводзім пазнавальныя гадзіны "Лясныя быліны і небыліцы", "Твой кветкавы гараскоп", "Святло ў вёсцы ад бярэзін".

Наш кніжны дом пудоўны, і ўсё, што мае наша бібліятэка, мы беражліва захоўваем, а чым багатыя, тым шчодрэ дзелімся з сапраўднымі сябрамі.

В. ФАЛІТАР,
загадчык Заастрэцкай сельскай бібліятэкі-філіяла Клецкай ЦБС

Палітра

Брэсцкая вобласць

Свой пісьменніцкі сайт стварыла Брэсцкае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі. Адрас яго вельмі просты: spb.brest.by.

Сайт мае досыць маляўнічае афармленне і багаты змест. Раздзелы "Агульныя звесткі", "Творчасць", "Прэмія У. А. Калесніка" знаёмяць з сябрамі саюза, іх творчасцю, публікацыямі ў часопісах і газетах, з лаўрэатамі літаратурнай прэміі імя У. А. Калесніка абласнога выканаўчага камітэта, а раздзел "Зваротная сувязь" запрашае да размовы наведвальнікаў сайта.

Гомельская вобласць

Сапраўднай падзеяй для Светлагорска стала адкрыццё мастацкай выставы "І фарбамі стываць насправавала" ў карціннай галерэі "Традыцыя" імя Г. Пранішнікава. У трох залах галерэі размясцілася 130 работ (акварэль, масла) непрафесійнай мастацкі, але прафесійнай паэтэсы Соф'і Шах.

Выстава "Мелодыі і вобразы Палесся", якая адчыніла дзверы ў Гомельскім палаца-паркавым ансамблі, пазнаёміла сваіх гасцей з творчасцю мастакоў, выкладчыкаў СШ № 19 Гомеля: майстра народнай творчасці Васіля Сілкова і члена Саюза мастакоў Рэспублікі Беларусь, скульптара Валерыя Казлоўскага. Гэтых

майстроў аб'ядноўвае тое, што ўсе іх працы выкананы з дрэва.

Амагарскі тэатр пад інтрыгуючай назвай "Восьмы дзень тыдня" Гомельскага Дома культуры стаў уладальнікам Гранпры абласнога фестывалю народных амаатарскіх тэатраў, дзе сваё майстэрства прадэманстравалі 10 тэатральных калектываў. 1-е месца падзялілі народны тэатр Светлагорскага гарадскога Цэнтра культуры "Спадчына" і народны тэатр Рагачоўскага Дома культуры.

Мінская вобласць

У выставачнай зале Мінскага абласнога цэнтра народнай творчасці адбылася выстаўка-конкурс "Шляхамі традыцый ткацтва", арганізаваная па выніках раённых конкурсаў. Наведвальнікі мелі магчымасць пазнаёміцца з традыцыйнымі прыладамі для ткацтва і работамі майстроў па ткацтве старэйшага і сучаснага пакаленняў амаль з усіх раёнаў Міншчыны.

У адкрыцці выставы прынялі ўдзел старшыня Беларускага саюза майстроў народнай творчасці Я. Сахута, прадстаўнікі Беларускага дзяржаўнага інстытута праблем культуры. Свята ўпрыгожыў фальклорны гурт "Зборная суботка" Гайненскага сельскага Дома культуры Лагойскага раёна.

Гродзенская вобласць

Гродзенская абласная навуковая бібліятэка імя Я. Ф. Карскага зладзіла інфармацыйны тыдзень "Раім пазнаёміцца — лепшыя выданні для вас". На мерапрыемстве была магчымасць даве-

дацца пра літаратуру, якая паступіла ў фонд бібліятэкі ў IV квартале 2007 года і задаць пытанні бібліятэкару-кансультанту.

Магілёўская вобласць

Магілёўская абласная бібліятэка ў снежні прапанавала сваім чытачам цэлы шэраг мерапрыемстваў: Тыдзень беларускай кнігі "Ірдзяцца бляскам ясныя зоры", літаратурную фантазію "Палёт на пушачным ядры" (да 270-годдзя Р. Распэ), кніжную выставу да Дня беларускага кіно "Беларусьфільм" прадстаўляе... і г. г.

Удзельнікамі "Снежанскіх сустрэч" у бібліятэцы сталі актёры Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра. У гасці завіталі заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Зоя Бурцава, заслужаная артыстка Башкартастана Святлана Кліменка, маладзья актёры тэатра Марыя і Сяргей Здаранковы, загадчык літаратурнай часткі тэатра Цімафей Яравікоў. На сустрэчку з майстрамі сцэны прыйшлі аматары тэатральнага мастацтва, а таксама студэнты і школьнікі.

Віцебская вобласць

У чыгальнай зале Талачынскай цэнтральнай раённай бібліятэкі адбылася кніжная выстава "Літаратурная старонка нашай спадчыны", прысвечаная святкаванню 125-гадовага юбілею Янкі Купалы і Якуба Коласа. Прапанаваныя кнігі запрашалі чытачоў да падарожжа ў свет ідэй і вобразаў вялікіх мастакоў слова, іх жыцця і працы.

Падрыхтавала Ганна КОТ

«Вздымаю взор с мечтой о небе, но...»

Кніга выбраных вершаў Анатоля Аўруціна «Наедине с молчанием», што выйшла ў 2007 годзе, крытыкамі сам-насам з маўчаннем не пакінута. У прэсе было кольвек рэцэнзій. Ухвальных. Ужо ў прадмове, напісанай доктарам філалагічных навук, прафесарам Анатолям Андрэевым, чытаем: «Не скажеш, што Аврутина не замечают; но его не замечают как первоклассного поэта, вполне нобелевского по своему масштабу. Разве он не сопоставим с тем же Бродским?» «Па-мойму, Аўруцін ніякіх параўнанняў не баіцца», — адклікаецца на гэтыя словы Юрый Сапажкоў у рэцэнзіі, апублікаванай у «ЛіМе». Высокую адзнаку творчасці Аўруціна дае таксама акадэмік Уладзімір Гніламёдаў у газеце «Рэспубліка»: «Я ждал в конце прошлого века появления большого поэта. Но вот ирония судьбы. Становление талантливого поэта Анатолия Аврутина, по крайней мере, первые его книги прошли как-то мимо меня, о чем я, признаюсь, сожалею, а теперь он зрелый, оригинальный, признанный мастер слова».

Высокая адзнака крытыкі падштурхнула мяне прачытаць «Наедине с молчанием» асабліва ўважліва. З нейкімі меркаваннямі памянёных рэцэнзентаў я пагадзілася, з нейкімі — не. Але пра ўсё па парадку.

У кнігу «Наедине с молчанием» увайшлі вершы з васьмі паэтычных зборнікаў: «Снегопад в июле» (1979), «Поворотный круг» (1983), «...От мира сего» (1991), «По другую сторону дыхания» (1998), «Суд богов» (2001), «Золоченая бездна» (2002), «Поверуй... Вспомни... Усомнись...» (2003), «Неживая вода» (2005) і новыя вершы. Звернем увагу на гады выдання кніг. Інтэрвалы паміж выхадам першых чатырох — даволі вялікія, тады як наступныя ляцяць літаральна кожны год. Усім вядома, як цяжка было выдаць кнігу ў савецкі час. Лёгка і проста гэта атрымлівалася ў «сваіх», «чужыя» чакалі чаргі гадамі. Аднак цікава, колькі вершаў уключае сам паэт у выбраныя з трох зборнікаў савецкага перыяду — усяго 41. Дзесяць з першага, трынаццаць з другога, восемнаццаць з трэцяга. Дзіўная арыфметыка атрымліваецца — за дваццаць пяць гадоў літаратурнай працы паэтам напісаны 41 «выбраны» верш, а за пятнаццаць наступных — звыш двухсот пяцідзесяці. Пра што гэта гаворыць? Пра тое, што паэта раптам «правала», адкрылася «другое дыханне» ці пра яго паспеліваць? У гэтым пытанні варта разабрацца.

Аналізуючы вершы з першых трох зборнікаў і ўсіх наступных, немагчыма не адзначыць, што яны істотна розніцца па адной прыкмеце — яснасці выказвання, якая прысутнічае ў першым перыядзе творчасці паэта і амаль поўнасьцю адсутнічае ў далейшым (пад яснасцю выказвання разумею тую сукупнасць якасцяў, пра якую гаварыў яшчэ Сумарокаў: «Чувствуй точно, мысли ясно, пиши просто и согласно»).

Ясныя вершы

Першая кніга паэта заўжды цікавая. Яна паказвае старты «зарад» аўтара. Бывае, менавіта першы зборнік аказваецца лепшым ва ўсёй творчасці. Бывае — паэты не хочучь пра яго і ўзгадваць, як напрыклад, Някрасаў ці Аркадзь Куляшоў. Вершы з першай кнігі Аўруціна, «Снегопад в июле», гавораць, што іх аўтар — чалавек несумненна таленавіты.

И друг мне холоднее
улыбнется,
И враг на именины пригласит.

И пирогов отведав именинных,
Увижу вдруг себя издалека:
Вот я стою.
Вот друг проходит мимо.
Вот в воздухе висит моя рука.

Гэты верш, на мой погляд, адзін з лепшых не толькі ў першым зборніку, але і ўва ўсёй творчасці Аўруціна. Астатнія дзевяць вершаў з «Снегопада в июле» таксама чымсьці цікавыя. Ці то падгледжанай жыццёвай сітуацыяй («Скрестив на животе большие руки, // Вздохнет: «Любовь... Проходит, а живем. // Еще нам с Нюшей холодно в разлуке, // Уже нам с нею холодно вдвоем»), ці містычнай карцінай («Реальность небыль казалась // А женщина в воде купалась, // И что-то грогнуло в груди, // Когда плыла она, нагая, // Руками звезды раздвигая, // Плыла по Млечному Пути»), ці проста метафарай («Кардиограмму вздропнувшего сердца // Прочертит в небе придорожный лес»). Бачна, што паэт імкнецца знайсці штосьці адметнае. Бачныя таксама яго сумленныя адносіны да жыцця і творчасці.

Два наступныя зборнікі, «Поворотный круг» і «...От мира сего», тэматычна і інтанацыйна як бы працягваюць папярэдні. Паэзія Аўруціна — з жыцця. Яго героі, як правіла, рэальныя людзі: спадарожнікі ў цяжкіх, грушаўскія ўдовы, шавец, які «за так» рамантаваў «грубый башмак иль кирзовый сапог, не имеющий пары», сляпы хлапец, які спяваў пад тальянку ў аўтобусе, бяздзетны сусед. У такіх вершах паўсядзённасць, як крыніца натхнення паэта, часам выводзіць яго на цікавыя філасофскія абагульненні.

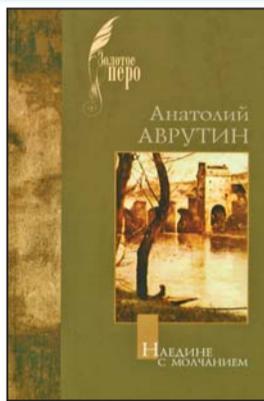
Сваё адбаведнае месца ў першых зборніках займае ваенны ці, больш дакладна, пасляваенны тэма. Паэт, які нарадзіўся ў 1948 годзе і, натуральна, вайны не бачыў, не апісвае баявыя дзеянні ці партызанскія былі, яго вайна — гэта лёсы людзей, якія яе перажылі, гэта «спадчына», якую вайна пакінула, яе водгулле, рэха.

Знала — не любит...
Что ходит к другой,
Знала.
Знала, навечно утратив покой,
Мало.

Даже не знала,
Кто же она —
Другая?
Фронт... Похоронка...
Замолкла война
В мае.

Вышла — седая —
Цветочек на шлях
Бросьт.
Видит —
Еще у одной в волосах
Просесть.

Усё гэта — пра першыя тры кніжкі Аўруціна. Цікавы момант: рэцэнзія Гніламёдава таксама пабудавана на вершах з гэтых трох зборнікаў. А пра астатнія ён піша: «Повысился, несомненно духовный статус аврутинского слова, возрос коэффициент обобщения, энергетика стиха. Его поэзия выбирает целые пласты культуры, истории, человеческого опыта, ощущение природы включает философское осмысление вечных

тем». Аднак нічога канкрэтнага, ніякіх прыкладаў. Усяго некалькі радкоў пра большую частку кнігі. Што за дзіўны перыяд у творчасці Аўруціна пачаўся ў сярэдзіне 90-х гадоў, пра які крытык не можа сказаць нічога ўдзячнага?

«На голубых пригорках суесловий»

У сваім артыкуле Уладзімір Гніламёдаў таксама піша: «Первый плодотворный период в творчестве А. Аврутина завершился в начале 90-х. Принципиально новой вехой на его пути стал, на мой взгляд, сборник «По другую сторону дыхания» (1998г.). И на мой погляд таксама. Па-першае, якраз у гэты час стала магчымым выдаваць кнігі за свой кошт, а па-другое, ясных і «цёмных» вершаў у ім — напалову.

Что же вы снова раскаркались,
вороны,
У перекрестка горог?
Что ж не туга указывает:
«Вон они...» —
Родина... Истина... Бог...

Радзіма, ісціна, Бог — бадай што дамінантныя словы ў творчасці Аўруціна апошняга дзесяцігоддзя. Правільныя словы, станоўчыя. Якія паказваюць, што вектар яго творчасці — дабро, праўда, сумленне. Але ці заўсёды вершы як след прапісаны?

Як мне бачыцца, адно з галоўных слоў для характарыстыкі вершаў з кнігі «По другую сторону дыхания» і ўсіх астатніх — туман. Як у прыродзе туман пазбаўляе прадметы выразнасці, яснасці, хавае іх часткова ці поўнасьцю, так і тут, у вершах, сэнс замутняецца, заблытваецца, часам зусім тоне ў словах.

Туман — заўжды недакладнасць. Недакладнасць, з-за якой замест яркага, яснага вобраза бачым усяго толькі словы, якія нярэдка выклікаюць недавер. Заблытаць, «размыць» карцінку можа і адна недакладная дэталі. А што, калі іх шмат? А што, калі «неадфаксіраваны» ўвесь верш? Баюся, што прыкладаў і першаму, і другому, і трэціму выпадкам у «Наедине с молчанием» знойдзецца нямаля.

Недакладнасць гэталі

Над Отчизною,
Богом забытою,
Тот же лет
шестипалых сердец,

Сэрца з шасцю пальцамі? Што за паталогія? Калі гэта вобраз, то ён павінен быць неяк растлумачаны, даказаны.

Неразменные птицы
на ветках дрожали.

Кантэкст верша «Были ветры тугие надменны и глухи» не глумачыць, у сувязі з чым птушкам прысвоены эпітэт «неразменные».

Стильный сумрак. Родина у дома
Беспритомно спит
на сквозняке.

Можа, на ветры? Скрэзьяк усё-такі асаціруецца з закрытай прасторай.

Часам не тое што асобныя радкі і словы — цэлыя строфы і нават вершы выклікаюць здзіўленне.

А ты все ждешь
с какой-то странной жаждой,
Которой лес с заурени
пропах,

Что мир качнется,
гулко ухнет дважды
И явит вербу в розовых чулках.

Смага пахне? Чаму свет «ухнет» двойчы, а не адзін раз ці тры? Справа ў рыфме? Але асабліва ўражае вярба ў ружовых панчохах. Проста не вярба, а дама лёгкіх паводзін.

Кольхалось бесплотно
беспалое небо,
В проводах задыхался
бессмертник горячий,
И струилась листово
вчерашняя небыль
Над кривою и заглыванной
будкой собачьей.

У гэтай страфе шмат дзівосаў. Па-першае, што значыць «беспалое небо»? Хіба неба і з пальцамі бывае? І далей. Цікавае рашэнне прыняла «вчерашняя небыль»: струіцца лістовай менавіта над запляванай сабакай будкай (сабака там, відаць, нязлосны жывё — даў запаскудзіць сваю будку, захацелася каму плоніць, падыходзь, ног не пашкадуі, ды плыі).

В волосах запутавшийся миг
В себе хранит
раскаянье столетий,
Кровавую невыплаканность
плети,
Бред горбуна, что мерзок,
но велик.

Прыклады няўдалых, выпадковых параўнанняў, вобразаў можна доўжыць.

Віды туману

Некаторыя вершы амаль поўнасьцю складаюцца са строф, падобных да вышэйпрыведзеных, дзе ўсё мутна, цёмна і сумніўна. Але ёсць і іншыя віды туману. Напрыклад, верш «Если...»:

Если только не поздно уже...
Если письма не все опоздали.
Если друг на хмельном рубеже
Не заложит последней
медали...

І гэтак далей. Яшчэ пятнаццаць разоў «если». Чытач чакае працягу — «то што?» Але працягу няма. У выніку верш выглядае няскончаным і пакідае пачуццё расчаравання.

У апошняй кніжцы «Неживая вода» і ў новых вершах туман мяняе «кансістэнцыю». Калі ў кнігах «Суд богов», «Золоченая бездна» і «Поверуй... Вспомни... Усомнись» шмат стылістычна няўдалых месцаў, то ў двух апошніх словы адно ля другога стаяць зазвычай у згодзе, але нярэдка нябачны сэнс усяго верша. Напрыклад:

Солнце съезжилось.
Зяблук озяблый
Настороженно жметса
к крыльцу.
Лист взбесившийся
с яблони грябллой
Так и жаждет хлестнуть
по лицу.

И туманного цвета проклятье

Отзывается в стилой гуше.
Белый ангел и черное платье...
Черных платьев не носят уже.
Все свершилось...

Все вышло до срока.
Бог не выдал...

И «Аз» не воздал...
Только черная музыка Блока...
Только бледная стыльность
зеркал...

Пытанне такое — пра што гэты верш? Юрый Сапажкоў, аналізуючы яго, піша, што калі строфы ў ім памяняць месцамі, змест не зменіцца. Але хіба гэта добра? Калі, напрыклад, у вершы «Знала — не любит...», прыведзеным вышэй, памяняць парадак строф — атрымаецца бязглуздыца. Таму што ў ім усё лагічна, кожная новая страфа развівае папярэднюю. У гэтым жа вершы ўсё ўзнікае раптоўна: у першай страфе — пейзаж, потым чамусьці з'яўляюцца анёл і чорныя сукенкі (анёлу, няхай, паложана з'яўляцца нечакана, а вось сукенкі...), і потым таксама аднекуль бяруцца «музыка Блока» і мостэрыкі. Калі і ёсць у гэтым вершы нейкая ідэя (што наўрад ці), то яна за сямю замкамі. А можа, яму і не трэба ніякай логікі? Можа, яго музыка, яго мінорны настрой і ёсць яго логіка? Пісаў жа калісьці Лермантаў: «Есть речи, значенье темно иль ничтожно, но им безвольные внимать невозможно». Аднак такіх речей у Анатоля Аўруціна надта многа. Не толькі хвалявання на ўсё не хопіць, але і цяргнення.

Але не толькі з недарэчнасцяў ды няяснасцяў складаюцца пазнейшыя кнігі Аўруціна. Ёсць там і іншыя вершы. Такія як «Тебе еще судить да рядить...», «Небо мурое. Дождь косой», «И снова гулянка у дяди Егши», «Прошались тайно. За все простить...» («По другую сторону дыхания»); «В нашем доме...» — начинал отец...», «Швырнули речке в душу камень», «Холодное, мокрое лето», «Женщина лет сорока», «Вздымаю взор с мечтой о небе, но...» («Золоченая бездна»); «Скупой слезой двоя усталый взгляд», «Автodorовка. Детство», «Как призрачно все!.. Как мгновенно!..», «Рукопожатие... Духопожатье...», «Поэты — всегда полубоги» («Поверуй... Вспомни... Усомнись...»); «Стильный сумрак. Родина у дома...», «Свинцовый город, где ты один...» («Неживая вода») і г.д. Працтыгнем адзін з іх:

Памяти Льва Кукулина

Свинцовый город, где ты один,
Чужие глаза вокруг.
Иван Сабилло да Лев Кулин —
Вот он, мой Петербург.

Зачем я трубку
схватил тогда? —
В незнание — к спасению ключ.
Сабилло в трубку вдохнул:
«Бедня...»

Сделался воздух жгуч.

Шершавый ворот
хватает ртом,
Померкнувший лавишь свет...
Все остальное — потом, потом,
Пол-Петербурга нет.

Ніякай мудрагелістасці, ніякіх туманаў. Проста, зразумела. Смугкуеш разам з аўтарам.

У заключэнне

Калі згадаць пытанне, якое мы паставілі ў пачатку артыкула, адкрылася ў Аўруціна «другое дыханне» ці дзвесце пяцідзесят вершаў — сведчанне яго паспеліваасці, то, думаецца, правільны адказ — другое. Бо ў кнігу прайшло шмат вершаў, прапісаных недастаткова добра.

Дзіўна, што ні Юрый Сапажкоў, ні Уладзімір Гніламёдаў не заўважылі ніякіх пралікаў у кнізе «Наедине с молчанием». Але, думаецца, заўважылі, проста вырашылі спыніцца толькі на ўдалым. Астатняе — абмінуць. Пра паэта, вядома, трэба меркаваць па яго лепшых вершах.

Наталля КАПА

Прарастаюць сутнасці

Я доўга не мог знайсці "ключ" да гэтай кнігі: вершы не адкрываліся, супраціўляліся мне. Шукаў, учытваўся, адыходзіў у паняверцы і зноў вяртаўся. Вымыкалі грані, бакі, рысы, але аснова, кагадзе ўлоўленая, выслізвала з рук, як акварыумная рыбка, на якую палюе ці не занадта цікаўнае дзіця... Урэшце я зразумеў, што перакраўці на свой капшы (вечная хвабеца крытыкаў!) аўтарку не ўдасца, як не атрымаецца зрабіць і класічны артыкул. Таму прапаную чытачу роздум-эксperyенс над гэтым сапраўды дзіўным зборнікам вершаў Ярыны Дашынай "Графіці на сэрцы", што нядаўна пабачыў свет у РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Ва ўсёй размаітасці жаночай лірыкі можна ўмоўна выдзеліць два накірункі: паэзія страсная, пачуццёвая і паэзія метафізічная, медытатывная. Ці, прасцей, паэзія цела-душы і паэзія духу. Збытаць Эн Сэкстан з Інгеборг Бахман, Марыну Цвятаеву з Зінаідой Гіліус, Яўгенію Янішчыц з Надзеяй Артымовіч абсалютна немагчыма. Але на зломе эпох у літаратуры з'яўляліся (і з'яўляюцца) творцы, што месцілі ў сабе сінтэз гэтых двух пачаткаў-кірункаў. Перанасычанасць ведамі і пачуццямі ўва ўсе "пераходныя перыяды" найбольш пакутліва перажывалася і выяўлялася менавіта паэтэсамі. Прыклады — геніяльная манахша Хуана Інес дэ ла Крус (кантрастна эпоха барока), затворніца Эмілі Дыкінсан (заныпад *ratio* ў сярэдзіне—2-ой палове XIX ст.) і Габрыэла Містраль (гэта ўжо XX стагоддзе — суздром крызіснай першая яго палова). Нехта скажа: "Што ж ты, браце, імёнамі планетарнага маштабу кідаешся?" Але сучасны беларускі літаратурны працэс, зліты з эпохаю змены культурнай парадигмы, падпарадкоўваецца сусветным заканамернасцям: сапраўдны выбух жаночай паэзіі ў Беларусі таму пацверджанне. І хай не бянтэжаць і не палохаюць шаноўных чытачоў усе гэтыя "тоненькія, як вейкі" "канфіскаваныя дзяцінствы" з "графіці на сэрцы": проста прыйшоў дэкаданс — час, калі "яма вышэйшая за гару". І тое, што чуйныя беларускія дзяўчаты на гэты рэагуюць, павінна толькі радаваць, а не засмучаць.

Па першым набліжэнні, гартаючы зборнік Ярыны Дашынай, я толькі іранічна пасміхаўся: "Ну вось, яшчэ адна абстрактная суб'ектыўнасць. Словы, словы, адарваныя ад значэння, абвешаныя "нібы" і "як быццам", якія ні да чаго не вядуць". Зразумеў, што памыліўся, як пачаў перачытваць вершы (падвяла сучасная мода "з'есці" і хутчэй узяцца за наступнае). Я адчуў, што абстрактнасць гэтая не ад пачаткоўства, яна была выпрацавана ў часе сур'ёзных роздумаў аўтара над сваёй паэтыкай. Інакш кажучы, Дашына прыйшла (ці, лепш, ідзе) да складанасці, шматслойнасці во-

бразы, а не паходзіць з яе. Рэдка з'ява: звычайна, пасталеўшы, паэты імкнуцца скінуць залішні баласт. Тут мы маем справу з адваротным варыянтам, дзе таксама адолены значныя паэтычныя вяршыні. І гэта цікава, вельмі цікава, бадай што нідзе ў нашай паэзіі такога не сустранеш. Дасягаецца яно дзякуючы складанай сінтаксічнай будове верша, і такі падыход натуральны для Дашынай, бо ў гэтым спосабе маналогу яна супадае з сабой — "межы маёй мовы — мае межы" (Л. Вітгенштайн).

Апорныя словы зборніка — разлом, расколатаць, расцягасць. Дашына нічога не хавае ад нас, чытачоў. Гэта лірыка аголенай жаночай душы. Свет, "дзе кожны ў сабе квітнее", не падабаецца ёй; такі свет — абсурдны, з яго хочацца збегчы, знікнуць. Збегчы не ў дзэнскую цішыню і сузіранне, паэтка прагне жыцця, сапраўднага жыцця, якое ніяк не ўласцівае навакольнай рэчаіснасці:

*Жыву — галаву ў калені,
хаваюся за далоні —
паўсюль, як да нараджэння
цёмна, быццам ва ўлонні.*

("Хварэю пад небам Мінска...")

Ды і сама гераіня твораў — у адзіноце, няўпэўненасці, безвыходнасці — бадай што хацела б зрабіцца слабой і безабароннай, але нечакана вымыкае знутры духоўная моц і цвёрдасць, з якімі жыць значна цяжэй, бо трэба шукаць сябе, а не стагнаць, зняверана кленучы ўсё і ўсіх. Ёсць у зборніку і вершы, поўныя самаіроніі. Гэта паказчык духоўнай цэльнасці.

Наогул пра суб'ектыўнасць. У нас яе ганяць вельмі даўно. Хутчэй за ўсё маем тут справу з постсавецкімі "пережиткамі міросозерцання". Проста існуюць паэты, якія мысляць вобразамі, сімваламі, краявідамі (напрыклад, Алесь Разанаў), а ёсць тыя, для каго паэзія — гэта споведзь і толькі споведзь. Апошніх з кожным годам усё больш. Павышаная ўвага да ўласнага "я" можа тлумачыцца разбэрсанасцю, раскіданасцю звыклых каштоўнасцей. "Я" мусіць вызначыць,

што патрэбна яму ў гэтым свеце, "Я" стаіць перад выбарам у гэтым даўжэзным супермаркцеце пад назваю "Дзівосны новы свет!", дзе іконы Багародзіцы выстаўляюць на адной паліцы з порначасопісамі. І наша гераіня шукае каштоўнасці — у самой сваёй душы, ва ўспамінах з дзяцінства, у каханні. Але ўсё марна: унутры сябе можна толькі забытацца — "у душы паэта чорт зламае карак"; успаміны не ратуюць, бо жорсткая рэчаіснасць абрынаецца, як халодны душ на галаву (нездарма цыкл "Згадкі дзяцінства" падагулены вершам "Голья рукі, голья твары...", як быццам расчароўваецца паэтка ў такім "ўспамінавым" бачанні свету); каханы малое цябе на свой узор і носіцца з гэтым узорам, а не з табой. Урэшце, Дашына прыходзіць да высновы:

*Безліч апастылых гумах,
шмат крутых дарог...
Ты мне не патрэбны, мілы,
мне патрэбен Бог.*

("Выкраду тваё дыханне...")

Вось жа, богашукальніцтва! Не мог я знайсці "ключ", аснову зборніка, а яе і не можа быць, бо паэтка, відаць, толькі падышла да сапраўды "сваёй" тэмы (цыкл "Па той бок нябёсаў...", невычэрпнай, як Неба. Магчыма, Бог для Дашынай пакуль што толькі ідэалагема, але для такой бескампраміснай аматаркі ісціны чарговы "пераходны перыяд" не павінен працягвацца доўга. Той, хто шукае, — знойдзе.

*Засталіся ўспаміны
і сціснутыя аскарбінкі
вершаў,
горка-салодка-кіслыя
над языком.*

*Я трымаю сябе
ў Сусвеце,
нібыта травінку,
проста ўверх, у нябёсы,
у сэрца Тваё вастрыём...*

("Тварцу")

Вельмі цікава, што будзе далей. Хутчэй за ўсё абтрэсены будуюць усе прыгосты і наследаванні (іх не так і шмат, але ёсць), каб голас загучаў яшчэ больш чыста. Мажліва, з'явіцца больш верлібраў: у некаторых вершах проста фізічна адчуваецца, як скоўваюць рыфмы жывую тканку паэзіі. Тут варта было б больш пільна прыгледзецца да набытку блізкіх па духу старэйшых паэтаў, напрыклад, да Галіны Пасвятуйскай і Вісвалды Шымборскай.

Я дык пайшоў бы ўжо купляць другі зборнік Ярыны Дашынай, праўду кажучы.

Ну, што далей?

Ціхан ЧАРНЯКЕВІЧ

Літаратурны гарт

Не так даўно споўнілася 70 гадоў Герману Кірылаву, беларускаму празаіку і журналісту.

Нарадзіўся ён у мястэчку Шаркоўшчына Віцебскай вобласці. Герман быў чацвёртым дзіцём. Бацьку пашанцавала зарабіць падчас пракладкі палякамі чыгункі на Друю, на пілоўцы шпалаў. Ён змог пабудаваць у мястэчку неаблагу хату. Але сям'я ў ёй пажыла нядоўга: бацькі спакусіліся на абмен. Чыноўнік з Польшчы мяняў на хату ў Шаркоўшчыне некалькі гектараў зямлі, якая яму была выдзелена ў вёсцы Шкунцікі за заслугі перад Польшкай дзяржавай. Абмен адбыўся. У 1939 годзе сям'я Кірылавых пераехала ў Шкунцікі. Жылі кутнікамі, пакрышы абжываліся. З добрай душой прынялі перасяленцаў жыхары Шкунцікаў.

Прышоў верасень 1939 года. Заходняя Беларусь уз'ядналася з БССР. У Шкунціках пачаў дзейнічаць сельсавет, працавала школа-сямігодка. Ужо на парадку дня стаяла калектывізацыя сялянскіх гаспадарак. Але пачалася вайна з фашысцкай Германіяй.

Пад канец лета 1944 года пайшоў на фронт і бацька Германа. Маці адной давялося ўпраўляцца па гаспадарцы.

1 верасня 1944 года Герман Кірылаў пайшоў у першы клас Шкунцікаўскай школы. На ўвесь клас быў адзін буквар. Мала ў каго мелася ручка, аловак, не было сшыткаў.

Толькі ўвосень 1945 года вярнуўся з вайны бацька. Пакрышы абжываліся. Але ў 1952 годзе бацькі вырашылі вярнуцца ў Шаркоўшчыну.

Скончыўшы Шаркоўшчынскую сярэднюю школу ў 1954 годзе, Герман Кірылаў паступіў на аддзяленне журналістыкі філалагічнага факультэта. Пасля яго заканчэння ў 1959 годзе працаваў літаратнікам у рэдакцыі Шаркоўшчынскай раённай газеты, сакратаром Шаркоўшчынскага райкама камсамола, намеснікам рэдактара полацкай газеты "Сцяг камсамола". На гэтай пасадзе ён адпрацаваў да 1976 года. Быў уласным карэспандэнтам абласной газеты "Віцебскі рабочы" і шматтыражнай газеты "Трудовая смена" Полацкага аб'яднання "Шкловалакно".

Герман Кірылаў друкуецца з 1974 года. Першая значная мастацкая публікацыя — апавяданне "Без крыўды ў сэрцы" ("Маладосць", 1974, № 11). У 1983 годзе ў выдавецтве "Мастацкая літаратура" выйшла першая кніжка апавяданняў "Падлётак". У 1989 годзе ў тым жа выдавецтве выйшаў раман "Пах жыта" (кніга 1-я), у якім расказваецца пра падзеі ў Заходняй Беларусі ў 1939 годзе. У 1997 г. выйшла кніжка Германа Кірылава "Гарт. З успамінаў пра Саюз Беларускай Патрыяты" — гэта падпольная маладзёжная арганізацыя, якая ўзнікла ўвосень 1945 года сярод студэнтаў Глыбоцкага і Пастаўскага педвучлішчаў. 8 лютага 1947 года СПБ быў ліквідаваны савецкімі праваахоўнымі органамі. У кнізе "Гарт" сабраны ўспаміны дванаццаці ўдзельнікаў Саюза Беларускай Патрыяты.

У аўтарскім партфелі другая частка рамана "Пах жыта", апавесці "Недзе ў мястэчку", "Сад, ты мой сад", дзве п'есы, некалькі апавяданняў...

Хоцачка павіншаваць аднакласніка па Шкунцікаўскай школе, даўняга свайго сябра Германа Кірылава з 70-годдзем, жадаючы юбіляру моцнага здароўя, натхнення і плёну ў далейшай літаратурнай творчасці.

К. КОЖАН,
в. Германавічы
Шаркоўшчынскага раёна

«Сатырык са светлаю душой»

Кніжка Міколы Вяршыніна "І роздум, і смех, і любоў..." выдана ў 2006 годзе выдавецтвам "Беллітфонд", сталася ці не апошняй кнігай згаданага выдавецтва.

"І роздум, і смех, і любоў..." — несумненна знакавая кніга вядомага паэта-сатырыка, якая выйшла (з невялікім спазненнем) да ягонага шасцідзесяцігоддзя. У ёй — своеасаблівы вынік працы цягам усяго пацяраўнага творчага жыцця. Менавіта гэтая задача і прымуціла аўтара выдаць зборнік аб'ёмам каля 350 старонак, "непад'ёмным", на мой погляд, для звычайнага прыхільніка лёгкага жанру.

У кнізе прадстаўлены практычна ўсе жанры сатыры і гумару: байкі, фельетоны, гумарэскі, эпіграмы, нават сатырычныя пазмы. Паўнае месца займаюць пераклады твораў з украінскай мовы. Ёсць у Вяршыніна і вершы, якія напрамуно не адносяцца да гумару і сатыры. Аднак такі ён чалавек, што не можа глядзець на гэты свет сумна! Таму і пазначаны жанр тых твораў як "лірыка-сатырыка".

Добрую чвэрць зборніка займаюць мемуары пісьменніка, дзе прыведзены дакументы і публікацыі, якія з'явіліся пэўнымі вехамі на творчым шляху, а таксама асобныя эпизоды, якія надараліся падчас сустрэч з канкрэтнымі пісьменнікамі. І гэтыя жыццёвыя сітуацыі пададзены Вяршыніным не толькі з мяккім гумарам, але і з доляй сумнай элегічнасці. А што да абсалютнай дакладнасці — дык ці магчыма раславецці цікавую гісторыю без літаратурнай апрацоўкі?

У канцы кнігі "І роздум, і смех, і любоў..." аўтар выдзеліў месца для твораў сваіх прыхільнікаў, вучняў і сяброў — людзей розных прафесій і паэтаў рознага ўзросту. Па сутнасці ўсе гэтыя вершы — панегірыкі самому Вяршыніну, тым больш частка іх пісалася як віншаванне. Няспіла? Хай першым кіне цагліну ў Мікалая Пятровіча твора, які шчыра лічыць ухвалу сябе і ўласнай творчасці лішняй! А тое, што прысвячэнні прыведзены ў зборніку, а не беражліва захоўваюцца ў завязанай папцы на пыльнай паліцы, — ад характару Вяршыніна: шчырага, адкрытага. І тым больш гэты раздзел апраўданы тым, што выданы зборнік (што ўжо стала амаль традыцыйным) суверэнным (600 экз.) тыражом. Дарэчы, назва аднаго з вершаў-прысвячэнняў стала назвай гэтага артыкула.

Творчасць Міколы Вяршыніна расце не на пустым месцы. Звычайна кожны асобны верш з'яўляецца закончаным твора-

рам, прысвечаным канкрэтнай тэме. А дыяпазон тэм праціраецца ад побытавага непаразумення да сацыяльных праблем. І робіць гэта пісьменнік прафесійна: вершаскладанне яго дакладнае як па форме, так і па змесце. Напэўна, многім з тых, хто ведае Вяршыніна як "мажорнага тарана", цяжка ўявіць, які філігранна і цярыліва апрацоўвае ён каштоўныя камяні свайго натхнення. І таму азначэнне "лёгка жанр", якое прыведзена на пачатку артыкула, узятае ў дзвосці, бо павінна з'яўляцца (і з'яўляецца) зразумелым і запамінальным для чытача. А дасягаецца гэтая лёгкасць не малымі, хоць, спадыяюся, удзячнымі высілкамі аўтара.

Мікола Вяршынін — сапраўды быццам народны пісьменнік. Гэта не ўшанаванне яго заслуг, а свойскія адносіны з самымі рознымі людзьмі. Упершыню пазнаёміўся з ім у звычайным гаспадарстве, пачуўшы гучную ўпэўненую беларускую гаворку. Міколу добра ведаюць і далёкія ад творчасці людзі. Ён умее і распавесці, і выслухаць, і даць параду...

Хацелася б сказаць яшчэ аб адной асаблівасці Міколы Вяршыніна як чалавека і творцы. Ён — рэкардсмен. Уся яго няўрымсліва натура накіравана на дасягненне максімальных вынікаў. І, трэба сказаць, гэта яму ўдаецца. Ці шмат хто можа пахваліцца 19 гадамі навучання ў розных установах і адначасна 46-гадовым працоўным стажам? А як вам 112 заахвочванняў у працоўнай кніжцы? 13 ўласных кніжак і 24 калектывныя зборнікі творцаў, напэўна, не здзівіць, аднак калі б у Беларусі існавала аддзяленне кнігі рэкордаў Гінеса, то, несумненна, па колькасці публікацый Мікалай Пятровіч заняў бы ў ёй пачэснае месца.

Наўмысна не цытую асобныя радкі або творы. Як у сапраўднага прафесіянала і вопытнага ўкладальніка, яго творчая ніва ўяўляецца спелай, роўнай і без пустазеля.

Няма сумневу, што кніга "І роздум, і смех, і любоў..." — выдатны падарунак для аматараў сатыры і гумару, талковы дапаможнік для сатырыкаў-пачаткоўцаў і ўдзячны матэрыял для літаратараў-даследчыкаў.

Юрась НЕРАТОК

Валянцін
СЕМЯНКА

«Зоры над Зальвянкай»

Зэльвенская зямля ва ўсе часы была багатая на літаратурныя таленты. З ёю цесна звязаны лёсы паэтаў, празаікаў, драматургаў Марціна Цяплінскага, Марыі Радзевіч, Івана Макея, Ларысы Геніюш, Валянціна Таўлая, Алеся Мацкевіча, Юркі Геніюша, Юркі Голуба, Івана Сяргейчыка, Уладзіміра Марудава, Антаніны Хатэнкі, Ірыны Навуменкі, Уладзіміра Ягоўдзіка, Сяргея Чыгрына, Ірыны Войткі і іншых.

Шмат гадоў у зэльвенскай раённай газеце «Праца» рэгулярна выходзіць літаратурная старонка «Зоры над Зальвянкай». Адпаведную назву носіць і мясцовае літаратурнае аб'яднанне. Памятаю, як у снежні 1975 года мне, дзесяцікласніку сярэдняй школы, выпаў гонар прадстаўляць Зэльвеншчыну на Рэспубліканскім семінары-нарадзе кіраўнікоў літаб'яднанняў у Мінску. Болей за два дзеся-

цігоддзі «Зоры...» запальваў настаўнік і краязнаўца Пётр Марціноўскі, які падрыхтаваў да друку зборнік твораў зэльвенскіх літаратураў. У апошні час літаб'яднанне ўзначальвае таленавіты публіцыст Яніна Шматко. Яніна Людвікаўна вядзе ў раённай газеце старонкі «Зоры над Зальвянкай» і «Малюся Слову».

Зараз у літаб'яднанне ўваходзяць каля двух дзесяткаў чалавек. Гэта школьнікі, настаўнікі, бібліятэкары, медыцынскія работнікі, будаўнікі, якіх натхнілі на творчасць маляўнічыя зэльвенскія краявіды і самыя светлыя чалавечыя пачуцці.

Сёлета Зэльва сустракае свой 750-гадовы юбілей. Прапануючы ўвазе чытачоў «ЛіМа» вершы некаторых удзельнікаў літаб'яднання «Зоры над Зальвянкай», жадаю паэтам-землякам, каб іхнія зоры свяціліся ярка і непасна.

Уладзімір МАЗГО,
лаўрэат прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі

Нарадзіўся ў 1963 годзе ў вёсцы Лыскава Пружанскага раёна. Скончыў фізічны факультэт Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працуе загадчыкам аддзела адукацыі Зэльвенскага райвыканкама.

На скрыжаванні

На скрыжаванні думак і шляхоў,
Амбіцый, лёсаў і веравызнанняў
Так цяжка не сысці у свет грахоў,
У свет спакусы і расчаравання.
Не страціць,

не прадаць бяспэчны скарб,
Які табе пакінуў продкаў дбайны,
І велічца пакласці на алтар
Усё, што ты ў жыцці

здабыў змаганнем.
Калі навокал столькі усяго —
Даступнага і простага — чужога,
Так цяжка не прабавіцца свайго:
Імя, Радзімы, Мовы, нават Бога.
Бо, несучы свой гэты крыж цяжкі,
Знаеш ты і гора, і нястачу,
Усё, што продкаў бачыў праз вякі,
І нават тое,

што ніхто не бачыў.
Не проста гэта, што і гаварыць!
Складана вельмі зберагчы святое.
Складаней нат,

чым новае стварыць,
Бо новае — забытае старое.
Але так лёгка крочыць па жыцці,
Змагацца,
верыць і любіць аддана,
Калі свой шлях, якім рашыў ісці,
Ты правільна абраў
на скрыжаванні.

Удзячнасць

За ўсё, што маю і люблю,
Што ў распачы не кіну,
За ўсё грахі, што адмалю,
Удзячны я Жанчыне.

За першы крык і першы крок,
За стол у роднай хаце,
За ўсё, што зведаў і збярго,
Удзячны шчыра Маці.

За звонкі смех і ціхі плач,
За шчырасць слоў дзіцячых,
За радасць будучых удач
Дачцэ сваёй удзячны.

За слодыч вуснаў і начэй,
За ўсё, што здзейсніць здолеў,
Удзячны Той, чых вачэй
Мне не забыць ніколі.

Пакуль я дышаю, жыву, —
Ці плачу, ці спяваю —
Жанчыну цудам я заву
І галаву схіляю.

Святлана
ПАТАПОВІЧ

Генадзь
КОЎШ

Нарадзіўся ў 1962 годзе ў вёсцы Александрыя Зэльвенскага раёна. Скончыў фізічны факультэт Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працаваў на заводзе, у школе. Жыве ў Дзярэчыне.

Калі запытаюць, чаго я хачу,
я адкажу —
я хачу, калі настане мая восень,
жоўтым лістком упасці з дрэва
майго роду на зямлю,
з якой жыўцяца яго карэнні.
Я хачу, каб вецер часу не аднёс
мяне — лісток — далёка ад гэтай
святой зямлі.
Калі запытаюць, аб чым я мару,
я адкажу —
я мару аб адным: каб заўжды
шумела сваім зялёным лісцем
наша Бацькаўшчына...

З трывогай іду па Дзярэчыне —
Дрэвы-стагоддзі пасечаны.
З трывогай іду па Дзярэчыне —
Шлях забыццём скрозь засмечаны.
З трывогай іду па Дзярэчыне —
Белае з шэрым павенчаны.
З трывогай іду па Дзярэчыне —
Лёс яго моцна скалечаны...

З надзеяй іду па Дзярэчыне —
У сэрцах ён увекавечаны.

Святлана
ЛІТВІНЧЫК

Нарадзілася ў 1963 годзе ў вёсцы Клепачы Бераставіцкага раёна. Скончыла філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Выкладае беларускую мову і літаратуру ў Елкаўскай сярэдняй школе.

Роздум

Што такое жыццё?
Гэта жыта ў полі,
Гэта ветрыку бег
і крынічны струмень.
Гэта шэпт каласоў і салойка на волі,
Гэта побач з табою пражыты
мой дзень.

Што такое любоў? Гэта дзеці
і ўнукі,
І яшчэ аб любові сказаць я магу:
Гэта маці мае спрацаваныя рукі,
Прад якімі я ў вечным заўсёды даўгу.
Што такое каханне?
Гэта зоркі і поўня,

Шэпт прызнання
і светлыя вочы твае.
Гэта наша жыццё,
што любоўю напоўнім
Да бацькоў, да дзяцей, да ўсяго,
што жыве.

Хай бездань і высь
не дастанеш рукою,
Здаецца,
што там ты душу супакоіш.

Калі анямееш і сэрцам патухнеш,
Душа твая птушкай
у неба хай шухне.

І там, у празрыстым бяздонні, у высях,
Мо, збудуцца мары,
што тут не збыліся?..

Замяло. Намяло.
Гурбы панакідала.
Адышло. Адцвіло.
Малодосці не стала.
Пражыву. Прапяю.
Дзетак я пагадую.
І згадаю вясну і сябе —
маладую.

Сяргей
ХУДЗЬЕЎ

Нарадзіўся ў 1965 годзе ў вёсцы Пруд Зэльвенскага раёна. Служыў у войску ў Запаляр'і. Скончыў Брэсцкі політэхнічны інстытут. Працаваў прарабам, інжынерам, настаўнікам. Зараз — дырэктар Зэльвенскага раённага Дома рамёстваў у вёсцы Гальнічка.

Дыялог з сэрцам

— Аб чым ты бядуеш, сэрца?
— Аб тым, што было вас двое.
Аб той па-над рэчкай сцежцы,
Дзе лёс
Яе звёў з табою.

— Чаму ты сумуеш, сэрца?
— Таму, што ўжо больш не будзе
Агню, што каханнем завецца
І болем сціскае грудзі.

— Чаго ты шкадуеш, сэрца?
— Таго, што не вернеш болей,
Цябе
і сябе, здаецца.
Шкадую Яе —
найболей...

Люты — снеганоша

Разбушаваўся снеганоша,
Зацэрушыў усё найкол.
Пытлое белую парошу
І вые ў коміне ваўком.
Засыпаў сцежкі і дарожкі,
Намёў сумётны, бы стагі.
...У хаце цёпла.
Дрэмлe кошка.
І водар яблыкаў сухіх.
Ад смальнячкай жывіцай цягне,

Сасновым борам, чабарком.
На вушаку каўбаска вяне —
З каляндрай, з кмінам, з часначком.
У печы з салам млее бабка,
Пра снег забыўшы на дварэ.
Шквірчыць з цыбуляю аладка,
А пах такі — аж слінку прэ...
Хай на дварэ вірыць пароша,
А на душы — журбы няма.
Хіба было б вось так прыгожа,
Калі б не матухна-зіма!..

Маме

Сказаць,
Як ты начэй не спала?
Як калыхала, мілавала,
Як пеціла нас і вучыла,
Як шкадавала і любіла.
Як ад хваробы ратавала,
Як у дарогу выпраўляла
І як людзьмі нас гадавала.
...Што б ні сказаў,
А будзе мала!..

Алена
КАРОЗА

Нарадзілася ў 1951 годзе ў вёсцы Каралін Зэльвенскага раёна. Скончыла Ваўкавыскае педвучлішча, Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт. Працуе настаўніцай пачатковых класаў СШ № 2 г. п. Зэльва.

Зэльвенскія туманы

Наш пасёлак па-над Зальвянкаю,
Дзе ляжаць лугоў дываны.
Тут, над Зэльваю, вэлом сцэлеца —
Туманы пльвуць, туманы.
Прыгажосць твая зачароўвае,
Закахаешся без маны.
Пойдзеш вечарам за ваколіцу,
Дзе лагодна спяць туманы.
Тут з каханкаю над Зальвянкаю
Будзеш сніць салодкія сны.
Цёплым покрывам на світанку вам
Будуць белыя туманы.

Складальнікі шчасця

Для шчасця так многа
і так мала нам трэба:
Каб на стале быў кавалачак хлеба,
Каб сонца свяціла з высокага неба,
Каб песні радзімы у вокны ліліся,
Каб бусел лунаў у падсонечнай высі,

Каб мамы малітваю нас ахіналі,
А мы — каб ніколі іх не забывалі,
Каб добрыя людзі жылі

побач з намі,
Былі і дарадцамі нам, і сябрамі,
Каб зведаць каханне,

і нас каб кахалі,
Каб мары пра лепшае не пакідалі,
Каб душы спявалі,

быў поспех у працы,
Тады і багатым ужо можна звацца.
А калі ўсё разам

цяпер гэта скласці,
То, можа, яно і назвалася б:
«Шчасце».

Нататнік

Уладзімір СІЦІЯН

мару. Вярнуўся адно напрыканцы верасня тысяча дзевяцьсот дзевяноста пятага. Так складалася жыццё. Так атрымалася. І вось ён бачыць брукаванку на плошчы, дрэвы, крывыя вуліцы мястэчка, дзе меў шчасце нарадзіцца сцюдзёнай і снежнай зімой дваццаць першага года. Маленькі будынак чыгуначнага вакзала, чырвоную воданепорную вежу, мокрыя шыферныя дахі, шэрыя парканы і сцены, шэрыя хмары і восенскі змрок...

Ён вярнуўся жменняй шэрага і лёгкага попелу. Цяпер назаўсёды. Але хоць так...

АЛЕНА. Яна сядзіць побач з буфетам. За вакном ноч. Над плітой гарыць ашчаднае святло. Але яго хапае, каб усё бачыць. А, зрэшты, я нічога акрамя Алены і не жадаю бачыць. Тое, што хавае глыбокі начны цень, дамалёвае ўяўленне. Залатое святло залівае яе, робіць жывой скульптурай. Яна цёплая — залатая і вабяная. Чорная кашулька, карункі, залаты валасы — венецыянскі жываліс — Тыцыян, Веранезе... Відаць, што гэта і буду здваць... Як у самыя горшыя, так і ў лепшыя хвіліны.

БЕЛЫЯ ШКАРПЭТКІ, ЧОРНЫЯ ТРУСЫ. Мода такая была ў 1973 годзе. Восьмы клас. Збягаем з урокаў купацца. Пераскокваем высокі паркан і напраткі. Ад школы да возера метраў трыста. Красавік. Ветрана. Вада халодная. Хутка распранаемся. Галоўнае, не разважаць і не марудзіць. Крык, лаянка, пыскі, якія прабіваюць скуру, як шрот. Мурашкі па спіне, зубы ляскаюць і сёння, праз трыццаць тры гады... Адзін з самых каларовых успамінаў за восьмы клас. Калі складзецца кніжка пра аднакласнікаў, то так і назаву — "БЕЛЫЯ ШКАРПЭТКІ, ЧОРНЫЯ ТРУСЫ". А каму не падабаецца, той можа і не чытаць.

ДРАПІНЫ. Два дні таму згвалцілі жанчыну, якая працавала на калектарнай станцыі, за возерам, і позна вярталася дамоў... У Гэ Пэ толькі пра гэта і гаварылі.

Дырэктар увайшоў у клас, як толькі пачаўся другі ўрок. Праз колькі хвілін дваццаць падлеткаў — вучняў восьмага класа, тоўпіліся ў суседнім памішканні. Там, за сталом, сядзелі міліцыянеры з нявыспанымі, а таму злоснымі тварамі, і мужчына ў белым медыцынскім халаце. На рукаве халата цямнелі рудыя плямкі засохлага крыві. Дырэктар прычыніў дзверы і застаўся стаяць пры іх. Загадалі распранацца да трусаў — майкі зняць. Падлеткі нервова пасмейваліся, але распраналіся. Вопратку пакідалі па складанні на падваконні. Шкадавалі, што не з алгебры, а з геаграфіі знялі. Шэрая сцяна, карычневая падлога, плямы сонечнага святла і падлеткі ў трусах і шкарпэтках. Загадаюць павярнуцца тварам да сцяны, падняць рукі. Паве-

рочваюцца... Гручочуць цяжкія табурэтка. Важкія міліцыянеры падхонліваюцца і разглядаюць чырвоныя драпіны на баку Алега Барадаўкі. Мужчына ў белым халаце задаволена крывіць рот. Тычкае пальцам хлопу ў рэбры. Алег чырванее, палатнее, ледзь прыгомнасьць не губляе... Яму загадаюць хутка апрануцца. Потым выводзяць на ганак і звозяць на машыне. На вялікім перапынку толькі і размоў пра Барадаўку і яго драпіны. Барадаўка вярнуўся ў школу праз тры дні. У яго, як высветлілі міліцыянеры, было жалезнае албі, нават суседзі па камунальніц пацвердзілі, што Алег тым вечарам сядзеў дома і сварыўся з бацькам. А драпіны — гэта сляды бацькавых рук, з якіх малы выраваўся...

Пройдзе пятнаццаць гадоў, перш чым Алег раскажа мне пра згвалтаванне. Раскажа без смеху — спакойна. Згвалціў жанчыну яго старэйшы брат — Лёнька, на той час — нябожчык. А яму — малодшаму, даваўся ратаваць старэйшага.

АРЫФМЕТЫКА. З гэтага ўспаміну можна напісаць доўгае, тыпова беларускае апавяданне са шматлікімі прыгажосцямі... Але я доўгія тэксты не люблю.

Мне восем. Кароў выгналі на пашу а сёмай. Кароў дзевяццаццаць. Пастух адзін — я. У торабачы з ежай — чатыры яблыкі, пяць бульбін, бутэлька малака, дзве лусты чорнага хлеба, пяць скрылікаў сала, соль, цыбуліна. У кішэні — сіззорык, як жа без яго, на плячы доўгая пуга. Яшчэ маю карабок запалак. На этыкетцы — каласкі. Наперадзе доўгі дзень. У кастрычніку кароў на поўдзень не ганяюць. Дробны дождж, мокры халодны вецер, шэрае нізкае неба, руды іржэўнік, птушкі, каровы... У карабку, позна спахапіўся, вёска знікла за пагоркам — толькі тры запалкі... Першую згасіў вецер. Другая зламалася, а потым карычневая галоўка растружылася... Крыўдна і маркотна. Тужліва і самотна. Апошняя запалка засталася. Берагу яе, хаваю пад швэдэрам у кішэні, каб не замочыла, не зрабілася вільготнай. Мару, што калі зусім змерзну і стамлюся, то тады і раскладу цяцельца, спяку бульбу. Пагрэюся, яно і весялей з агнём. Зразумела, баюся, што не змагу падліліць яе, сваю адзіную запалку, перажываю, а ці атрымаецца. Бярог тую запалку, бярог, як вока. І прынес дамоў. Так і не рызыкнуў... Грэла яна мяне сваім існаваннем. Вось і ўся гісторыя.

ЖУРНАЛІСТЫ — СВЯТАРЫ — ПАЛІТЫКІ. Злавіў сябе на тым, што многіх з інтэрнэтнай прасторы перастаў чытаць і нават праглядаць. Спачатку не мог зразумець чаму, што такое здарылася? Быццам і пішуць яны, як пісалі раней: год, два, тры... А потым дайшло... Прычына майго раздражнення ў тым, што я пачаў разумець, што не на ўсе пытанні магу адказаць сам, не пра ўсё магу разважаць, і не пра ўсё вазьмусь спрачацца. І яшчэ, мне калінікалі бывае сорамна за ўласную недасведчанасць, неабазнанасць, непадарытаннасць. Недаўкі — вось хто раздражняе. І журналісты тут на першым месцы. Нахабнай і безапеляцыйнай абазнанасцю журналісты падобныя да святяроў, а святары да палітыкаў, бо на ўсё і заўсёды маюць адказы.

Раздражняюць не пытанні, а адказы.

ВАН ГОГ І СНЕГ. Там цёпла — у Галанды і Францыі, там снег адно ў гарах. А ў нас, у Гэ Пэ, снегу заваліся бывала. Як нападае, як

намяце завея, сумёты такія, што не прайсці не праехаць. Але прыходзілі мы ў гурток выяўленчага мастацтва, а на надвор'е не зважалі, бо маляваць хацелася. Шышкін, Левітан, Саўрасаў, Кундзжы — вось каго мы пераймаем, кім захапляліся, а пра Ван Гога тады мы не чулі, не ведалі. Хадзілі ў гурток браты Даніленкі: Мішка малодшы, а Сашка старэйшы. Мішка скрозь маляваў зіму, нават вясной і летам. Яркія, вырві вока, захады, цяпер такія рэдка бываюць... Цытронавае, ружовае, бэзавае неба. А на небе тым яркім — вугальна-чорныя дрэвы. На дрэвах і над імі крумкачы чорнасінія кружыліся, крычаць. А цені на снезе сінія-сінія... Не ведаў я тады Ван Гога. А краявіды Мішкіны палохалі, трывожылі... Цяпер, праз сорак гадоў, тыя карцінкі ў вачах стаяць. Думаю, што калі б Вінцэнт у маім Гэ Пэ жыў, то і ён марозную зіму маляваў так, як Мішка Даніленка — хлопчык у зімовым палітончыку і бухматай шапцы-вушанцы.

ФАЛАНГА. Яго завуць Валянцін. Мы пазнаёміліся, калі яму было дваццаць два гады. Ён быў не вельмі гаваркі. Засяроджаны. Можна, нават змрочны. Але на яго "западалі" дзеўкі. Пры размовах Валянцін трымаў левую руку ў кішэні ці пад сталом. Карацей, не любіў паказваць. На ўказальным пальцы левай рукі Валянціна не ставала адной фалангі... Я, па неасцярожнасці, пацікавіўся. Не, я не настойваў і не дамагаўся праўды. Ён сам раскажаў: "... У мяне быў сябар. У сябра — жонка і дзіця... Вось такі трохкутнік. Каб не псаваць яму жыццё, каб пазбавіцца залежнасці, каб вырвацца... Я адсек фалангу на пальцы... Адпусціла. Вось такая гісторыя праняўдалае каханне." І тады, і часта потым думаў, спрабаваў уявіць, як Валік здзейсніў той дзікаваты ўчынак... Прайшло дзесяць гадоў. Заўчора сустрэліся на вуліцы, на аўтобусным прыпынку. Калі я паднёс запальнічку да яго цыгарэты, то Валянцін затуліў агеньчык далонямі. На ўказальным пальцы левай рукі не ставала яшчэ адной фалангі.

Снег падаў халоднай ватай.

АНЁЛ. Гэта была пералівістая, цяжка разгледзець, кропка ў прарэсе шэрых аблокаў. Хлопчык сядзеў на даху пяціпавярховага дома. Сонца нагрэла фарбаную бляху, але ўсё роўна было халодна. Яго калаціла — зуб на зуб не трапляў... І вось тады ён убачыў срэбнага анёла. Той вісеў у небе, не зважаў на заходні вецер, які хутка гнаў аблокі на ўсход. У школе вучылі, што ні Бога, ні анёлаў няма. Настаўнікам хлопчык перастаў давяраць, як і бацькам. У кніжках, якія ён паспеў прачытаць пісалі, што Бога няма. І сябры — аднагодкі, і старэйшыя хлопцы казалі, што няма... Але ў глыбіні душы, там — на самым дончы, хавалася кволае спадзяванне, што ён усё ж такі ёсць... Павінен быць... А тут срэбны анёл у небе вісець... "Ёсць, ёсць..." — прашаптаў хлопчык і зрабіў крок на край даху. "Калі Бог ёсць, то ён не папусціць маёй смерці, а калі няма, то тады і жыць не варта".

P.S. Жэнька Крапівін, які ў траўні 1969 скочыў з даху і зламаў хрыбетнік, пражыў яшчэ дваццаць адзін год у інваліднай каласцы. Ён прачытаў шмат кніжак. Мне ж побач з ім заўсёды бывала не па сабе, хацелася як мага хутчэй сысці...

ЛІШНІЯ ЛЮДЗІ. Доўгавалосыя музыканты з пашарпанымі футараламі, у якіх не заўсёды ляжаць інструменты... Маўклівыя літаратары, з дыскетамі,

ці флэшкі ў кішэнях... Неахайныя, кепска паголеныя мастакі, рукі ў блякай тагуіроўцы алейнай фарбы... Гаваркія, да крыкліваасці акцёры, самазакаханыя, глядзяць, ці пазналі іх... Засяроджаны на чарачы гарэлкі школьны настаўнік-бібліяфіл, з пачырванелым шрамам на ілбе... Барадатыя філосафы, якія невядома дзе вядуць семінары, на якіх даводзяць самі сабе, што іх няма... Сапраўды, іх мала, амаль няма... Іх робіцца штогод менш. Я іду праспектам да універсама "Цэнтральны". Яны там... Каго-небудзь абавязкова сустрэну і сёння, як учора і заўтра... І злавіў сябе на думцы, што ўсе мы лішнія людзі, і буду адно вінавата пасміхацца... А насустрач будзе ісці Глобус — упэўнены, што ён — не лішні на гэтым свеце.

АСКЕПАК. Мне чатыры з паловай. Гуляюся ў пяскоўніцы. Блісчучым і прыгожым аскепкам шкліны, дзе ўзяў — не памятаю, рэжу ўказальны палец. Не моцна і рэжу, а вось крыві шмат. Крыві, якая цяжкімі кроплямі падае ў пясок, на сандалікі, я і палюхаюся. Хоць парэзаны палец не баліць, гучна плачу... Падбгае бацька. Хапае мяне за руку, глядзіць на чырвоны палец і пачынае смяяцца. Гучна, весела, бесклапотна... Ён кажа, што і яго кроў такая ж чырвоная, як мая! І калі што, то ён аддаць мне сваю кроў.

Бацька паміраў цяжка. Праз кожныя чатыры гадзіны рабілі ўкол морфію. А вось згадаю яго найчасцей за ўсё не спакутаваным, а вясёлым.

Ён аддаў мне сваю кроў.

ТЭСТ. Чытаць ці не чытаць? Так у мяне пытанне не стаіць. Адаказ адназначны — чытаць. Амаль штодня гэта і раблю. Пытанне ў іншым. Чытаць, ці перачытваць? Новае ці старое? Заўважыць, што апошнія гады больш перачытваю. Тое, што пішуць і вешаюць у Інтэрнеце, сур'ёзным чытаннем называць "рука не падмаецца", калі па вялікім — слоўная "шалупонь", лабудзень, якая ўвагі не варта. Ёсць пара-тройка аўтараў, якія і ў сёння цікавыя. Выклікаюць пацудзі. Такіх мала. На жаль. Перачытваю старое, бо ведаю, што не расчаруюся, а калі расчаруюся, то не моцна. Шкадуно час, баюся змарнаваць... Можна, гэта ўзрост, вопыт, абачлівасць, баязлівасць? Перад кніжнай шафай лаўлю сябе на думцы: што рабіць? Рука сама цягнецца да знаёмай вокладкі, як рука наркамана да дозы, як рука хворага да таблеткі, якая напэўна прынесе палёгку. Заўтра, кажу сам сабе, пачытаю новае. Няхай пакуль паляжыць гэтая кніжка, няхай зробіцца старой, і тады я яе... А, зрэшты, пісьменнік усё жыццё піша адну кнігу... А зрэшты — усё напісаньня і ненапісаньня кнігі — ёсць адна кніга з яе працягамі і інтэрпрэтацыямі... А калі так, то і пытанне: чытаць новае ці перачытваць старое — не мае сэнсу...

ЦІШЫНЯ. Пустоты існуюць паміж словамі і сказамаі. Як паветра паміж рэчамі, як прастора паміж дрэвамі, як неба між аблокамі, як зямля паміж дарогамі, якія сыходзяцца, ці разбягаюцца... Пустоты не менш важныя, чым словы і сказы. Найчасцей сэнс сказанага і хаваецца ў паўзах, у маўчанні, у непрамоўленым, у цішыні, у пуштаце... Японцы, складальнікі семнаццацістагодня хайку, гэта разумелі. Іх кароўнікя вершы — доўгія, як маўчанне. Пустоты ў мастацтве нагадваюць праталіны. Менавіта з іх — з пуштае, з чарнаты, з цішыні прарастае ярка-зялёная трава?

Калектыву рэдакцыі "ЛіМ" вішуче Уладзіміра Сіцяна з 50-годдзем і зычыць моцнага здароўя, творчага натхнення ды здзяйснення ўсіх задум.

ШТУРШОК ПАД ЛОКАЦЬ.

"Шэдэўры атрымліваюцца ў падкова і толькі выпадкова" — сцвярджаў Алег Хадыка. А калі бачыў у вачах сваіх вучняў недавер, распавідаў наступную гісторыю (пераказваю сваімі словамі): адзін студэнт рыхтаваўся да прагляду. Прагляд — гэта своеасаблівы іспыт. Студэнты Акадэміі мастацтваў паказваюць свае творы камісіі, робяць у майстэрнях выставы. Дык вось — вез студэнт-скульптар на прагляд пластылінавую копію галавы Венеры. Усю ноч шчыраваў дома, дарабляў. Атрымалася. Стома. Вочы самі закрываюцца. Калі сыходзіў на прыпынку з перапоўненага ранішнім натоўпам тралейбуса, то і адбылося непапраўнае... Штурханулі... Паслізнуўся хлопец. Выпала палатніная торба з галавой Венеры. Гугнулася аб асфальт. Закрычаў студэнт, быццам нож у жывот загналі... Пластылін не мармуру, дзякуй Богу, не б'ецца. Абсунуўся скульптар, як прытомнасць не згубіў. Прысеў на лаўу. Раскрыў торбачку. Разгарнуў паперу... Ад удару пластылін крхнуў аб'ехаў, дэфармаваўся... Быццам Венера, але быццам і не яна. Жывая атрымалася скульптура — выразная. Уся акадэмія: выкладчыкі-прафесары, студэнты-маладзёны хадзілі глядзець на той неверагодны твор мастацтва... Толькі Хадыку студэнт і прызнаўся, раскажаў пра штуршок пад локаць.

ВОЖЫК. Пасля першага курса тэатральна-мастацкага інстытута (так у 1978 годзе называлася сённяшняя Акадэмія мастацтваў) мы былі на практыцы ў Ракаве. Малявалі, пісалі краявіды, партреты... Карацей, практыка. Напісаньня алейнымі фарбамі творы, каб яны сохлі, ставілі выявамі да сцен у тым жа пакоі дзе спалі. Аднойчы злавілі ў двары вожыка. Прынеслі ў шапцы, сталі малаком карміць. Па начах жывёліна па пакоі бегае, чмыхае, кіпцікам па падлозе цокае. А калі светла, то хаваецца — спіць. Агледзеліся, спахапіліся, але было запозна. Вожык, сваёй скурай, іголкамі папсаваў усе карціны, якія стаялі пры сценах. І толькі адзін эцюд, на якім неба і трава, не быў сапсаваны, а зрабіўся шэдэўрам. Вожык размазаў, прадрапаў сваімі бруднымі іголкамі неба і траву... Адбылося неверагоднае... Аблокі на тым шэра-зялёным эцюдзе паглыбілі. Палаяцелі. З іх закрапаў на траву дождж. За стварэнне шэдэўра вожыка пашкадавалі. Шкіпінарам і анучай адцёрлі яго брудныя рознакаляровыя іголі ды адпусцілі на волю. Мастак! А мастакам шмат чаго ў гэтым жыцці даруецца.

АНТОН КАЧАР. Яго панасіла, пакідала і пацягала па белым свеце...

Ён абяцаў, найперш сам сабе, вярнуцца і сваё абяцанне выканаў. Праз шэсцьдзесят адзін год. Здзейсніў даўні намер, змог спраўдзіць глыбока схаваную

Арт-пацеркі

Сімфанічны аркестр "Маладая Беларусь" (вядомы студэнцкі калектыў нашай акадэміі музыкі) пад кіраўніцтвам прафесара Міхася Казінца паспяхова дэбютаваў у нязвычайным жанры: падчас гастроляў у Гамбургу ён быў удзельнікам рок-канцэрта, які сабраў шматтысячную публі-

ку. Арганізатар і партнёр гэтага выступлення "Маладой Беларусі" стаў рок-гітарыст Віктар Смольскі разам са сваім гуртом. Сын зналага беларускага кампазітара, ён даўно жыве ў Германіі, але і там, і наведваючыся на радзіму, імкнецца падтрымаць выкананне музыкі Дзмітрыя Смольскага. Кампазітар жа, як вядома, стварыў ужо дзве сімфоніі з выкарыстаннем "голосу" электрагітары.

Малады гродзенскі фотамастак Максім Швед прывабіў публіку незвычайнай экспазіцыяй: уключаныя ў яе 365 здымкаў не проста адпавядаюць колькасці дзён года, але і адлюстроўваюць тыя канкрэтныя падзеі — адметныя ці будзённыя, — сведкам якіх быў "чалавек з апаратам". Свой кожны здымачны дзень М. Шведаў прадстаўляў у Інтэрнеце, і вылучаны шляхам інтэрактыўнага галасавання лепшы сюжэт адбіраўся для будучай выстаўкі, у прасторы якой 365 імгненняў 2007 года размешчаныя адвольна і дасцінна. Экспазіцыя разгарнулася ў Гродзенскай мастацкай галерэі на 10 дзён. А далей — вернісажы ў Мінску і ў Маскве.

"Віртуозы Італіі" — на мінскай сцэне! Адметны еўрапейскі калектыў (заснавальнік і лідэр — скрыпач Альберта Марціні) выступіць заўтра ў сталічнай філармоніі. Яго 20-гадовую творчую дзейнасць сілкуюць цікавасць да розных жанраў (класіка, джаз, сучасная музыка іншых напрамкаў) і супрацоўніцтва са знакамітымі дырыжорамі ды салістамі (сярод іх Барбара Хендрыкс, Каця Рычарэллі, Наталля Гутман, Чык Карыя). Го-сці парадуюць нас музыкай А. Вівальды, Л. Бакерыні, Н. Паганіні, Д. Расіні, Н. Рота.

Дзе яшчэ можна ўбачыць такі чарадзейны бляск зорак балета, як не ў люстэрку "Лебядзінага возера"? 24 студзеня Нацыянальны акадэмічны тэатр балета Беларусі ў чарговы раз, але з прэм'ерным хваляваннем запрасіў публіку наведаць папулярны класічны спектакль на музыку Пятра Чайкоўскага. Вядома, гэта быў не прэм'ерны, а юбілейны, ужо 1200-ы яго паказ. Дырыжыраваў спектаклем Віктар Пласкіна. Удзельнічалі зоркі. Прычыым, афіша анансавала ў кожным з трох актаў спектакля свой склад выканаўцаў. Убачыць за адзін вечар у партыях Адэты — Адыліі Вольгу Гайко, Марыну Вежнавец, Кацярыну Борчанку; Зігфрыда — Ігара Аргамонава, Пятра Борчанку, Мікалая Радзюша... Рэдкаснае ўражанне!

С. ВЕТКА
Фота Віктара Кавалёва

У загадчыка літаратурнай часткі тэатра справы асаблівыя. Часцей за ўсё яго (ці яе) постаць непрыкметная і знаёмая глядачу хіба што з партрэта ў тэатральным фая. Чым канкрэтна займаецца "загліт", людзі, далёкія ад творчай кухні, не надта і ведаюць. Між тым, ад яго працы многае залежыць.

І хобі для яе, і праца

Кіраўнік літаратурнай часткі не толькі рэдагуе тэксты п'ес ці перакладаў, сочыць за правільным вымаўленнем на сцэне, кантактуе з прэсай, крытыкамі дзеля папулярызавання і адзнакі мастацтва свайго творчага калектыву ў СМІ. Але і дапамагае фарміраваць рэпертуар, з'яўляецца пасрэднікам у вырашэнні самых розных праблем (і не толькі творчага кшталту) між мастацкім лідэрам тэатра і трупай. Загадчык літчасткі павінен разумець рэжысёра, адчуваць плынь яго думак і памкненняў.

Такой асобай, ідэальнай у сэнсе служэння сваёй прафесіі, калектыву, наогул беларускаму тэатру, з'яўляецца, на маю думку, загадчык літаратурнай часткі Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа Святлана Дашкевіч.

У дзяцінстве (якое прайшло ў мястэчку Барань Аршанскага раёна) яна, як і многія дзіўчынкі, марыла стаць актрысай. Займалася ў тэатральным гуртку тамтэйшага Дома культуры (дзе, дарэчы, упершыню

ўбачыла свайго будучага мужа, пазней артыста-коласаўца Віктара Дашкевіча), часта вяла канцэрты. На ўступных экзаменах у тагачасны Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут Святлана чытала ўласныя вершы, чым нямала здзівіла прыёмную камісію. На жаль, актрысу ў ёй не ўбачылі. І дзяўчына паступіла на філфак БДУ.

Неяк, едучы ў цяжкім, сустрэла свайго колішняга "калегу" па самадзейнай сцэне, які тады ўжо вучыўся на акцёра. Адбылося, можна сказаць, другое знаёмства. Лёс накіраваў ім стварыць шчасліваю сям'ю. Ажаніліся яшчэ студэнтамі. Калі ж наблізілася заканчэнне вучобы, Віктару прапанавалі працу ў Мінску — у тэатры імя М. Горкага, а ёй — застацца на філфаку ў аспірантуры. Але маладыя вырашылі накіравацца ў Віцебск — бліжэй да радні і да сваіх мясцін.

Спачатку была настаўніцкая праца, а ў 1979-м Святлана Дашкевіч прыйшла ў тэатр. Напачатку гэта быў грывёрны

цэх. Няпроста прызычайвалася да новага занятку. Старэйшая дачушка Віка, якой здалося, што да яе матулі тут не так паважліва паставіліся, як у школе, аднойчы зрабіла заўвагу народнай артыстцы: "Не Светачка, а Святлана Мікалаеўна маму завуць!".

Праз год Уладзімір Ганчароў запрасіў яе працаваць у літчастцы, якую ўзначальваў. "А што я павінна буду рабіць?" — пытаннем адрэагавала Святлана Дашкевіч. "Сядзі і чытай п'есы", — атрымала адказ. Спаквалі набывала досвед, і сёння ўсе яе калегі па тэатры ды спанатраныя журналісты зазначаюць, што С.Дашкевіч — чалавек на сваім месцы. Прэсканферэнцыі, юбілейны творчыя супрацоўнікі, імпрэзы, капуснікі, арганізацыя і правядзенне тэатральных урокаў для старшакласнікаў немагчыма ўявіць без яе ўдзелу.

Святлана Мікалаеўна з'яўляецца ініцыятарам і арганізатарам гарадскога фестывалю "Школьны тэатр", які ладзіцца ў Віцебску, пачынаючы з 1996 года. Ён праходзіць на працягу

двух дзён, і "загліт" коласаўцаў увесь час у руху: трэба сустраць калектывы, прыняць гасцей, членаў журы, падрыхтаваць праграмы, прызы. Усё распісана літаральна па хвілінах. А якая вялікая праца папярэднічае папулярнаму штогадоваму святу тэатра! Здаецца, што ўвесь фестываль толькі на гэтым апантаным чалавеку і трымаецца.

Для Святланы Дашкевіч тэатр — і хобі, і праца. Нават дома, у хвіліны адпачынку ці сярод гасцей, размова толькі пра яго. І ўсе родзічы, прафесійна не звязаныя з тэатрам, добра разумеюць Святлану Мікалаеўну і не крыўдуюць. Зрэшты, сваю захопленасць яна перадала і дзіюм дочкам, якія пайшлі па "тэатральных шляхах" сваіх бацькоў.

Юрась ІВАНОЎСКІ,
тэатразнаўца
г. Віцебск

На здымку: Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Якуба Коласа.
Фота Віктара Кавалёва

Люстэрка эпохі

Зладкаваная ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі выстаўка "Я веру ў творчы пачатак Сусвету...", прымеркаваная да 100-годдзя з дня нараджэння скульптара Заіра Азгура, выклікала вялікую грамадскую цікавасць. Прадстаўленыя на ёй амаль дзве сотні экспанатаў (дакументы, перыядычныя выданні, кнігі, фотаздымкі, рарытэты з Мемарыяльнага музея З. Азгура) адлюстравалі маштаб і шматграннасць гэтага легендарнага творчага таленту, якога называюць люстэркам эпохі, вялікім псіхалагам і гуманістам.

Блізкія яму людзі (на адкрыцці экспазіцыі выступіла ўнучка скульптара, Маргарыта Азгур), малодшыя калегі ўспаміналі пад уражаннем ад выстаўкі, як удумліва, паважліва і далікатна

ладзіў З. Азгур кантакт з асобай кожнага, чый партрэт рабіў. Як умеў праз пластычны вобраз раскрыць самыя прывабныя рысы натуры, бо лічыў, што непрыгожых людзей не бывае,

а ёсць кепскія мастакі, няздатныя ўгледзець і раскрыць прыгажосць, схаваную ў кожным абліччы. Як прагна і віртуозна ён працаваў — мог за адзін сеанс пазіравання зрабіць сапраўдны шэдэўр. Як ярка выявіў свой дар публіцыста, апавядальніка-мемуарыста... Дарэчы, да юбілею Майстра Нацыянальны банк Беларусі выпусціў срэбную і медна-нікелевую манеты (па 3 тыс. штук кожная) з памятным надпісам: "З. Азгур. 100 гадоў".

Я. КАРЛІМА

На здымках мемарыяльны куток Майстра; фрагмент экспазіцыі, на першым плане скульптурны партрэт народнага пісьменніка Беларусі Янкі Брыля — работа народнага мастака СССР Заіра Азгура.
Фота Кастуся Дробава

Градыцыйны, ужо восьмы па ліку, фэст у Заслаўі ладзіць 31 студзеня і 1 лютага Нацыянальны канцэртны аркестр Беларусі пад кіраўніцтвам маэстра Міхаіла Фінберга.

Натолімся музыкай

Музычнае свята "Заслаўе-2008" прысвячаецца двухсотгаддзю з дня нараджэння класіка беларускай літаратуры Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча. Гэтую юбілею прысвячаецца праграма "Слова, натоленае музыкай" — урачысты канцэрт-адкрыццё. Творы Станіслава Манюшкі, Напалеона Орды, Міхаіла Эльскага, нашага сучасніка Уладзіміра Кур'яна прагучаць у выкананні камерных калектываў знакамітага аркестра. З прывітальным словам выступяць і паэты: Алесь Бадак, Навум Гальпяровіч, Віктар Шніп.

За два дні плануецца нямаля імпрэз. Гэта і творчая сустрэча з народным артыстам краіны кампазітарам Дзмітрыем Смольскім, і яго аўтарскі канцэрт пад рубрыкай "Славутыя імёны Бацькаўшчыны", прысвечаны 75-годдзю Беларускага саюза кампазітараў. Гэта і майстар-клас для юных піяністаў, навучэнцаў Заслаўскай дзіцячай школы мастацтваў, які правядзе народны артыст Беларусі прафесар Ігар Алоўнікаў. "Беларускі сувенір" — канцэрт айчынай інструментальнай музыкі — рыхтуюць настаўнікі і вучні Заслаўскай дзіцячай школы мастацтваў. А выстаўку "...Я бацькоўскаму краю адданы", прысвечаную 200-годдзю В. Дуніна-Марцінкевіча, прывядуць у Заслаўе супрацоўнікі дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры.

С. Б.

Прэстыж «акадэміі эксклюзіву»

Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі не так даўно адзначыла сваё 75-годдзе. Нашым чытачам вядомыя дасягненні вядучай ВНУ краіны ў падрыхтоўцы музыкантаў- прафесіяналаў, набыткі ў галіне акадэмічнага выканальніцтва, музычнай педагогікі, навукі. Сёння пагаворым пра міжнародныя кантакты, якія апошнім часам плённа развівае акадэмія. На пытанні няштатнага карэспандэнта "ЛіМа" адказвае кіраўнік аддзела міжнародных сувязяў БДАМ, дацэнт, кандыдат мастацтвазнаўства Алена Гарахавік.

— Алена Маратаўна, ваш аддзел функцыянуе з 2000-га года...

— І ў яго дзейнасці даволі шмат напрамкаў, адзін з галоўных — праца з замежнымі студэнтамі. З кожным годам паслядоўна расце іх колькасць у нашай акадэміі музыкі. Пачыналі мы з пяці чалавек, сёлета іх каля 190. У асноўным прызджае моладзь з Кітая, але ў нас вучыліся студэнты і са Славеніі, Польшчы, Турцыі, Ірданіі, Мексікі, ЗША, Ізраіля, В'етнама, Іспаніі. Прыняць усіх ахвочых не дазваляе колькасць месцаў у нашым інтэрнаце і ўмяшчальнасць аўдыторыі. Таму мы патрабуем ад замежных абітурыентаў неабходнага ўзроўню ведаў, лепш — адукацыі, і прызджаюць да нас ужо досыць добра падрыхтаваныя па спецыяльнасці. А тыя, хто збіраецца паступіць у магістратуру, прадастаўляюць відэазапіс свайго выступлення. У цяперашнім навукальным годзе дэлегацыя БДАМ набірала кітайскіх студэнтаў непасрэдна ў Кітаі. Гэтая форма прыёму даказала сваю перспектывнасць і будзе развівацца ў нашай ВНУ і надалей.

— Ці шмат праблем з замежнымі студэнтамі?

— Што датычыць мовы, то гэтая праблема вырашаецца з дапамогай падрыхтоўчага курса, які праходзіць усе інашомуныя навучэнцы. Калі гэта не дае станоўчага выніку, мы можам прапанаваць студэнту прайсці курс яшчэ раз. А ў сэнсе акадэмічнай паспявальнасці і норм выканання ў нас да замежных студэнтаў прадастаўляюцца тыя ж патрабаванні, што і да беларускіх.

— А ці часта выязджаюць за мяжу беларускія студэнты?

— Нашы студэнты вельмі актыўна ўдзельнічаюць у міжнародным музычным жыцці: фестывалі, летніх школах і штогод перамагаюць у даволі прэстыжных конкурсах. Гэтым яны падтрымліваюць прэстыж сваёй ВНУ і дэманструюць узровень музычнага мастацтва Беларусі.

— Раскажыце, калі ласка, пра кантакты Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі з ВНУ іншых краін.

— Адною з галоўных сфер дзейнасці нашага аддзела з'яўляюцца праекты міжнароднага творчага супрацоўніцтва, апошнім часам пераважна ў межах адпаведных дамоў. Так, напрыклад, мы ажыццяўляем сумесныя творчыя праекты з Маскоўскай дзяржаўнай кансерваторыяй імя П. Чайкоўскага, Эстонскай акадэміяй музыкі і тэатра, Літоўскай акадэміяй музыкі і тэатра. А мінулы вясенні прызджаўла дэлегацыя Тамбоўскага музычна-педагагічнага інстытута імя С. Рахманінава з ініцыятывай заключэння дамовы з нашай ВНУ. Дамова была падпісана, тамбоўскія калегі сыгралі выдатны канцэрт. Для нашай акадэміі супрацоўніцтва з гэтым інстытутам вельмі значнае ў духоўным сэнсе, бо ў вёсцы Іванаўка каля Тамбова нарадзіўся кампазітар Сяргей Рахманінаў. У гэтым годзе таксама праводзіцца юнацкі конкурс імя Рахманінава — дарэчы, у першым такім конкурсе пераможцам стаў наш выпускнік.

Вельмі добрыя стасункі ў нас з Акадэміяй музыкі імя К. Ліпінскага ў Вроцлаве. Напрыклад, прызджаўла дырыжор Марта Вітчак-Керска. Яна давала майстар-клас і ўдзельнічала ў арганізацыі "крутлага стала" па праблемах сучаснай польскай харавой літаратуры, пасля чаго пад яе кіраўніцтвам адбыўся філарманічны канцэрт з удзелам Канцэртнага хора БДАМ, у праграме якога прагучала музыка К. Шыманоўскага.

Вось ужо некалькі гадоў мы ладзім Акадэмію старажытнай музыкі. Апошнім часам

значна актывізавалася вывучэнне музыкі дакласічнага перыяду, у нашай ВНУ нават вылучаны асобны курс. Да нас прызджаў ансамбль барочнай музыкі "Франсуа Куперэн" студэнтаў Парыжскай вышэйшай нацыянальнай кансерваторыі — візіт адбыўся дзякуючы падтрымцы пасольства Францыі ў Рэспубліцы Беларусь. Зразумела, у цэнтры ўвагі была французская барочная музыка з майстар-класамі, чытаннем лекцый і граннем на аўтэнтычных інструментах.

Летась з майстар-класамі прызджаў калегі з Цяньцзінскай кансерваторыі. Прадстаўлены ім канцэрт кітайскай класічнай музыкі, напэўна, быў першым канцэртам такога кшталту ў гісторыі творчага жыцця нашай акадэміі.

— Ад некаторых беларускіх кампазітараў я чуў меркаванне, што падтрымка класічнай музыкі ў нашай краіне недастатковая для яе развіцця. Цікава, што на конт гэтага можа сказаць чалавек, які мае дачыненне да рознакаковых міжнародных музычных праектаў?

— Сітуацыя, як мне здаецца, паўсюль прыкладна аднолькавая. Ідуць глабалізацыйныя працэсы, працэсы мультыкультурызавання: хто мог уявіць 10 гадоў таму, што ў нас будуць вельмі папулярнымі сальса, ёга ці аргенцінскае танга? Гэта новы паварот у развіцці культуры, да якога мы павінны быць гатовыя. Акрамя тых культурных каштоўнасцей, якія мы вызнаём, ёсць яшчэ нешта новае, да чаго мы мусім прыслухавацца. Тое, што мы называем масавай культурай, набывае, прынамсі, у колькасным паказчыку, вельмі вялікую вагу. Гэта таксама аб'ектыўны працэс — хочам мы таго ці не. Адмаўляць значнасць папулярнай культуры было б неразумна. Папулярная музыка таксама можа быць і высакаякаснай, і эстэтычнай, і змястоўнай. Па прыкладзе далёка хадзіць не трэба, згадайма даволі вялікую частку савецкай эстрады мінулых гадоў: Л. Уцісаў, М. Бернэс, К. Шульжэнка і многія іншыя выканаўцы. Класічная музыка заўсёды ў агульным кантэксце культуры выступае не як музыка побыту, яна з'яўляецца ў пэўным сэнсе эксклюзівам. На мой погляд, трэба паўсядзённа ўзмацняць значэнне той часткі культуры, якая нясе ў сабе фундаментальныя агульначалавечыя каштоўнасці. Гэта той пласт культуры, які вымагае асаблівай "культывацыі" і асаблівых адносін, таму што ён паўсюдна з'яўляецца стратным фінансава, але вельмі значным для фарміравання грамадзянска-духоўных якасцей чалавека.

— А ці бачыце вы шляхі вырашэння гэтай праблемы? Што зрабіць, каб класіка пачала акупляцца?

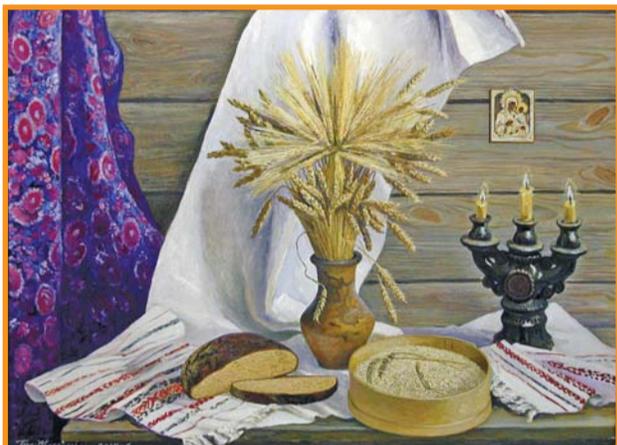
— Я не менеджэр па культуры, таму не магу даваць тут нейкія парады. Але я аптымістычна гляджу на такія рэчы. Ёсць Беларуская дзяржаўная філармонія, якая актыўна функцыянуе. Я ведаю, што на канцэртах там цяпер аншлагі, а гэта значыць, што класічная музыка публікай запатрабаваная. Да нас па-ранейшаму прызджаюць многія выбітныя музыканты. Оперныя і балетныя спектаклі таксама збіраюць вялікую колькасць людзей. Да таго ж, канцэртны рэгулярна адбываюцца і ў нашай акадэміі музыкі, дзе нават ёсць свая публіка. Усе гэта не можа не радаваць.

Гутарыў Аляксей КІРЬКОВІЧ
Фота аўтара

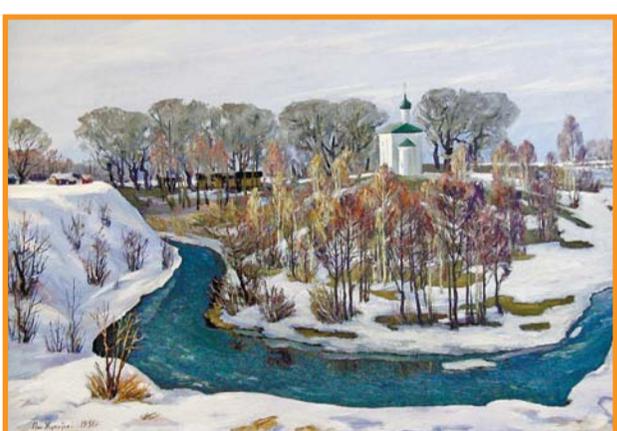
Адным з найбольш вядомых жывапісных палотнаў Аляксея Панцюка-Жукоўскага з'яўляецца яго карціна "Пад мірным небам — Маладая Беларусь": светлавалосыя хлапчук і дзяўчынка радасна імчаць на ровары паўз поле сонечна-жоўтага спелага жыта. Назва гэтага сюжэтна-тэматычнага твора ўспрымаецца апошнім часам як аўтарская метафара і спадарожнічае персанальным выстаўкам мастака. Вось і нядаўню экспазіцыю работ жывапісца, якую ён прысвяціў Году дзіцінці і назваў "Мроі дзіцінства", суправаджаў своеасаблівы дэвіз: "Пад мірным небам — Маладая Беларусь".

Творцу спадарожнічае мроя

"Аляксей — шчыры эмацыянальны мастак-рэаліст, стараецца захоўваць традыцыі нацыянальнай школы, якія сёння ўжо страчаныя; сын сваёй зямлі, і гэта добра відаць у яго работах". Мастак Уладзімір Ткачоў.
"Выносячы на палотны жыццё, Аляксей прапускае яго праз свой унутраны свет". Уладзімір Кожух, старшыня секцыі жывапісу Беларускага саюза мастакоў.
"На палотнах Аляксея — часцінка вялікага космасу і нас з вамі. Гэта блізкае кожнаму, адсюль — цеплыня яго мастацтва". Васіль Сумараў, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі.

Выстаўка "Мроі дзіцінства", наладжаная ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча, надзвычай арганічна спалучылася з атмасферай гэтага цёплага шчырага дома. Мабыць, таму, што ва ўтульным тэатры, напоўненым сумоём крылатых слоў і паэтычных мелодый, некалі пакінула свой след натхненне Аляксея Панцюка-Жукоўскага. Якім чынам? У 1981 годзе Літаратурны музей Максіма Багдановіча набыў на Рэспубліканскай мастацкай выстаўцы твор маладога жывапісца "Слуцкія ткачыхі". Гэта была не толькі прэстыжная, але і знамянальная падзея для аўтара карціны. Уважліва нават у палатне вобраз усім вядомага верша Максіма Багдановіча ён марыў яшчэ ў часе салдацкай службы. Тады,

скарыстоўваючы вольныя хвіліны, прадумваў кампазіцыю і каларыт будучага твора ды рабіў эскізы. Вось чаму з такім хваляваннем прыняў Аляксей Панцюк-Жукоўскі прапанову музея — зладкаваць тут персанальную выстаўку:

— Да вернісажа я рыхтаваўся, як да сустрэчы са сваёй маладосцю, як да краўнальнага спаткання з першай сваёй самастойнай творчай работай. Збіраючыся са сваімі сённяшнімі творами ў госці да майго старэйшага дзіцяці, якім лічу карціну "Слуцкія ткачыхі", я сумняваўся, нават пакутаваў. Цяжка было зрабіць падборку работ, каб у ёй было хоць бы калічэ паэзіі — а інакш проста нельга. Нельга, таму што менавіта ў гэтых музейных залах павінны спалучацца вялікая

паэзія нашага слаўтага класіка, мроі яго юначай душы — і паэзія фарбаў, паэзія вобразаў, намалёваных у тэматычных творах, шчыра пранікнёнасьць у думках пра родны край, пра Бацькаўшчыну, пра нашу Спадчыну. Урэшце я і прадаставіў тут твае творы, у якіх хацелася выказаць павагу да роднай зямлі, яе людзей.

Сур'ёзны, што называецца, канцэптуальны падыход мастака да выбару выставачных работ абумовіў і назву: "Мроі дзіцінства". Што ў ёй? Мроі юнага летуценніка-паэта, якому было наканавана паўстаць сярод светачаў нацыі. Мары кожнага дзіцяці, якія падсвядома ўплываюць на памкненні ды крокі ва ўжо дарослым жыцці, кіруюць нашымі ўчынкамі. Першае далучэнне да старажытнай спадчыны роднага краю — духоўных, культурных набыткаў, прыроднага багацця і характава, своеадметнай мінуўшчыны і непаўторнай гісторыі, да стваральных спраў свайго народа, айчыннай інтэлігенцыі. Глыбіннае — праз мроі ды ўспаміны — спасціжэнне беларушчыны...

Васількі на падаконні ў святліцы, дзе шчыруюць над заморскім узорам слуцкія ткалі; задуменны хлапчык з букетам красак ля студні; скарбы бабульчынага куфра; кошкі з грыбамі ды журавінамі; свечкі ля разгорнутай кнігі; слоік з варэннем, каласкі ў глянку, яблыкі, сланечнік, пчаліныя соты, рыбацкі рыштунак... Крайвід са шчодрым снегам, які гэтак уражвае ў дзіцінстве, кучок Мядзела і Спаса-Еўфрасіннеўская царква ў Полацку... Што б ні маляваў Аляксей Панцюк-Жукоўскі, ён стварае вобраз, прасякнуты пачуццём унутранай гармоніі, ціхай радасцю Жыцця. І — матывам, які гучыць у Багдановічавых радках:

Падымі угару сваё вока,
І ты будзеш ізноў,
як гзіць,
І адыдуць-адлынуць
галёка
Ад душы ўсе трывогі
жыцця...

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: Аляксей Панцюк-Жукоўскі (фонам — карціна "Слуцкія ткачыхі"); "У імя жыцця — Малітва"; "Еўфрасіння".
Фота Кастуся Дробава

Галіна Дзмітрук — малады майстар, яе лялькі за 4 гады пабачылі выставы Беларусі і Расіі, выставу выпускнікоў школы лялечнага дызайну пры Палацы дзяцей і моладзі "Дэбют" (2007), лялечны арт-праект "Балаганчык" (2007), Міжнародны лялечны салон у Маскве (2007). Цяпер Галіна навучаецца на 5 курсе БДПУ імя М.Танка, з'яўляецца намеснікам галоўнага рэдактара ўніверсітэцкай газеты "Шкаляр", піша вершы і стварае лялькі — беларускія!

Троль — гэта прыгожа!

Чаму лялькі?

— Яны мне сніліся, прыходзілі ў мроях... Калі вучылася ў школе, затым ва ўніверсітэце, то займалася рознымі відамі дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва: рабіла розныя ўпрыгожванні са скуры, шыла і аздабляла джынсы. Усё ішло да таго, што трэба было ствараць нешта больш сур'езнае.

Першая мая лялька з'явілася абсалютна без ведання, як усё гэта робіцца. Я была ў вёсцы і проста знайшла нейкі драўляны дручок і з яго выражала галаву, рукі і ногі. Гэта было на першым курсе ўніверсітэта.

Чым больш займаюся, тым больш разумею, што мае папярэднія работы слабыя. А раней здавалася, што яны геніяльныя.

Самабытнасць не прадаецца

— Калі людзі чуюць "беларуская лялька", адразу ўзнікае асацыяцыя — у беларускім адзенні. Пры гэтым яна неабавязкова павінна быць асабліва мастацка вырабленай. Гэта народная касцюмная лялька. У Маскве лялечны рынак развіты нашмат больш, чым у нас. У людзей сфарміраваліся пэўныя погляды, згодна з тым, што яны бачаць у іншых краінах: у Германіі, Амерыцы і г.д. Яны бяруць нешта ад іншых. А беларускія майстры больш самабытныя, як мне здаецца. Безумоўна, яны вучацца, але ў іх працы ёсць шчырасць, імкненне стварыць тое, што ўзнікла ў душы. Потым ужо думаюць, што пры гэтым можна нешта зарабіць. А для Расіі гэта пэўнае ўкладанне капіталу, як у карціны ці антыкварныя рэчы. Лялька можа падымацца ў кошы прыз некалькі гадоў, усё залежыць ад імя майстра, "тыража".

Школа і майстры

— З мінулага года ў Беларусі на базе Мінскага гарадскога Палаца дзяцей і моладзі існуе школа лялечнага дызайну. Аднак большасць лялечнікаў карыстаецца асабістым вопытам, узятым з паездак па іншых краінах, з уласнай працы.

Спецыяльнай літаратуры вельмі мала. Ёсць кнігі пра лялек народаў свету, але там не распавядаецца аб тэхналогіях вырабу. Магчыма, у далейшым такая даведчаная літаратура з'явіцца, бо цяпер мае настаўнікі працуюць у гэтым накірунку.

Існуе неабходнасць у забеспячэнні творчых людзей матэрыяламі — лялечнымі вейкамі, парыкамі, фарфорам...

Блазан і «дамка»

— Нават калі мяне нейкі чалавек натхняе на стварэнне лялькі, то я не імкнуса даклад-

на перадаваць форму — абалонка заўсёды зманлівая. Ёсць майстры, якія робяць партрэтныя лялькі. Тут два шляхі: можна проста стварыць копію, а можна ўзяць нешта з характару, нейкую драбніцу, зачэпкіца за яе і стварыць вобраз без аніякага знешняга падобства з чалавекам, але яна будзе ў такой паставе, кампазіцыі, якая сапраўды ахарактарызуе гэтую асобу.

Мае лялькі — нібы гофманнаўскія персанажы, тролі. Яны маюць вострыя вушы, гарбаченькія даўгія насы, вялікія вочы. Магу адказаць чаму: у сваім жыцці я сутыкнулася з тым, што, калі ў дзяўчыны доўгі нос, то яна быццам бы і непрыгожая. А я лічу, што ў гэтым ёсць нейкае характэрнае. Таму абавязковыя крытэрыі маіх лялек: вялізныя вочы, доўгі нос, вострае падбароддзе, даўгія ногі, пальцы... Часта чую, што я падобная да сваіх лялек, але ўспрыманне іх заўсёды вельмі неадназначнае: адны адразу кажуць, што вобразы страшныя, другія — у захапленні. Магчыма, гэта таму, што мае лялькі ствараюць містычнае ўражанне.

Калі возьмуся за лялек-мужчыну, то першай будзе блазан. Нягледзячы на тое, што гэта такія банальны персанажы, я хачу ўнесці ў вобраз нешта новае, чаго яшчэ ніхто не рабіў. У творчых планах таксама шашачная дамка, якая вельмі злосная, бо патраціла ўсё сваё жыццё, каб выйсці "ў дамкі", і аказалася, што яе каралеўства проста зруйнавалася.

Перспектывы

— Я скончыла школу пры Палацы дзяцей і моладзі па класе фарфоравых лялек, цяпер асвойваю тэхніку працы з пластыкам. У планах — засвоіць роспіс тканіны, выраб аксесуараў. Мая мэта — усебакова развіць сябе як майстра лялек, ствараць вартыя захаплення рэчы. Магчыма, у будучым я буду мець сваю школу лялек.

Нягледзячы на тое, што гэта мае працы ўдзельнічалі ў выставе ў Маскве, сябе я разглядаю пакуль у кантэксце беларускіх лялек. Але, калі казаць пра нейкі бізнес, то ў нас мала людзей, якія аддадуць за твор мастацтва вялікія грошы, нягледзячы на тое, што гэта аўтарская праца. Людзі прыходзяць на выставу, бачаць кошткі і адразу пачынаюць параноўваць іх з коштам плазменнага тэлевізара. Пакуль у грамадства іншыя інтарэсы — мы рацыяналісты.

Беларуская мова

— Я лічу, што, якой творчасцю чалавек не займаўся б, ён павінен ствараць гэта на сваёй роднай мове. Канечне, ёсць пытанне, якая мова табе родная, калі твае бацькі размаўляюць, напрыклад, па-руску. Атрымалася так, што ў мяне беларускамоўныя бацькі, у прыватнасці, тата. Няважна, чым я займаюся, галоўнае для мяне, каб я рабіла гэта, марыла, фантазіравала менавіта па-беларуску. Таму, нават калі адпраўляла лялек у Маскву, пісала для іх пашпарты на роднай мове, нягледзячы на тое, што яе ў Расіі разумеюць адзінкі.

Развівацца праз літаратуру

— Не скажу, што мая пэтычная творчасць разгарнулася вельмі шырока. Нягледзячы на тое, што вершы некалькі разоў друкаваліся (у калектыўным зборніку "Дзень паэзіі-2005", газеце "Літаратура і мастацтва", яшчэ ў не-

каторых перыядычных выданнях), не магу сказаць, што дасягнула нейкіх вышынь. Трэба развівацца, развівацца, развівацца... Але па пэўных суб'ектыўных прычынах гэты працэс не можа працягвацца далей. Гэта звязана з маім успрыманнем становішча сучаснай беларускай літаратуры. Каб нешта змяніць, трэба нашмат больш сіл, чым ёсць у мяне зараз. Я бачу перспектывы ў сваёй творчай дзейнасці, але, найперш — для таго, каб я як чалавек, як духоўная асоба развівалася і пазнавала свет праз літаратуру.

Шчырасць

— Лічу сябе шчаслівым чалавекам, але не хачу пра гэта нікому распавядаць, бо ў жыцці кожнага павінна быць нешта святое, а значыць, таёмнае. Чаму варта жыць? Проста таму, што ты жывеш. У тым, што чалавек нарадзіўся, ёсць пэўная логіка. Калі яму дадзены рукі, ногі, галава, то ён па-

вінен нешта рабіць. І гэта натуральна, калі чалавек пэўным чынам выкарыстоўвае свае таленты і магчымасці.

3 гісторыі:

У Чэхаславакіі ў пахаванні "Брно-2" была знойдзена маленькая фігурка з мамантавай косткі з рухома прымацаванымі канечнасцямі. Некаторыя даследчыкі прапануюць лічыць гэтую знаходку пачаткам гісторыі лялек.

Слова эксперта

Ірына Штэфан, кіраўнік школы лялечнага дызайну пры Палацы дзяцей і моладзі, кіраўнік штогадовага лялечнага арт-праекта "Балаганчык".

— **Ірына Мікалаеўна, як даўно аўтарская лялька з'явілася ў Беларусі?**

— Аўтарская лялька ўзнікае тады, калі аўтар дасягае некаторай дасканаласці ў якасці, у працы над вобразам... Тады, калі глядзіш на ляльку і непатрэбна ніякай этыкеткі, каб зразумець, што гэта праца пэўнага аўтара. Як з'ява аўтарская лялька ўзнікла прыкладна з 80-х гадоў мінулага стагоддзя. Вядомыя майстры — Г.Балаш, сям'я Байрачных, А.Мартынаў, М.Капілава, В.Старынская. Праца над стварэннем акадэмічнага вобраза лялькі працягвалася да пачатку XXI ст. Ганна Свечнікава разам са сваёй вучаніцай, а потым і паплекніцай Ірынай Ражко, змагла аб'яднаць лялечнікаў і ўзняць іх над узроўнем прастай сувенірнай лялькі. Цяпер з'явілася шмат маладых творцаў: А. Вінаградава, В. Матусевіч, Т. Трафімовіч, Г. Дзмітрук... Большасць з лялечнікаў мае прафесію. Лялькі ж з'яўляюцца паралельнай дзейнасцю.

— **Якія віды аўтарскіх лялек існуюць ў Беларусі?**

— Сувенірная лялька (тут трэба адзначыць майстроў з Салігорска); касцюмная (сям'я Байрачных); партрэтная (робіцца пад замову); інтэр'ерная — не так жорстка рэгламентаваная, гэта, звычайна, фантазія на тэму якога-небудзь стагоддзя; фэнтэзі — казачныя пазнавальныя персанажы: гномы, прынцэсы, нячысцікі, іх робіць прыкладна 90 працэнтаў майстроў; роставая лялька (робіцца для шоу, мерапрыемстваў); рэкламная (напрыклад, клоун ля McDonald's).

— **Дзе ў Беларусі можна навучыцца вырабу лялек?**

— У школе лялечнага дызайну пры Палацы дзяцей і моладзі, таксама існуе школа тэкстыльнай лялькі ў Жлобіне. Можна атрымаць спецыяльнасць, звязаную з лялькамі, у Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, Беларускай дзяржаўным педагогічным універсітэце імя М.Танка, Брэсцкім дзяржаўным універсітэце імя А.Пушкіна. Таксама пры Маладзечанскім музычным вучылішчы існуе аддзяленне дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

— **На якіх выставах беларускі майстар-лялечнік мае магчымасць сябе праявіць?**

— Выставачнае жыццё лялечніка ў перыяд восень-зіма вельмі напружанае. У пачатку кастрычніка ў Маскве праходзіць Міжнародны лялечны салон, у кастрычніку-лістападзе ў Мінскай абласной бібліятэцы імя А.Пушкіна адбываецца лялечны арт-праект "Балаганчык", затым Міжнародны фестываль аўтарскай тэкстыльнай лялькі "Рабро Евы", калядная Міжнародная выстава мастацкіх лялек у "Кукольнай Галерэі Вахтангов". Акрамя таго, два гады запар Беларускі саюз дызайнераў ладзіць выставу "Калядная мроі" ў Нацыянальным мастацкім музеі. А цяпер мы плануем выставу-продаж лялек у галерэі "Славуція майстры" ў Тройцкім прадмесці.

Ганна КОТ

На здымках: Галіна Дзмітрук і яе лялькі.

Барыс КАВАЛЕРЧЫК

Арыфметыка сямейнага жыцця

Гумарэска

Генадзь Пятровіч Свечкін — выкладчык матэматыкі і добры чалавек. Да гэтага далёка не поўнай характарыстыкі трэба абавязкова дадаць і тое, што ён яшчэ і заслужаны халасцяк. Але гэта званне яго зусім не радуе. Гэта ж не заслужаны артыст ці хатнік заслужаны настаўнік. І ён нярэдка самакрытычна абдумвае сваё халасцяцкае жыццё. І як матэматык, вядома, не можа абмысціся без лічбаў.

Перш за ўсё, яму прыходзіць у галаву славытыя 90-60-90. Ды гэта і зразумела. Каго з паважаючых сябе мужчын не хвалююць яны?! А калі да іх прыплюсаваць 20 і 170, і яшчэ прыгожыя блакітныя вочы, дык атрымаецца такая цудоўная карціна, што ў Генадзя Пятровіча нават аж дух займае. Ён уяўляе, што яна, гэтая дзіўная прыгажуня — яго жонка, знаходзіцца на пляжы, і ён побач з ёю. І ўсе навакольныя, зразумела, вельмі, вельмі зайдросціць яму, Свечкіну. О, якое гэта шчасце! Генадзь Пятровіч ад задавальнення нават прымуружае вочы і выцірае спяцелы ад хвалявання твар.

Але тут жа ўзнікаюць і новыя лічбы. Двое, трое дзяцей... Сотні бяссонных начэй... Шматлікія сямейныя клопаты... Не мільёны яго настаўніцкая зарплата... Што б ні казалі, усё гэта можа адняць 10 — 15 гадоў жыцця.

Гэта зусім не простыя пытанні. У чым карані сямейных сварак? Што трэба рабіць, каб іх не было, каб яны не ўзводзіліся ў квадрат?

А як сумясціць, падзяліць з гэтымі 90-60-90 ягонныя 40-160-80? І лысіна яго таксама не ўпрыгожвае. А ўзяць гэтыя непрыемныя 160. Да іх, на жаль, ужо нічога не дадасі, а вось ад апошняга ліку адняць 20 абавязкова трэба.

Зноў жа, ці не пажадае 90-60-90, як мінімум, 25,180,80 і зусім другія лічбы ў яго зарплате? Ды і адпачываць ёй, магчыма, захочацца не на нашым звычайным пляжы, а на другім — на беразе акіяна, за тысячы кіламетраў, а мо і на якімсьці экзатычным востраве?

Лічбы, лічбы! Зноў лічбы. Генадзь Пятровіч адчувае, што ў яго яўна не хапае матэматычных пазнанняў, каб разабрацца ва ўсіх гэтых лічбах, у гэтым хітраспаленні, разнастайнасці сямейнага жыцця. Ён у глыбокім роздуме разгублена разводзіць рукамі і пачынае правяраць кантрольныя работы вучняў па матэматыцы. А жыццё, зусім не простае жыццё, працягваецца...

Віталь ЖУРАЎСКИ

Кніга

Гумарэска

— Мужчына, вам што? — спытала бібліятэкарка з-за кафедр. Наведвальнік падаў кнігу.

— Вам яе запісаць?

— Гэта мая кніга, — сказаў мужчына. — І я хачу яе падаць бібліятэцы.

— Гэта вельмі прыемна! — бібліятэкарка прыняла кніжку.

— Майце на ўвазе, што кніга выйшла невялікім накладам у прыватным выдавецтве, але яе аўтар, дарэчы, мой добры знаёмы — прафесійны гісторык, і ён займаецца апавяданнем пра адраджэнне нашай краіны. Калі ласка, прыміце... — наведвальнік развітаўся і выйшаў. Бібліятэкарка пакруціла падараную кнігу ў руках, праліставала яе і пабегла да дырэктара.

— Вы што?! Такую кнігу нельга афармляць у фонды, — заявіла дырэктар, калі прагледзела падарунак. — Вярніце яе чытачу!

— Гэта немагчыма: ён не пакінуў пра сябе ніякіх звестак.

— Дайце мне! — кнігу ўзяла намеснік дырэктара па выхаваўчай рабоце. — А мяне, асабіста, пужае гэтае слова "адраджэнне" ў назве. Скажуць потым, што мы наўмысна паддаем дзяржаўнай установе творы нацыяналістаў калекцыяніруем. Гэта вылазка і гэта сур'ёзна.

— Трэба яе спаліць, — прапанавала бібліятэкарка.

— Гэта не наш метада! — прыкмеціла намеснік дырэктара.

— Але і пакідаць нельга, — сказала дырэктар, — што хочаце прыдумайце, але каб гэтай кнігі я ў бібліятэцы больш не бачыла.

— А што тут думаць? — здзівілася намеснік дырэктара. — Ададзім прыбіральшчыцы, хай здасць на макулатуру!

— Быццам камень з душы зваліўся, — узрадавалася дырэктар. — Па праўдзе сказаць, у мяне як работніка культуры рука б не паднялася выкінуць новую кнігу. Так і вырасшы...

А праз месяц у цэнтральнай газеце была надрукавана рэцэнзія на гэтую кнігу, дзе яна рэкамендавалася як дапаможнік па вывучэнні гісторыі роднага краю. У газетным артыкуле з захапленнем было адзначана, што кніга запатрабавана чытачамі, асабліва карысная для школьнікаў і абітурыентаў.

— Скажу чэсна, мы паспыхаліся з вывадамі, — заўважыла намеснік дырэктара, калі ёй пад нос сунулі газету. — Трэба сказаць, перагіб...

— Вечна ў вас на ўсё адгаворкі. — Дырэктар не знаходзіла сабе месца. — А што я скажу таму чалавеку, калі ён раптам пацікавіцца лёсам сваёй кнігі? Гэта ж будзе скандал. Падарылі кнігу, можна сказаць, фаліянт, а мы, кнігалюбы, яе — на сметнік.

— Што вы лямантуеце? Так і скажаце, як у газеце надрукавана: кніга запатрабавана чытачамі, асабліва школьнікамі і абітурыентамі, і яе ў бібліятэцы не застаць! Такіх дзялоў...

Генадзь АЎЛАСЕНКА

Як мы ішлі «nach Hause»

Ты крывіш вусны,
бы татарскі хан,
І хмурыш бровы,
як мальтыйскі рыцар...
Мне застаецца
толькі пакарыцца
Ці тэрмінова кіраваць
"nach Hause".

Бы звергнуты з нябёсаў сын зары,
З павей маіх сарваўся ты слязою,
Калі сказаў: "Як ёсць на свеце воі.
Нашто паэтам паміраць
за Рым?!"

Расчараваннем засяваць палі
Пакінь для тых,
хто любіцца з гарогай!.."
Я за цябе малілася Сварогу —
Ты Перуновы капішчы паліў...

Тацяна Сівец

Нажлукціўся,
нібы татарскі хан,
Пад стол зваліўся,
як мальтыйскі рыцар...
Мне застаецца
толькі пасварыцца

І тэрмінова кіраваць
"nach Hause"

Бы звергнуты з нябёсаў
сын зары,
Ішоў ты то зігзагамі, то крыва...
І мармытаў:
"Як ёсць на свеце піва,
Усё астатняе
агнём гары!"

Ты то спяваў,
то слёзы горка ліў,
А я цябе цягнула
ўсю дарогу...
І пра сябе малілася
Сварогу,
Каб той Пярун
усе шынкі спаліў...

Павел САКОВІЧ

Мікола Мятліці

Своечасовае рашэнне —
Пачаць энергазберажэнне.
Мікола глянуў
пільным вокам:
Энерганосьбіты ж
пад бокам!
Грабі ўсё са сталоў
рукою,
А хочаш, дык мяці
мятлою...
Што, рукапісы
мо сырыя?
Згараць у "Польмі" і такія!

Мікола ШАБОВІЧ

Я плыў па Прыпяці з даяркамі...

Што было — тое было,
альбо доўгая дарога ў Церуху.

Міхась Башлакоў

Дамоў дарога досыць яркая:
Спачатку пехам я махаў,
Пасля плыў Прыпяцю

з даяркамі
(Адну, прызнацца, пакахаў),

А потым, помню,
са свінаркамі,
Ужо ў вячэрнім цягніку,
Такімі мы хрумспцелі
шкваркамі
(Свінаркі шчэ былі ў саку!).

Калі ж цялятніцы наведалі,
Ў падводу ўкінуўшы мяхі,
То я ўжо думаў:
ці даеду я
Да сваёй роднай Церухі...

Уладзімір МАЦВЕЕНКА

Суддзя пытае
У дзяўчыны:
— А вас трывога
Не гняла,
Калі ён веў
Без дай-прычыны
Туды,
Дзе не было святла?
— Гняла,
Бо я ўсё думала,
Што, пэўна,
Гэта грэх.
А ён,
Пакуль дадумала,
Хап сумку і пабег.

Пятро РАДЗЕЧКА

Я ўжо не хаджу... лунаю

Я ціха плыву над полем,
Над лесам, дзе спее ноч...
Я веру, што я бясконцы...

Навум Гальяравіч

Як светлае ў небе
сонца,
Як любая намі
зямя,
Я веру,
што я бясконцы,
Як вечная
творчасць мая.

Я ўжо не хаджу...
Лунаю
Над лесам, над полем,
ракой.
І што не спытай ты —
я знаю,
Бо я ж на пасадзе такой!

Міхась МІРАНОВІЧ

Паг яблыняй

Вухне ў садзе, падаючы,
яблык.
Прадчуванне — клікае бяду.
... Вухне яблык...
Ведаю, з табою
Расстаёмся. Зноўку —
я адна.

Ніна Маеўская

Яблыні
Не даспадобы ўдовам.
... Мы сядзелі ў садзе
Давідна.
Вухнуў зверху
Яблык паўпудовы —
Засталася зноўку я адна.

Рыфма-сцэрва

Што за трасца мяне разбудзіла?

... Ці жывы, ці памёр?
Без дыхання і пульсу ляжу я...

... І клянусь сваю псіхіку-сцэрву!

Юрась Нераток

Уладзімір ЕРМАЛАЕЎ

Смяшок з вяршок

Няпоўнае шчасце

Крочыў вуліцай Абрам,
Нёс мацу старым сябрам.

Раптам бачыць,
з ласкі Божай
Пад нагамі пачак грошай.

Колькі ж зробіць
ён занацак,
Распячатаўшы той пачак?!

Радасць грудзі распірае.
Стаў лічыць...
блін, не хапае!

Нашы бары

Сябрам-равеснікам

Мінае век наш, мужыкі,
Паціху вянуць кветкі.
Там, дзе стаялі каньякі,
Цяпер ляжаць таблеткі.

Змест і форма

Пра змест і форму
распачаўшы спрэчку
Не ўсякі робіць
прымірэння жэст.
За прыгажосць
любіў баран авечку,
А воўк —
любіў яе за змест.

Пра праўду-матку

Жыццё падкінула
загадку,
Над ёю б'ёмся
змалку.
Навошта рэжуць
праўду-матку?
Чаму не любяць
цалкам?

Над Мінскам лячу,
над пляжам...
Над Віцебскам лётаць
не стаў —
Пабачаць яшчэ там і скажуць:
"Навум наш — ну,
быццам Шагал..."

Шаржы
Алега КАРПОВІЧА

Ці жывы, ці памёр? —
Цяжка мне зразумець:
Было звечара
выпіта —

Сіла!
Ганарар абмываў...
Зранку ж,
ёрш яе медзь,
Рыфма-сцэрва
Мяне разбудзіла!

Літдыскусія

Я плюю на тое,
што мне скажуць
Тыя, што ўжо на мяне
плююць.

Віктар Шнін

Я плюю на вас,
Вы ж адэкватна
На мяне плюеце
У адказ.
А інакш,
Сказаўшы
далікатна:
Літдыскусія
Ідзе у нас.

Узнаўляючы пражытае...

Нярэдка мы наракаем і б'ём у званы, што сёння цяжка выпусціць кніжку ў выдавецтве "Мастацкая літаратура", як гэта рабілася раней, без непатрэбнай валтузні і мітрэнгаў. Письменнік павінен шукаць спонсара, які б ахвяраваў пэўную суму грошай. Аднак лягчэй вярблюду пралезці праз вушка іголки, чым знайсці такога спонсара. І тым не менш, прадпрыемствы творцы знаходзяць іх нават у тых выпадках, калі трэба выдаць не сваю, а чужую таленавітую кніжку.

Так было з паэтычным зборнікам В. Гадулькі, які заўчасна пайшоў з жыцця, так здарылася і з кнігай успамінаў журналіста Валерыя Алешкі "Пазнаючы бацьку", прысвечанай жыццю і дзейнасці пісьменніка Антона Алешкі. Сын звязаўся з былымі лётчыкамі-асамі і героямі Савецкага Саюза авіяпалкоў, а таксама з тымі, хто служыў у гераічнай эскадрылі "Нармандыя-Нёман". Гэтыя лётчыкі добра ведалі А. Алешку як ваеннага ўрача, што дзяліў з імі радасці і нягоды франтавога жыцця. Нямаючы высілкаў давалася прыкласці В. Алешку пры падрыхтоўцы ўспамінаў да друку. Былыя лётчыкі, якія паказвалі цуды ў паветраных баях, былі часам бездапаможнымі апаздальнікамі. Іх матэрыялы складалі кнігі шліфаваў, даводзіў да патрэбнага ладу. Што да сродкаў для выдання кнігі, дапамагалі некаторыя ўстанова і прадпрыемствы, якім складалі выносіць шчырую падзяку.

Аўтары ўспамінаў імкнуліся згадаць, якім быў ваенурач і пісьменнік Антон Алешка ў жыцці і на вайне, як паводзіў сябе сярод лётчыкаў і камандзіраў, якія якасці выявіў у часіны змагання "не дзеля славы, дзеля жыцця на зямлі".

Успаміны лётчыкаў, пісьменнікаў і асобныя згадкі сына Валерыя, пераконваюць, што Антон Антонович меў талент псіхолога.

Дасціпнасць і камунікабельнасць, умненне пажартаваць дапамагалі яму ў нялёгка хвіліны жыцця. Апошняю рысу яго характару падкрэслівае народны пісьменнік І. Шамякін: "Ён часта — як бы спадцішка! — выдаваў такія жарты, што ўсе, як кажуць, надрываў жывоцікі. І за гэту жыццядараснасць, умненне падняць у людзей настрой Антона любілі ў нашай пісьменніцкай сферы..."

Схільнасць бацькі да гумару пацвярджае сын А. Алешкі і прыводзіць прыклады, якія яму запомніліся: "Кажуць, што геніяльнасць — гэта хвароба. Няхай гэта вас не турбуе, вы выглядаеце зусім здаровым...", "Гэта друг да першага міліцыянера...", "Летапісец — пісьменнік, да якога натхненне прыходзіць летам..."

Сын сведчыць: "Том пісем А. Чэхава бацька перачытваў некалькі разоў. У мае студэнцкія гады ён "выручаў": клаў у верхнюю кішэню пінжака буйную грашовую купюру: "Гавораць, што без кіслароду жыць немагчыма. Глупства. Без грошай толькі жыць немагчыма. Гэта, сын, не маё, Антона Паўлавіча назіранне. Я згодзен з ім."

А. Алешка захапляўся не толькі эпістальнай творчасцю А. Чэхава, не з меншай любоўю і пашанотай ставіўся да яго апавяданняў і аповесцей. Беларускі празаік настойліва вучыўся ў чарадзёра мастацкага слова пісьменніцкаму майстэрству: праяўнасці фразы, выразнасці і канкрэтнасці псіхалагічнага малюнка. Як вядома, А. Чэхаў па адукацыі быў урач. Да медыцыны цягнула і А. Алешку.

Скончыўшы Слуцкі педтэхнікум і аднастаўнічаўшы чатыры гады ў Лапіцкай школе, А. Алешка паступіў у Варонежскі медыцынскі інстытут, а яшчэ праз год яго накіравалі ў Ваенна-медыцынскую акадэмію імя С. М. Кірава ў Ленінград. Навучаючыся на ўрача, ён рэдагуе акадэмічную газету, праседжае да рання над сваімі творами. У 38-м годзе ў часопісе "Польмя" друкуецца яго апавяданні і аповесць пад назвай "Маладосць". А як толькі пачалася вайна, яго пасылаюць у дзюкуюю армію ў якасці ўрача. Доўгі час ён служыць сярод авіятараў, і ў злучэнні, куды ўваходзіў славы авіяполк французскіх добраахвотнікаў "Нармандыя-Нёман", часта сустракаецца і гутарыць з замежнымі лётчыкамі.

Былы паветраны ас В. Лядзеў у сваім лісце да складальніка кнігі "Пазнаючы бацьку" пісаў: "Антон Антонович Алешку я ведаў з 44-га года, калі прыбыў у полк перадаперацый "Баграціён". Пасля шпітала я быў накіраваны ў Аршанскі чатыры разы ардэнаносны авіяцыйны полк, у якім А. Алешка быў урачом. Гэта быў стройны, добра складзены падцягнуты сімпатычны мужчына. У размове з доктарам адчувалася нейкая прыцягальная сіла ў прастаце гаворкі і ягоных парадах. У той час было рэдкасцю, каб урач палка на фронце меў акадэмічную адукацыю. Ён ведаў стан здароўя кожнага — ад салдата да камандзіра палка."

Нярэдка крытыкі папракаюць аўтараў успамінаў, што яны больш пішуць пра сябе, чым пра калегу. І такія папрокі ў большасці выпадкаў слушныя. Што тычыцца ваенных лётчыкаў, іх аповеды пра баявыя вылеты ў тыл ворага, баі ў паветры, гераічныя ўчынкі і подзвігі не выглядаюць амбіцыйнымі. Наадварот, без гэтых гераічных старонак вабны і чалавечы вобраз А. Алешкі многае страціў бы, зрабіўся б легкаважным і малажыццёвым. Як ваенны ўрач, А. Алешка ўласнай галавой адказваў за здароўе кожнага лётчыка. А калі, здаралася, параненыя авіятары, губляючы прытомнасць, вярталіся на аэрадром і з цяжкасцю саджалі падбіты знішчальнік, ваенны ўрач першы даб'ягаў да яго, і, не зважаючы на тое, што машына, ахопленая полымем, магла ўзарвацца, караскаўся на крыло, выцягваў з кабіны лётчыка, аказваў патрэбную медыцынскую дапамогу.

Складваецца ўражанне, быццам ён нябачна прысутнічаў у кожным паветраным падымку з ворагам.

Вось як гаворыць пра А. Алешку камандзір знішчальнай авіядывізіі Канстанцін Пільшчыкаў: "Я набліжаюся да бярозак і чую: "Знішчальнік павінен добра спаць, са смакам есці, з першага заходу ўскружыць галаву дзяўчатам і выдатна лятаць", — пад бярозкамі ўсе расмяяліся... "Ну і малайчына, Антон!" — ду-

маю я. Справа ў тым, што перад гэтым полк панёс вялікія страты і настрой у людзей быў неважнецкі... Успамінаю час, калі пасля палону — у самым канцы вайны — Антон Алешка на працягу месяца вярнуў мяне да жыцця. Залечаны былі раны, траўмы, дыстрафічны астаткі знаходжання ў канцлагеры."

Да гонару А. Алешкі ён не толькі не выпускаў з рук доктарскага стэгаскопа, скальпея і пінецэта, але і пісьменніцкага пяра. Ён знаходзіў вольную хвілінку, каб запісаць у шпытак цікавыя эпізоды, здарэнне з жыцця і баявых дзеянняў лётчыкаў, а сяды-тады і каб накідаць старонку-другую абразка ці будучага апавядання. Успамінае камэкс Герой Савецкага Саюза Мітрафан Ануфрыев: "Колькі разоў я бачыў, як Антон Алешка штосьці занатоўваў у сваю запісную кніжку. Канечне, я здагадаўся, што — эпізоды паветраных баёў, характарыстыкі ваенных пабрацімаў. Я ведаў, што А. Алешка — член Саюза пісьменнікаў. "А цяпер вось пішу пад крылом самалёта", — жартаўліва казаў ён. І гэта было сапраўды так. Не ў Алма-Аце або Ташкенце пісаў наш доктар пра вайну, а тут, амаль на перадавой. Я разумеў, што, гаворачы з мноствам людзей, лётчыкамі, "тэхнара-

ка. Даволі ладная па сваім памеры публікацыя нагадвае сабой дзённік. Праўда, цяжка сказаць, пісаўся ён на працягу некалькіх гадоў ці з'явіўся за месяц-другі як мастацкі твор. Пачынаецца дзённік успамінамі пасляваенных гадоў у Кобрыне, дзе на абочыне дарогі стаяў домік, у якім тулілася сям'я ваеннага ўрача. Гуляючы ў вайну сярод падбітых танкаў, сын аднойчы параніўся, і бацька, забінтоўваючы парэзы, гаварыў: "Нічога, сыноч! Жыць будзеш. Вось у 41-м у нас не было ні бінтоў, ні лякарства. Даводзілася зрываць бінты і прысыпаць раны свежым попельам..." Цікавы і другі выпадак з дзяцінства сына пісьменніка, калі бацька неяк пачаставаў яго за дрэнны ўчынак рамянем, душачыся слязьмі ад крыўды, ён кінуў: "Ты не мой тата! Ты нямецкі тата!.." Людзі, якога б яны ні былі ўзросту і якою б ні валодалі мудрасцю, думаюць катэгорыямі таго часу і тых падзей, якія былі перажыты і глыбока запалі ў памяць і сьвядомасць.

Змястоўныя і важкія ўспаміны пра Антона Алешку змясцілі пісьменнікі, якія добра яго ведалі. І. Шамякін сцвярджае, што А. Алешка адным з першых у нашай прозе пачаў пісаць пра ваенных лётчыкаў.

Арыгінальнымі заўвагамі і назіраннямі дзеліцца сын пісьменніка Валерыя Алешка. Даволі ладная па сваім памеры публікацыя нагадвае сабой дзённік. Праўда, цяжка сказаць, пісаўся ён на працягу некалькіх гадоў ці з'явіўся за месяц-другі як мастацкі твор.

мі", камандзірамі палка, дывізіі, а аднойчы з камандуючым фронту генералам Чарняхоўскім, Антон Антонович збіраў і назапашваў тыя яркія крупіны баявога жыцця лётчыкаў, якія пасля знайшлі адлюстраванне ў яго раманах. І мяне, канечне, "дапытваў" не раз. Давялося здацца. Я расказаў яму і пра тарап, які здзейсніў. А Алешка запісаў усё гэта ў блакнот. Пасля гэты эпізод знайшоў сваё месца ў рамана "Дарога без слядоў".

Трэба сказаць, што ўмела і прафесійна выбудавана сюжэтная лінія кнігі ўспамінаў. Матэрыялы аднапалчан А. Алешкі змешчаны ў храналагічным парадку, і атрымліваецца так, што чарговы ўспамінаў дадае, раскрывае і ўзбагачае партрэт і характар пісьменніка нейкімі новымі дэталямі і рысамі, паказвае яго на фоне ваенных будняў і мірнага побыту. Вельмі дарэчы і тое, што складалі кнігі перабівае ўспаміны саслужыўцаў А. Алешкі ўрыўкамі з яго раманаў, напісаных пасля вайны, у якіх пісьменнік ледзь не з дакументальнай дакладнасцю ўзнаўляе баявыя эпізоды, што адбываліся з лётчыкамі, крыху змяніўшы іх прозвішчы. Напрыклад, камандзір знішчальнай авіядывізіі К. Пільшчыкаў у рамана "Дарога без слядоў" стаў Пішчыкам, следчы Паташоў зрабіўся Паташыным, лепшаму паветранаму разведчыку фронту М. Ануфрыеву пісьменнік даў новае прозвішча Сцяпану. Сам пісьменнік як ваенны ўрач дзейнічае пад прозвішчам Міхалені. Зрэшты, усе літаратурныя героі рамана маюць канкрэтныя прататыпы.

Арыгінальнымі заўвагамі і назіраннямі дзеліцца сын пісьменніка Валерыя Алеш-

ка. Савіцкі прыгадвае, як яны адпачывалі за горадам і над іх галоўкамі прагуў самалёт. А. Алешка заўважыў: "Глядзі, праляцеў — дарога без следу. І дадаў: "А што, неблагі загаловак для кнігі" (адзначым, што пазней ён напісаў роман пад такой назвай). Э. Скобелеў узнаўляе разважанні А. Алешкі: "Нам не было калі выпрацоўваць уласныя стылі пісьма, мы пісалі, як умелі, і вось стала зразумела, што вялікай літаратуры без вывучэння сакрэтаў літаратурнага майстэрства не створыш".

Кніга "Пазнаючы бацьку" разнастайная па жанравай фактуры і змесце, чытаецца з неаслабнай увагай ад першай старонкі і да апошняй. Матэрыялы ўкладзены ўмела і з веданнем справы.

"Заіканнем і мычаннем" пакутуюць згадкі А. Шаўні, але не па віне пісьменніка-перакладчыка. Яго голас запісалі на магнітафонную стужку былыя супрацоўнікі Беларускага рэспубліканскага радыё. На вялікі жаль, яны не "пачысцілі" запіс. Не "прайшоўся" па ім і А. Шаўня. "Сырэці" трапіў у кнігу, і праз яго прадзіраецца цяпер, як праз непраходны гушчар лязняку і крапівы.

Хочацца адзначыць, што мемуарная літаратура пра жыццё і творчасць нашых лепшых пісьменнікаў папоўнілася яшчэ адной цікавай і арыгінальнай кнігай "Пазнаючы бацьку" Валерыя Алешкі. Кніга, якая прысвечана пісьменніку-баталісту Антону Алешку, высвечвае характар, натуру і аблічча сына роднага краю, якія ён здолеў пранесці праз усе віхуры жыцця, дзякуючы той жыццятойкасці і нязломнасці, што дасталася яму ў спадчыну ад дзядоў і прадзедаў.

Васіль МАКАРЭВІЧ

Не ў брыво — а ў вока...

Мова — жывая істота

Мова... Беларуская мова, родная мова. Яна з'яўляецца нашым скарбам, які не мае цаны, нашым будучым і мінулым, нашым цяперашнім. Мова — гэта мы, гэта жыццё кожнага чалавека, яго думкі, пачуцці... Праз яе мы разумеем сябе і іншых. Праз яе ведаем усё тое, што хочам і можам ведаць.

Але з чаго ўсё пачынаецца? Твае ўспаміны асвятляюць сэрца... Маці, нахіліўшыся над калыскай, пгчасліва ўсміхаецца, размаўляе з табой, спявае калыханку. Але ты яшчэ зусім малы і не можаш штосьці адказаць сваёй матулі, толькі слухаеш яе ўважліва.

...Мінула некалькі гадоў. І ты ўжо валодаеш тым, што раней здавалася такім таямнічым і загадкавым. Валодаеш роднай мовай. І кожны момант твайго жыцця становіцца больш насычаным, лепш зразумелым. А ўсё гэта дзякуючы мове. Дзякуючы той мове, якую перадалі табе бацькі, якая жыве і застаецца жыць у тваім сэрцы бясконца.

Яна будзе заўсёды твая, заўсёды з табой. Толькі непатрэбна да яе адносіцца з пагардай, бо мова — жывая істота. Яна жыве, а не існуе.

Тацяна БЯГУН

І ў роце горка, і вушы вянуць

Мы не можам пахваліцца асаблівай павагай да роднай мовы, не пачуеш яе на вуліцах, як, напрыклад, ва Украіне, дзе мова льецца і звініць, быццам імкліва крынічка. Няма ў нас таго патрыятызму, які ёсць, скажам, у французай да сваёй мовы (нават на Еўрабачанні яны не спявалі па-англійску).

Але апошнім часам у нас узрасло жаданне ці, дакладней, імкненне выкарыстоўваць беларускую мову ў рэкламах, на шыльдачках, працягваецца ўжыванне яе ў гарадскім транспарце. Здавалася б, гэта так добра, дае нейкую надзею, значыць, не усё яшчэ згублена... Толькі гэта не тая мова, якую мы хочам чуць. Калі ў ёй больш-менш пісьменны чалавек знаходзіць з дзясцят хібаў ды ляпаў, то страчваецца ўсялякае адчуванне радасці. Не можа не бянтэжыць, напрыклад, наступнае: "купляйце на рынку горада", "пачыліся людзі", "беларускі язык", "чэрвенскі", "магазін"...

Гэта далёка не ўвесь спіс памылак, якія былі заўважаны мной: дзесці граматычныя, дзесці лексічныя. У прыватнасці, натуральныя русізмы, што рэжучы слых, і пры жаданні можна было б знайсці ім беларускамоўны адпаведнік. Дык няўжо нельга звярнуцца да спецыяліста і спытаць, як пішацца тое ці іншае слова, як лапей выказаць тую ці іншую думку?

Калі мы хочам, каб нашу мову любілі і паважалі, давайце гаварыць і пісаць на ёй так, каб кожнае слоўца зіхацела і пералівалася.

Марына НАРЧУК, студэнтка БДПУ імя М. Танка

Саюз пісьменнікаў Беларусі выказае шчырае спачуванне паэту Лыбінскаму Мікалаю Іванавічу з прычыны смерці ЖОНКІ Марыі Васільеўны.

Мінскае гарадское аддзяленне грамадскага аб'яднання "Саюз пісьменнікаў Беларусі" выказае шчырае спачуванне паэту Лыбінскаму Мікалаю Іванавічу з прычыны смерці ЖОНКІ.

**Вуліца Пятра Глебкі —
пісьменніка і акадэміка**

Запраектаваная трасе ў мікрараёне Масюкоўшчына пастановай Мінгарвыканкама ад 23 ліпеня 1970 года было нададзена імя Пятра Глебкі.

Атрымалася так, што вуліца з імем беларускага літаратара ўзнікла за шэсцьдзесят кіламетраў ад яго родных мясцін, бо нарадзіўся Пётр Фёдаравіч Глебка 6 ліпеня 1905 года ў вёсцы Вялікая Уса Уздзенскага раёна Мінскай вобласці. Адтуль пачаў свой шлях паэт, пісьменнік, навуковец і актыўны грамадскі дзеяч...

Юнак Пятро скончыў уздзенскую сямігодку і год працаваў сакратаром сельсавета, пасля чаго паступіў у Мінскі педагагічны тэхнікум, з якога праз чатыры гады пераеўся на літаратурна-лінгвістычнае аддзяленне педагагічнага факультэта БДУ. Адначасова з вучобай Пятро Глебка выконваў абавязкі сакратара рэдакцыі часопіса "Узвышша", а пасля заканчэння ўніверсітэта, з 1930 года працаваў у рэдакцыях газеты "Калгаснік Беларусі", часопіса "Польмя рэвалюцыі" і літкансультантам у кабінце маладога аўтара пры СП БССР.

У час Вялікай Айчыннай вайны Пятро Глебка супрацоўнічаў з рэдакцыямі франтавых газет "За Савецкую Беларусь" і "За свабодную Беларусь", а пад псеўданімам Язэп Касіла пісаў сатырычныя творы ў газету-платкат "Раздавім фашысцкую гадзіну" і ў "Партызанскую дубінку". З 1943 года па 1945 Пётр Фёдаравіч займаў пасаду рэдактара выдавецтва ЦК КП (б)Б "Савецкая Беларусь", якое працавала ў Маскве, быў галоўным рэдактарам Дзяржаўнага выдавецтва БССР. Акрамя гэтага у 1944 годзе яго прызначылі кіраўніком групы па складанні "Руска-беларускага слоўніка", які быў выдадзены ў 1953 годзе. З 1952 па 1956 гады Пятро Глебка загадваў сектарам лексікаграфіі ў Інстытуце, літаратуры, мовы і мастацтва АН БССР, у 1956—1957 гадах — дырэктар Інстытута мовазнаўства, а затым — дырэктар Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР. Адначасова Пётр Фёдаравіч з 1955 па 1967 гады выконваў абавязкі дэпутата Вярхоўнага Савета БССР, а з 1966 па 1969 — акадэміка-сакратара Аддзялення грамадскіх навук АН БССР. У складзе дэлегацыі Беларускай ССР пісьменнік неаднаразова ўдзельнічаў у рабоце сесій Генеральнай Асамблеі ААН (1955, 1956, 1957, 1964 гады).

Такая актыўная грамадская пазіцыя не перашкоділа літаратурнай дзейнасці Пятра Глебкі. Яго прыналежнасць шэрагу зборнікаў вершаў і выбранных твораў, паэмы, лібрэта оперы "Андрэй Касцюка" (пазней вядомая як "Лясное водгулле"), вершаваная драма "Святло з Усходу". Вядомасць пісьменніку прынеслі і нарысы (зборнік "Ураджай"), літаратурна-крытычныя і публіцыстычныя артыкулы (кнігі "Паэзія барацьбы і перамогі", "Пытанні гісторыі, філалогіі і мастацтва"), навуковыя працы ў галіне беларускай лексікаграфіі, мастацтвазнаўства, фалькларыстыкі і шматлікія пераклады на беларускую мову твораў рускіх пісьменнікаў.

За актыўную дзейнасць Пётр Фёдаравіч Глебка быў узнагароджаны ордэнам Леніна, двума ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнамі Чырвонай Зоркі, "Знак Пашаны" і медалямі.

Памёр Пятро Глебка 18 снежня 1969 года і пахаваны на Масюкоўскіх могілках у Мінску, а ў 1972 годзе на доме, дзе жыў паэт (вуліца К. Маркса, 36), усталявана мемарыяльная дошка.

Некаторыя класікі беларускай прозы "прапісаліся" на захадзе беларускай сталіцы, куды я і прапаную вам невялічкі шпацыр. Тут, у мінскіх мікрараёнах Масюкоўшчына і Харкаўская, размясціліся вуліцы з імёнамі вядомых беларускіх пісьменнікаў — Пятра Глебкі, Міхася Лынькова і Янкі Маўра. Аб'ядноўвае гэтыя гарадскія масівы (мікрараёны і іх вуліцы) тое, што яны — "дзеці 70-х" — з'явіліся амаль адначасова, у дзесяцігоддзе паскоранага росту нашага горада.

Вандроўкі па вуліцах пісьменнікаў

Вуліца імя Пятра Глебкі

Аўтару «Міколкі-паравоза» прысвячаецца...

Міхась Лынькоў вядомы кожнаму беларусу сваёй літаратурнай творчасцю. З дзяцінства мы ведаем яго як аўтара апавесці "Міколкі-паравоз". У гонар такога прызнанага беларускага творцы ў 1976 годзе ў Мінску з'явілася вуліца.

Вуліца Міхася Лынькова — гэта паўночная мяжа мікрараёна Масюкоўшчына, якая цягнецца ўздоўж чыгункі маладзечанскага накірунку і гаражных кааператываў каля трох кіламетраў, з другога боку яе ўпрыгожваюць старыя і новыя будынкi жылых кварталяў мікрараёна. Дарэчы, траса гэтая вядзе да гандлёвага цэнтара "Ждановічы".

Вуліца імя прызнанага беларускага пісьменніка з'явілася на карце горада праз год пасля пахавання творцы. А нарадзіўся Міхась Ціханавіч Лынькоў 30 лістапада 1899 года ў вёсцы Зазыбы Лёзненскага раёна Віцебскай вобласці, у сям'і чыгуначніка. Скончыў Старасельскую народную вучэльню, а ў васьнаццаць гадоў і Рагачоўскую настаўніцкую семінарыю. Пасля выкладаў у Ліпніцкай земскай школе (сёння гэта Буда-Кашалёўскі раён). Праз два гады трапіў на службу ў Чырвоную Армію, дзе адслужыў з 1919 па 1922 год.

Давялося маладому пісьменніку ўдзельнічаць у савецка-польскай вайне, пасля якой Міхась вярнуўся да настаўніцтва і выкладаў у вёсцы Сверхань Рагачоўскага раёна. У 1925 — 1930 гадах ён — адказны сакратар рэдакцыі, намеснік рэдактара, а потым і рэдактар бабруйскай акруговай газеты "Камуніст". У той жа час ён арганізаваў і кіраваў Бабруйскай філіяй "Маладняка" і быў адным з кіраўнікоў БелаПП.

Працаваў Міхась Ціханавіч і ў Дзяржаўным выдавецтве

БССР, і сакратаром аргкамітэта, а потым — галоўным рэдактарам часопіса "Польмя рэвалюцыі". Старшынёй праўлення СП БССР пісьменнік быў у 1938 — 1948 гадах, адначасова з гэтым (1941 — 1942 гг.) Міхась Лынькоў займаў пасаду рэдактара франтавой газеты "За Савецкую Беларусь". У 1943 — 1946 і 1949 — 1952 гадах беларускі пісьменнік быў дырэктарам Інстытута літаратуры, мовы і мастацтва АН БССР, дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР (1940 — 1945), у складзе дэлегацыі БССР неаднаразова ўдзельнічаў у рабоце сесій Генеральнай Асамблеі ААН. За актыўную грамадскую дзейнасць Міхась Лынькоў узнагароджаны трыма ордэнамі Леніна, трыма ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнам Чырвонай Зоркі і медалямі.

Вуліца імя Янкі Маўра

Літаратурных прац Міхась Ціханавіч пакінуў пасля сябе нямала. Тут і апублікаваныя ў газетах першыя вершы і апавяданні, шэраг зборнікаў прозы, асобныя нататкі, нарысы, раманы "На чырвоных лядах" і "На чырвоных дні" (1958), за які аўтар атрымаў Дзяржаўную прэмію БССР імя Якуба Коласа ў 1968 годзе.

Напісаў Міхась Лынькоў і кнігі для дзяцей: "Пра смелага

Вуліца імя Міхася Лынькова

баяку Мішку і яго слаўных таварышаў", "Янка-парапушт", "Ядвісін дуб". А апавесць "Міколкі-паравоз", выдадзеная ў 1936-м, праз дваццаць гадоў была экранізавана.

Лынькову належаць таксама літаратурна-навуковыя працы, зборнік артыкулаў "Літаратура і жыццё", кніга "Публіцыстыка" і шэраг перакладаў на беларускую мову твораў расійскіх пісьменнікаў. За важкі ўклад у літаратуру Міхась Лынькоў у 1962 годзе быў прызнаны народным пісьменнікам БССР.

Памёр Міхай Ціханавіч 21 верасня 1975 года і пахаваны ў Мінску на Масюкоўскіх могілках.

Экзатычны псеўданім вуліцы

Калісьці ў мікрараёне вуліцы Харкаўская быў невялічкі 2-і Бетонны завулак, які рашэннем Мінгарсавета ад 25 студзеня 1973 года быў перайменаваны ў вуліцу Янкі Маўра.

Пра колішні завулак з такой непаэтычнай назвай сёння маглi б сведчыць толькі невялічкія дамы ля скрыжавання вуліц Я. Маўра і П. Панамарэнкі. Астатняя забудова ўяўляе сабой гісторыю мінскай трасы з 1970-х гадоў. Цікава, што вуліца Янкі Маўра пачынаецца ад трасы Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча (по-

горадзе Лібава (сучасны горад Ліепая, Латвія) у сям'і сталяра.

У Коўне будучы літаратар скончыў пачатковую школу, затым рамесную вучэльню і ў 1899 годзе паступіў у Панявежскую настаўніцкую семінарыю. З гэтай навучальнай установы Івана Фёдарова выключылі за ўдзел у гуртку рэвалюцыйнай моладзі. Але малады чалавек заняўся самастойнай адукацыяй, і ў 1903 годзе здаў экстрэмам экзамен і атрымаў званне настаўніка пачатковай школы.

Працаваць яму давалося памочнікам настаўніка ў Новым Месцы (Літва), у вёсцы Быгча на Барысаўшчыне. У 1906 годзе Янка Маўр удзельнічаў у нелегальным з'ездзе рэвалюцыйна настроеных настаўнікаў у вёсцы Мікалаеўшчына. Разам з Якубам Коласам ды іншымі актыўнымі ўдзельнікамі быў аададзены пад суд, пазбаўлены права выкладаць у школе і ўзяты пад нагляд паліцыі. Толькі ў 1911 годзе ўдалося яму ўладкавацца выкладчыкам геаграфіі і гісторыі ў Мінскую прыватную гандлёвую школу. Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі працаваў у школе, у Рэспубліканскім саюзе работнікаў асветы, у Наркомаце асветы БССР, у Беларускай дзяржаўнай выдавецтве. У 1923 годзе Янка Маўр дэбютаваў у газеце "Савецкая Беларусь" і ленинградскім часопісе "Бегемот" — друкваў фельетоны. З першым апавяданнем пісьменнік выступіў у друку ў 1926 годзе, у часопісе "Беларускі піянер". Пасля гэтага ў Янкі Маўра выйшла шмат кніг, апавесцей, апавяданняў, з 1930 года ён быў на творчай працы, а ў 1934 стаў членам СП СССР.

Яго прыналежнасць творы: "Чалавек ідзе!" (1927), "У краіне райскай гтушкі" (1927), "Палескія рабінзоны" (1930), праз пяць год гэтая апавесць была экранізаваная, "Аповесць будучых дзён" (1932), "Фантамабіль прафесара Цылякоўскага" (часопіс "Маладосць", 1954 — 1955), п'еса "Памылка" (1940), аднаактоўка "Хата з краю" (1941) і шмат іншага. Пісьменнік таксама займаўся перакладамі на беларускую мову асобных твораў Х. К. Андэрсена, Д. Маміна-Сібірака, М. Прышвіна, Р. Кіплінга, М. Твэна, В. Гюго, А. Гайдара, В. Шкляўскага, А. Конавана.

За актыўную літаратурную працу Янка Маўр быў узнагароджаны двума ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнам "Знак Пашаны" і медалямі. А таксама ў 1968 годзе атрымаў званне заслужанага дзеяча культуры БССР.

Спынілася сэрца Янкі Маўра 3 жніўня 1971 года. Праз год беларускі пісьменнік пасмяротна стаў лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі БССР. Акрамя таго ў 1993 годзе была заснавана Літаратурная прэмія імя Янкі Маўра, якая ўручаецца беларускім пісьменнікам за лепшыя творы для дзяцей.

Дар'я САЦУКЕВІЧ
Фота Кастуся Дробава

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

**ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР**
Анатоль
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана **БЕРАСЦЕНЬ**
Леанід **ГАЛУБОВІЧ**
Віктар **КАВАЛЁЎ**
Янка **ЛАЙКОЎ**
Жана **МАЛЕВІЧ**
(адказны сакратар)
Мікола **СТАНКЕВІЧ**
(намеснік
галоўнага рэдактара)
Ірына **ШАЎЛЯКОВА**

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Аддзелы:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-66-71
літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-82-04
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ".
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва".

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 3681
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
23.01.2008 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 342

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 0 8004

У Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь адбылося адкрыццё актуальнай выстаўкі Сяргея Давідовіча "2008 — Год здароўя". Як прызнаецца сам Сяргей Фёдаравіч (юрыст па адукацыі), маляваць ён хацеў усё жыццё, а пачаў даволі позна, у 1990 годзе. Але ж творчыя захапленні С. Давідовіча разнастайныя. Ён — паэт, празаік, сцэнарыст (па яго сцэнарыі на кінастудыі "Беларусь-фільм" знята стужка "Свежына з салютам"), займаецца жывапісам і скульптурай. Ён — член Беларускага саюза мастакоў і Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Вясковая Алімпіяда, або Здаровы гумар

вырашэннем вытворчых задач кожны наведвальнік устаноў зможа далучыцца да свету прыгожага. У нашай галіне працуе шмат таленавітых асоб: фотамастакі, фотажурналісты, мастакі-афарміцелі кніг. І ў перспектыве мы будзем арганізоўваць выстаўкі, конкурсы, адзначаць лепшых. Першым, хто пагадзіўся пакласці пачатак гэтай традыцыі, — Сяргей Давідовіч. І тэма яго работ цалкам супадае з абвешчаным сёлетым годам здароўя".

У сваю чаргу С. Давідовіч падкрэсліў, што самае галоўнае для творчай асобы — калі тое, што робіш, закранае чалавека, яго душу. Пасля прагляду экспазіцыі неабавязкова адразу сядзець на веласіпед ці становіцца на лыжы. Але кожны задумаецца пра галоўнае ў нашым жыцці — пра наша здароўе, пра здаровы лад жыцця. Мастак таксама вызначыў, што вобраз дзядулі з бабуляю абагульняючы, бо калі б ён адлюстравіў у сваіх карцінах маладога чалавека, гэта б нічога не дало. А сучасным маладым людзям трэба вучыцца дабрыні, аптымізму, спагады ў гэтых старых людзей, у якіх маладая душа і, адпаведна, здаровы дух.

Лілія Ананіч, першы намеснік міністра інфармацыі, падзялілася з прысутнымі невялікім сакрэтам, што пад патранатам Міністэрства інфармацыі нашай краіны Саюз выдаўцоў і распаўсюджвальнікаў друку разам з С. Давідовічам да выстаўкі "Тыдзень моды на здароўе" выпускае камплект паштовак, каб яшчэ больш шырокаму колу нашага грамадства былі даступныя гэты тэма і мастацтва. А пад кожнай выявай на паштоўцы будуць змешчаны вершаваныя гумарыстычныя радкі аўтара. Такім адметным чынам спалучацца як гумарыстычная беларуская паэзія, так і жывапіс.

Ну, а ўсіх жадаючых выступіць запрашаюць не толькі на выстаўку, але і далучыцца да здаровага ладу жыцця.

Віктар КАВАЛЁЎ

На здымках: выстаўку адкрывае міністр інфармацыі У. Русакевіч; прывітальнае слова ад першага намесніка міністра інфармацыі Л. Ананіч; карціны С. Давідовіча.
Фота аўтара

кожнай нацыі — гэта самае галоўнае: здаровая нацыя — здаровая эканоміка, культура і дзяржава ўвогуле.

Нягледзячы, на здавалася б, афіцыйна-статыстычную назву выстаўкі, якая як быццам загадвае настройвае глядача на сузіранне чарговых сацыяльна скіраваных плакатаў-карцін з выявамі забароны ўжывання тытуню, алкаголю і да т.п., трапляеш у зусім іншую па настроі атмасферу. Атмасферу добрага настою і аптымізму, мабільнасці і экспрэсіі.

Асноўныя (можна сцвярджаць, што і адзінкавыя) героі работ Сяргея Давідовіча — дзядуля з бабуляю, але яны, без перабольшвання, больш вартыя, чым адлюстраванне на палотнах "забітых да адказу" спартыўных арэн і стадыёнаў. Са слоў мастака, яго прататыпы — простыя вясковыя людзі сталага веку: яны жывуць і радуецца жыццю, прыкмятаюць у ім толькі добрае. Да таго ж, больш каларытна і цікава паказаць чалавека ў вясковым асяроддзі, а не ў гарадской мітусні. Бо Сяргей Фёдаравіч сам чалавек вясковы і піша тое, што яму блізкае, што добра ведае.

Карціны С. Давідовіча прысвечаны розным відам спорту, але ў самых нечаканых, прасякнутых гумарам, шматгранных і калярова цікавых сцэнах са звычайнага вясковага жыцця. Усе работы, сярод якіх "На старт!", "Скачок праз каня", "Зімовыя ластаўкі", "Рэкорд будзе пабіты", "Кідок "молат", "Групавыя заплыў", "Пера-

можны ўкол", адлюстроўваюць памкненні старых уасобіць той ці іншы від спорту: канькі, плаванне, фехтаванне, біятлон, лёгкаю і цяжкаю атлетыку і г.д. У карцінах прысутнічае дынамізм, захапленне, імкненне да перамогі, але імкненне не праз "рванне" жылаў або зайздасць, а ў гулёва-гумарыстычнай форме, з прыўзнятым настроем і светлай душою...

На адкрыцці экспазіцыі міністр інфармацыі Беларусі Уладзімір Русакевіч адзначыў: "Сёння мы засноўваем вельмі добрую традыцыю — арганізацыю ў Міністэрстве інфармацыі творчых мастацкіх выставак. Міністэрства наведвае шмат людзей, і паміж

У Беларусі і за яе межамі адбылося больш як 30 яго персанальных выставак. Імя Сяргея Давідовіча ўключана ў сусветную энцыклапедыю "Мастакі ўсіх часоў і народаў", выдадзеную ў Германіі. Яго работы знаходзяцца ў многіх нацыянальных музеях нашай краіны, а таксама ў прыватных калекцыях у Германіі, Грэцыі, Аўстрыі, Польшчы, Літве, Латвіі, ЗША, Ізраілі, Францыі, а адна карціна — у былога прэзідэнта ЗША Дж. Буша.

Асаблівае месца ў творчасці Сяргея Фёдаравіча займае тэма чарнобыльскай трагедыі. Мастак працуе ў жанры партрэта, краявіду, стварае сюжэтныя кампазіцыі фальклорна-этнаграфічнай і рэлігійна-філасофскай тэматык. Так, у 2006 годзе з бласлаўлення Мітрапаліта Філарэта на дабрачынных пачатках распісаў купал храма ў гонар святых першавярхоўных апосталаў Пятра і Паўла, пабудаванага ў 1706 годзе ў вёсцы Жукаўка Мінскага раёна, за што Беларускай праваслаўнай царквой ўзнагароджаны медалём Свяціцеля Кірылы Тураўскага.

Захапляецца С. Давідовіч гэмай вясковага сацыяльна-бытавога гумару, што найлепшым чынам адлюстравана ў экспазіцыі "2008 — Год здароўя". Як зазначае аўтар, карціны не пісаліся спецыяльна для гэтай нагоды. Першая работа з дадзенай серыі напісана ў 2004-м, задаўта да таго, як кіраўнік нашай краіны абвясціў бягучы год годам здароўя. Гэта проста супадзенне. Але здаровы лад жыцця для